

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. U. Christensen:
Af Ringsteds Saga.

Tider og Skikkelser
i Midtsjællands Historie.

2den Del:
Af Ringsteds Saga.

Indhold af 2. Del.

Et Midtpunkt i Sagntiden	Side 1
Ringsted i Middelalderen	8
Klostrets Grundlæggelse	8
To Mærkedage	15
Rongehyldning og Landsting	19
Dronning Margrethes Hyldning	29
Christian II.s Hyldning	31
Christian IV.s do.	31
By og Borger	37
Købstmøde i Ringsted 1421 . . .	40
Købstedernes St. Hansmøde fra 1472	42
Brande 1534, 1550, 1590	48
Fra den nordiske Shvaarskrig ..	49
Stridigheder	57
Byens Kettersted	61
Ringsted i Poesi og Prosa	63
Det ældste Grundrids af Ringsted ..	71
St. Jørgens Hospital og Kapel	78
De, der sad til Doms	85
Fortegnelse over Landsdommere	87
Jørgen Seefeldt	92
„Kongsgaarden“ i Ringsted	109
Bolle Lügendorph	111
Nedgangstiden efter Svenskekrigen ..	116
Den store Brand 1747	121
Det brændte Ræmnerregnskab ..	124

Et Regnskab fra 1748	127
Et Par Baretaxter	129
Ringsted Latinskole og dens Rektorer	132
Ringsted Bymark	143
Udkomstdokumentet	144
Bartskærer, Kirurger og andet medicinsk Folk	154
Nogle Bartskærere	163
Et Par Ord om Apoteket	165

Ringsted-Billeder fra det forrige Hundredeaar.

Branden 1806, Englænderne	171
Spaniolerne	172
Hvorledes Bøhns Folk havde det	173
Da St. Hansgade grundforbedredes 1808	175
Da Borgerne blev narret	178
Regnskab og Priser	179
Det første Borgerrepræsentantvalg i Ringsted	183
Maleren Jørgen Roed (med Bill.) ..	188
Maleren J. F. N. Vermehren (med Bill.)	199
Forf. Chr. Molt Wengel	211
Digteren Soph. Schandorph (med Bill.)	217
Forf. Otto Borchsenius (med Bill.) ..	229
Forf. Wilhelm Malling	243
Livsbøttinger for et halvt Hundredeaar siden	246
Indbyggertal og Erhverv	246
Ringstedkredsens første Lovgivere:	
V. A. Hækkerup (med Bill.) ...	251
Major Müllen (med Bill.)	259
Da Ringsted fik sit første Blad .	260
Det store Baneanlæg	274

Garhoff (med Bil.).....	283
To historiske Tildragelser	286
Ringsted Industriforening	293
Ringsted Folketidende (med Bil.)	295
Byraadet siden 1869 (med Bil.)	300
Slutning	302

Ringsted Bybaaben.

Et Midtpunkt i Sagnetiden.

At fæste Ringsted By's Tilblivelse til noget bestemt Tidspunkt i Landdelens eller Rigets ældste sagnhullede fortid, lader sig selv sagt ikke gøre. Dens første Historie falder sammen med vore ældste Landsbyers. Dens Navn belyser dens Plads som et af Bebyggelsestidens første Bosteder.

for uendelig længe siden er Skovene bleven trængt tilbage fra dette

Omraade. Og de, der er kommet til at bo og bygge her, har slaaet dyb Rod i den lerede Bakkeknude, der danner Grundlaget for Jordsmonnet i Ringsted og nærmeste Omegn.

Fra først af et fattigt Bosted, hvor Mennesker, saa i Tal og fattige paa Hjælpekilder, trængte sig sammen til fælles Værn mod menneskelige eller dyriske Fjender, blev Bostedet ved sin Beliggenhed snart noget af et Midtpunkt for folk, der drog her og hid.

Thi var end Samkvemmet af en noget anden Slags end i senere Tid, saa var dog *Hringstadir* saaledes beliggende, at førte end alle sjællandske Veje ikke til Byen, saa førte de gennem den. Mod Vest — tæt paa den anden Side Aadragnet — begyndte i hine fjerne Tider de store Skove, og mod Øst, langt nærmere Byen end nu, strakte sig Udløbere af de mægtige Skovstrækninger, som lukkede Ringsted Herred ude fra det Omraade, der kan særtegnes med Lejre som Midtpunkt. „Kærehave“ er Rest af en saadan Udløber.

Om Oprindelsen til Navnet Ringsted har man kun Gisninger.

Som bekendt har forskere som Steenstrup og andre forlængst fastslaaet, at i vore Landsbynavne indgaar ofte Personnavne i første Led som Vidnesbyrd om, hvad den første, der fæstede Bo paa dette eller hint Sted, hed. Forfatteren Sig. Nygaard skriver i en Afhandling om danske Person- og Stednavne i Historisk Tidskrift, at det forekommer ham aldeles ikke usandsynligt, at Navnet Herinc kunde indgaa i Stednavnet Ringsted. Herinc er et ældgammelt nordisk Personnavn.

— — —

Efterhaanden som Samfundet voxer i Evnen til Samvirken og Sammenlutning, bliver Ringsted et Centrum, baade politisk og religiøst set.

Det er en Kendsgerning, at de forskellige Landsbysamfund tidligt sluttede sig sammen i Herreder. Men medens der ikke ellers i Danmark findes en eneste By, som ved haandgribelige Beviser kan godtgøre sit

Hævd som Tingsted, er Ringsted i Stand dertil.

De tre gamle Tingsten, der den Dag i Dag ligger paa Ringsted Torv, er i enhver Henseende uomstødelige Vidnesbyrd. I maasse halvandet Tusinde Aar eller mere har de ligget som de tavse og dog saa talende Vidnesbyrd om Stedets Betydning for de omboende Menneſker.

I Spidsen for en saadan paa en vis Maade „juridisk“ afgrænset Egn stod Høvdingerne eller som de senere i Sagaerne ofte nævnes Konger.

Af Sagnkongerne skal frode den fjerde, til hvis Tid Sago knytter en Del af Stærkoddersagnene, have boet i Ringsted stiftvis med Lejre. Og den ældre Eddas Kvad fortæller, at Kong Sigmund stænker *Hringstadir* til Sønnen Helge Hundingsbane

„Hognes Datter skal Du eje,
og i Ringsted skal Du bo,
have Sejr og mange Lande,
da er Kampens Tid forbi.“

Dette har dog mindre Interesse i forhold til Beretningerne om Byens

religiøse Betydning i Hedenstidens Dage, særlig paa Vifingetiden, da Asalæren stod i sin fuldeste Blomst.

Gudsdyrkelsen forestodes af de verdslige Høvdinger i deres Egenkab af Goder (3: Gudernes Mellemmand). Ringsted var ikke alene Midtpunktet for Egnens Gudsdyrkelse. Nej, efterhaanden som Danerfolket former sig mere og mere som en Enhed, bliver Byen i Sjællands Midte ogsaa i visse Tidsaffnit Centralbyen for hele folket, til hvilket, som kendt, den Gang ogsaa hørte folkene i de skaanse Lande.

Hvert 3. Aar holdtes der i Ringsted et stort Gudeoffer for hele Sjælland, hvert 9. Aar en Offerfest for „hele Landet“.

Sandsynligheden taler da for, at paa den Tid, da den hedenske Gudsdyrkelse i Asalærens form har naaet sin fasteste Skikkelse, har der i Ringsted staaet en mægtig Tempelbygning (af Træ). I denne Tempelbygning (Gudehøvet) stod Træbilleder af Aserne Odin, Thor, Tyr, Frey og hvad de alle hed, og her fejredes da de store Blot.

Her ligger ogsaa den store Høvdinglehal, ligeledes af Træ, hvis Vægge er klædt med Skjolde og blinkende Daaben, og i hvis Midte et mægtigt Baal flammer i Vinterkvælden. Bag dette hæver Højsædet sig med sine udstaarne Højsædestøtter, der havde næsten religiøs Betydning.

Mærkværdigt og mangfoldigt vrelende har Livet ogsaa i hine fjerne Tider formet sig for Menneskene. Men fæster vi vor Opmærksomhed paa det bestemte Sted, vi beskæftiger os med, lønner det sig at forestille sig hine Stunder, da Livet har yttret sig i sin mest midtsamlede form.

Dette skete, naar folk fra hele Landet stævnede hid til Tings og til Gudsdyrkelse. Det siger sig selv, at naar slige Højtidsstunder indtraf, omdannedes alle forhold fuldstændig.

Den store Offerfest finder Sted under Høvdingens forsæde. Her stod Altret med den hellige Ring, ved hvilken Ed aflagdes, og med Offerbollen til at opfange Offerdyrets Blod. Naar Bloddampene steg mod Himlen, og naar Skjaldene kvad til Gudernes

Lov deres enstonige Kvæder, da troede folket, at det tilbød sig frugtbarhed over Agrene og Krigerlykke i Kampen mod Modstanderne.

Saa langt tilbage kan vi tænke os, at vi møder en Tid, da selv Mennesker — Trælle eller Krigsfanger — bragtes som Ofre til Guderne, idet de blev hængt i Offerlundens gamle Træer. Og inde i Gudehøvet hengav Menneskene sig efter Ofrets fuldbringelse til et umaadeligt Uderi og fylderi, saaledes som det ventelig maatte være Guderne velbehageligt, naar de selv følte sig tilfredsstillede ved de ydede Ofre.

Siden holdtes der Ting, og da saa' de ældgamle Stene, der den Dag i Dag paakalder den forbigaaendes Opmærksomhed, hvorledes fri Mænd med Sværd ved Lænd og Skjold paa Arm traadte frem og forklagede eller forsvarede deres Sag mod hinanden.

Ringsted i Middelalderen. Klosterets Grundlæggelse.

Da Rigsenheden fæstnes og Sjælland bliver den Landsdel, der afgiver Stedet for det fælles Kongesæde, bliver det ikke Ringsted, der vinder Prisen.

Det er Ejrekongerne, der behersker den senere Sagntid, og det bliver den nær Ejre opvoksende Stad Roskilde, som bliver Rigets Stad.

Men langt op i Tiden har Ringsted By Overleveringerne for sig. Paa den Tid — for godt 1000 Aar siden — da den nordiske Kraft giver sig sit ejendommeligste Udslag i Vifingetogene, er Ringsted utvivlsomt en af Sjællands anseeligste Byer.

Vifingetidens Danevælde naar sit Toppunkt under Knud den Store (1018—1035), og det vides (jfr. Trap), at der paa dette Tidspunkt blev slaaet Mønt i Ringsted. Paa en Mønt fra den Tid nævnes Byen *Ricsta*. Alene dette fortæller jo om

Byens Betydning i den Tid, da Danmark og England var ét Rige.

Men ogsaa i andre Henseender spinder Historien sine Traade om denne By. Da Kristendommen mod Slutningen af det første Tusindaar efter Kristi fødsel vinder fremgang i Danmark, og da den nysødte Kongemagt ser sin fordel ved at slutte forbund med den ny Lære, er det givet, at dette maa afspejle sig ogsaa i de Tildragelser, der særtegner Ringstedshistorie.

Vi har set, hvorledes Ringsted som Offersted havde Landsbetydning for Hedensflabet. Man kan da sige sig selv, at det er af Betydning, at Kristendommen kan ramme Hedensflabet netop i et af Hjærtstederne.

Knud den Store, hvis Regeringstid giver Kristendommen det stærkeste fodfæste i Danmark, var stærkt optaget af den Tanke at samle det danske og angelsachsiske folk til en Enhed. En Mængde firkelige Mænd blev indkaldt fra Rigets engelske til dets danske Del.

Om det er under denne Konge eller

først under Svend Estridsen (1047—76), at Benediktinerklostret i Ringsted grundlægges, lader sig vist ikke med Sikkerhed sige.

Men det tør næsten betragtes som givet, at Knud den Store med sit sikre politiske Blik og med sin varme Adhø for Kristendommen har draget Omsorg for, at denne allerede i hans Regeringstid har faaet sikkert fodfæste paa dette Sted, hvor Sjællandsfarernes Veje samlede fra fordums Tid.

I hvert fald knyttedes over denne By den forbindelse mellem engelsk og dansk Kirkeliv, som senest fornyedes gennem en engelsk Kirkerepræsentants Nærværelse ved Genindvielsen af St. Bendts Kirke i 1909.

Vi skal ikke her ind paa en Skildring af Kirkens Historie (se herom bl. a. „Ringsted folketidende“ Nr. 298 A, 1906, og samme Blads festnummer i Anledning af Kirkens Genindvielse, 21. Marts 1909). Kulturelt og kirkeligt set skal vi blot pege paa, hvad det betød for Byen og Egnen, at den blev Hovedsædet for en

af de højest dannede og mest nidkære Munkordener.

„De (Benediktinerne) underviste Omegnens Børn og opdyrkede de øde Steder. Klostrene blev rige, dels ved eget Arbejde, dels ved Gaver.“ (L. Moltesen.)

fra en svag og ringe Begyndelse, under hvilken de indvandrede britiske Munk har maattet bo i deres fattige Træhytter, truet af Hedenskabets Mægtige, voger Klostret sig stærkt.

Og i Tiden omkring Svend Estridsens Død faar Ringsted sin første Kirke, idet Roskilde-Bispen Svend Norbagger hjælper Benediktinerne i Ringsted til Opførelse af den fraadstenskirke, hvis Rester den Dag i Dag ligger gemt under Gulvet foran Højtoret i den nuværende Kirke.

Politisk set vidner talrige Omstændigheder om Byens vedblivende Anseelse. Knud den Hellige, der ikke alene vilde maale sig med sin forgænger, „den Store“, og derfor med særlig om end mislykket Iver hævede Muligheden for en fornyet dansk-englisk Forbindelse, omfattede ligesom

Knud den Store ogsaa Ringsted med Interesse; ogsaa paa hans Tid var Ringsted Møntslagningssted, og her nævnes fra denne Tid Møntmesteren Alfword, et Navn, der vistnok kan synes at tyde paa engelsk Oprindelse.

Selve Klosters Historie hører jo strengt taget ikke ind under Behandlingen af Ringsted Købstads Historie. Men for at kunne maale den offentlige Interesse, der i Klosters Dage har knyttet sig til Byen, maa enkelte forhold dog fastholdes.

Erik Emune skænkter saaledes 1125 Ringsted Kloster Halvdelen af Ringsted Skov m. m.

I et Dokument, dateret Haraldsted, skænkter Svend Grathe endvidere hele Midsommergælden (en Skat) af Byen til at klæde Munkene med, visse Arbejdsdage af Bønderne til Mejning i Høstens Tid (hvilket kaldes Dagsværk), Halvdelen af Byens Mark, en Eng, et Møllested og „Thislund Skov“. Da dette sker umiddelbart efter den store Borgerkrigs Udbrud, ser man deri et behændigt politisk Træk fra Svends Side for at

vinde sig Tilhængere i denne Del af Landet.

Valdemar den Store tilstøder — rimeligvis efter Strinlæggelsen af Knud Lavards Levinger — Hof Kirke i Halland til Klofret. Endvidere skænker han — og det faar blivende Indflydelse for Byen — Ringsted Bys Mark og Tiender samt en Del Gods i Lyngø, Bjerger, Arvestie (Aversi) og flere Steder til Klofret.

Dronning Sofie, Knud den Sjette og Hertug Valdemar (senere Sejr) gav ligeledes Klofret betydelige Gaver.

23 Aar efter Strinlæggelsen tillægger Valdemar Sejrs senere Samtidige, Biskep Peder Sunesen Klofret Ringsted St. Johannes Kirke, den daværende Sognekirke, der laa i St. Hansgade — samt Benløse Kirke med samt denne Bys Tiende.

Og 1203 skænker samme Bisp alle Rettigheder af Tiender og Helligbrøde, som ellers skulde tilfalde Roskilde Bispestol fra Klofrets Bønder og Bryder, til Benediktinerklofret, mod at dette

svarer en nærmere fastsat Udelse i form af Mel til Bispens Husholdning.

Ogsaa Absalon skænkede betydelige Skatteindtægter til Klostret. 1309 faar det af Bisp Oluf Kværleby Kirke som Gave. Og 1319 gav Erik Menved for sit Gravsted i Kirken „Munkeholm og Munkehølmfang, som er Venderop, Tordrop, Bretved, Drauerup og Arnale (det nuværende Holbæk Amt).

Endelig 1411 skænkede Dronning Margrethe Klostret Sæby i Løve Herred og 2000 Mark lybft; af disse skulde de 1500 anvendes til Klostrets Bygning, mod at der til Gengæld skulde læses en evig Aartid — en aarlig Messe til evig Tid — over Dronningen i St. Bendts Kirke. De andre 500 Mark skulde gives til trængende Menneskers Underhold.

De mange Kirker, der skænkedes til Klostret, frigjordes først efter Reformationen paa Frederik den Andens Tid, da det befalede Abbederne i Ringsted og Sorø og Prioeren i Antvorskov at udlægge Præstegaarde til

de under Klostrene hørende Kirker, hvis Præster hidtil havde boet paa Klostrene og ikke iblandt Menigheden.

* *
*

To Mærkedage.

St. Knuds Dag og Valdemars Kongenavn!

De to Navne — Knud og Valdemar — hører jo egentlig sammen, og hvad er naturligere end, at Byen Ringsted bliver Bindeledet?

Har Valdemar Atterdag forbundet en historisk Tanke med Valget af Hellig Knud Hertugs Dag, den 7. Januar, 1349 til fremlæggelse af Redegørelsen for sit storflaaede Kongeværk: Danmarks Riges Genrejsning?

fra Ringsted var Wettens Glansstraalet ud over hele den katolske Verden. I Ringsted sov Wettens bedste Mænd den evige Søvn under Kirkens Hvælvinger. I Ringsted havde Valdemars ulykkelige fader, Christoffer den Anden, i 1326 sluttet det forsmædelige forlig, der vel lod

ham komme tilbage som Danmarks Konge, men kun af Navn . . .

Valdemar Atterdag, der forbandt en politisk Mening med alt, hvad han foretog sig, har sikkert heller ikke forsømt det i dette Tilfælde.

for Ringsted By betød denne Dag ogsaa et Vendepunkt. Vi har hørt, hvorledes den vandt fremad i Valdemarernes Tid og derefter.

Til Gengæld var Ulykkerne strømmede ind over den fra den Dag, Christoffer den Anden blev Konge.

Under de fortvivlede Kampe, Valdemar Atterdag førte for at rive Sjælland ud af Holstenernes Hænder, var Ringsted gentagne Gange Udgangspunktet for hans foretagender.

Julen 1343 havde Byen set Valdemars velrustede Hær samle sig og slaa Lejr her, hvorefter han førte den mod den stærke Fæstning Taarnborg ved Korsør Nor. fremstødet mislykkedes fuldstændigt, og Valdemar maatte vende tilbage til Ringsted med uforrettet Sag strax over Nyt-aar, hvorefter Hæren blev opløst.

Da Julen 1344 stod for Døren,

var Ringsted atter Krigens Midtpunkt. Men denne Gang kom Ulykken over Byen; den blev taget med stormende Haand af Holstenerne og udplyndret.

Paa Baggrund af disse alvorlige Tildragelser frembyder Tildragelserne paa Knud Hertugs Dag 1349 et lyst og ildnende Billede.

Det sønderlemmede Rige, som Valdemar Atterdag havde overtaget i 1340, var endnu ikke samlet, men medens det kongelige Landomraade den Gang havde været bare 125 Kvadratmile, var det nu steget til 450 Kvadratmile. Uhyre Anstrengelser havde det kostet Kongen, og haarde Skatter havde den i forvejen udpinte og brandstattede Befolkning maattet bære.

Nu vilde Valdemar aflægge Regnskab. Foruden den Adel, som var bleven Kongemagten tro i de svundne urolige Aar, blev til dette højtidelige Ting eller Danehof indbudt Ombudsmænd saavel for Bondestanden som for Købstæderne.

Af Kong Valdemars Redegørelse

ved denne Lejlighed fremgaar, at han i Løbet af 8 Aar har brugt til Indløsning af pantsat Gode paa Sjælland og omliggende Øer ialt 40,000 Mark Sølv eller ca. 12 Mill. Kr. Af disse Penge er de 9 Mill. indkomne gennem Skatter paa folket, medens de tre Millioner er ydet af Kongen selv af den Sum, som var kommet ind gennem Afhændelsen af det i sin Tid af Valdemar Sejr hærtagne Estland.

Historikeren Reinhardt betoner i sit fængslende Værk om Valdemar Atterdag, at denne Kongens aabne fremsærd sikkert har bidraget til, at folket med Offervillighed har ydet Skatterne; men noget nærmere vedrørende denne Regnskabsafleggelse, der altsaa knytter sig til den By, hvis Historie vi skildrer, kendes iøvrigt ikke.

Kongehyldning og Landsting.

Glanstiden i Ringsted Bys Middelalder Historie falder sammen med Valdemarernes Tid.

Hvor stor Byen paa dette Tids punkt har været, lader sig ikke fastslaa. Der findes intet som helst Spor af Bygninger eller lignende, der kan fortælle os noget i saa Henseende. Dertil er Byen gennem Tiderne bleven hjemløst af for mange Ildbrande. Naar undtages Kirken, er der ikke i Ringsted noget Hus, der er ældre end fra 1747.

Knud Lavards Kanonisering og Sønsønnen Knud den Sjettes Krøning er Indledningen til denne Glanstid, der for Kirkens Vedkommende holdt sig ubeskaaret til Erik Menveds Gravlæggelse (1319) — den sidste direkte Uetling af Valdemarernes Linie, der stedes til Jorde her

Knud den Sjettes Hyldning paa Ringsted Ting er dertil Indledning til eller vel rettere Uddybelse af en po-

litist Skif, der holder sig i mere end 400 Aar, idet den sidste Kongehyldning, der finder Sted her, er Christian den Fjerdes.

Saro, der forøvrigt ikke dvæler særlig indgaaende ved Tildragelserne i Ringsted i 1170, fortæller, at Valdemar den Store — efter de store Togter til Rygen og efter at have faaet Paven's Tilladelse til at skrinlægge sin fader og derved officielt erklære ham for Helgen — ved en Kundgørelse stævnede Rigens Adel til Ringsted paa St. Hansdag nævnte Aar.

Kundgørelsen udstedtes saa tidligt paa Aaret, at Kongen, mens forberedelserne til Højtideligheden i Ringsted fandt Sted, kunde sende sine Skibe paa Langsart til de fjernere Dele af Østersøen for at tugte Søroverne der.

Efter at dette er sket, vender Kriegerne saa tilbage til Ringsted, „hvor Kong Valdemar med en stor Mængde af Rigens Stormænd holdt fest med kongelig Pragt“ (Saro.)

Ved samme Lejlighed skete der forøvrigt efter Skrinlæggelsen og Kro-

ningen det: at Biskopperne Helge af Oslo og Stefan af Ursala steg op paa „et ophøjet Sted“ (maasse de gamle Tingsten — hvem ved!) og bad om fred for Norge, som Valdemar truede. Og Norge fik fred.

— — —

Og mellem Kongehyldningerne følger saa i Tiden, der kommer, de mange Eigtog, der har Ringsted som Maal.

„I Ringsted monne de hende vente“, hedder det om Dronning Dagmar. Og det samme kunde hedde om de mange af den stolte Valdemars. Et, der stedtes til Jorde her. I Ringsted „hviles“ de alle.

Under disse forhold voxer Klosters Velfstand og Byens selvfølger ligesledes.

Og ind og ud af dens Gader og Slipper bevæger sig, naar Herredsting og særlig naar Landsting holdes, skiftende Slægter, der søger deres Ret eller mødes for at fatte Beslutning i landsvigtige Sager.

— — —

Hvilken Betydning har de tre

gamle Tingsten, der ligger paa Ringsted Torv?

Enhver, der gæster Ringsted, gør sig selv dette Spørgsmaal. Og vi, der daglig har dem for Øje, har selvfølgelig ikke mindre Interesse af at faa Klaret Spørgsmaalet.

Ifølge Trap er Ringsted den eneste By i Danmark, der har bevaret sine gamle Tingsten. Thi at det er disse gamle Tingsten, er hævet over al Tvivl. Omkring dem har Slægtled gennem Hundreder og atter Hundreder af Aar mødtes. Næst Kirken — ja, maaske i endnu højere Mon end denne — er Pladsen ved „Central“s Hjørne da en historisk Plet.

Naar der tales om „Ting“ kan der for Ringsteds Vedkommende være Tale om tre forskellige Ting, nemlig Landsting, Byting og Herredsting.

Landstinget for Landsdelen Sjælland — til Tider med omliggende Øer — er selvfølgelig det betydningsfuldeste. Som tidligere nævnt var der fra ældgammel Tid tre Landsting i Danmark: Lund for de skaanske Lande, Ringsted for de

danste Øer, Viborg for Nørre- og Sønderjylland. Efterhaanden som Befolkningstallet steg, oprettedes de mindre Ting for de underordnede Landsdele, saaledes paa Lolland, Fyn og i Sønderjylland. Men de gamle Landsting beholdt deres Anseelse og forrang saavel i juridisk som i politisk Henseende. Fra de ny mindre Landsting kunde Sager saaledes appelleres til de gamle Landsting. Disse havde en særlig Betydning gennem den besluttende Myndighed, de højt op i Tiden sad inde med i politisk Henseende.

Bytinget og Herredstinget er, som det fremgaar af deres Navne, svarende til Underretterne i Nutidens By- og Herredsjurisdiktioner.

fælles for Tingene var, at de alle oprindeligt holdtes under aaben Himmel. C. Neergaard skildrer et saadant Tingsted (i Aarb. for nord. Oldkyndighed 1902) i følgende vendinger: Tingstenene var indrettede med fireTingstøkke, som i en firkant laa paa Stene, hvorpaa sad fogden, Skriveren med flere, som administrerede Retten;

sammesteds sad ogsaa de otte Mænd, som efter disse Tingstokke kaldtes „Stokkemænd“. Midt paa Pladsen mellem fire Stokke laa en stor Sten, paa hvilken Tyve skulde sidde, naar de skulde dømmes; denne Sten nævntes „Tyvstenen“.

Betegnelsen „Stokkemænd“ findes endnu fra Retshandlingerne i vor Tid. Denne Institution er saa interessant, at vi her kort nævner dens Historie. Stokkemændene var de oprindelige Nævninger, 12—16 selvstændige Mænd i Tinglaget (Herreds- eller Bytinget). De udtoges blandt de Mødte. Senere da folkets Deltagelse i Domsaffigelse forsvinder, bestemtes det dog i Danske Lov, at der skulde være Tinghørere til Stede, som „skulde skrives til Stokkene“. Og den gamle Nævninge- og Stokkemands-Institution endte sluttelig i Retsvidnerne, der saaledes sad som den sidste folkelige Bestanddel af Rettens Pleje.

Tingstokkene var selvfølgelig Brædder eller vel rettere Planker; men ingen saadan er bevaret nogen Steds. 3

C. Neergaards Omtale af de gamle Tingsteder fremhæves, at den midterste af de Ringsted Tingstene er højere end de andre. Om det er, fordi den har været Dommersæde, eller fordi den har været de Anklagedes Bænk, ved vi ikke noget om med Sikkerhed, da vi ikke kender de omliggende men nu forsvundne Stenes Beliggenhed i forhold til den.

Under Christian den Anden sker der en forandring med Hensyn til Tingenes Afholdelse. Denne Konge bestemmer nemlig (1521), at Herredstingene skal flyttes fra de aabne Tingsteder ind i en Kirkeby, og at der ved Kirken skal indrettes et særligt Domhus. For Ringsted og Alsted Herreders Vedkommende ved vi ikke, hvor det aabne Ting indtil da havde været afholdt. Adskilligt tyder paa, at det ikke har været holdt ved Byens Tingsten. Vi ved af en gammel fortegnelse, at der i 1259 holdtes Ting i Mulstrup; men om denne Tingplads har været den samme gennem mange Aar, skal lades usagt.

Den gamle Prælat, Pontoppidan, fortæller os, at Kærehave har sit Navn af „Kierelund“ (s: en Lund, hvor der førtes Kæremaal, dvs. holdtes Ret); men det er næppe synderlig holdbart. Dertil „passer“ det alt for godt.

Imidlertid ved vi, at Kong Christian den Andens forordning bestemte, at Ringsted-Alsted Herreders Ting skal holdes „udi Ringstede ved Sancte Hansse Kirke“ (der laa, hvor St. Hans Kapel nu ligger). Men forordningen blev næppe for dette Herreds Vedkommende ført ud i Livet. Allerede faa Aar efter er Christian den Andens Kongetid forbi, og det er vel tvivlsomt, om Herredstinget under disse forhold foreløbig er bleven flyttet.

Derimod vides det, at Landstinget i Ringsted i 1584 flyttes til et Kapel ved St. Bendts Kirke, hvor det siden holdtes gennem 221 Aar. (Viborg Landsting var allerede i 1552 kommet i Hus i en gammel Klosterkirke.)

Men heller ikke efter Landstingets

flytning laa de gamle Tingsten unyttede hen; thi Bytingene holdtes stadig under aaben Himmel. Endnu saa sent som i 1643 indstærper Christian den fjerde denne Stil. Bytingets Afholdelse under aaben Himmel har da rimeligvis holdt sig, til Enevælden ogsaa paa dette Omraade revolutionerede gamle Stille. (for Roskildes Vedkommende ved man forøvrigt, at Somme Herreds Ting er bleven afholdt under aaben Himmel i Roskilde paa en Plads, som endnu markeres gennem Gadenavnet „Bonde-tinget“. Det blev holdt ved en Sten-
høj, der senere blev nedbrudt.)

Paa Tingene fandt der foruden Afsigelse af Domme ogsaa Tinglæsning af afsluttede Overdragelser med bindende Virkning Sted. Og her blev den erklæret fredløs, som havde forbrudt sig grovt mod Loven i Landet, osv.

Medens forholdet oprindelig havde været det, at hver fribaaren Mand deltog i Afgørelserne paa Tinge, finder der efterhaanden en Omdannelse

Sted, idet Tingets Ledere udmeldtes af de forsamlede Mænd: Men efterhaanden som Kongemagten voxer i Styrke, tiltager den sig Retten til at udnævne Tingsformændene, de saakaldte Landsdommere, der i Virkeligheden efterhaanden bliver at betragte som Eneformere med Stokkemændene som Retsvidner.

I Tidernes Løb svinder Landsfingenes politiske Betydning. Som vi ser neden for, bliver der dog temmelig langt op i Tiden truffen politiske Afgørelser paa Tingene. Men med Enevoldsmagtens Indførelse ophører dette helt.

Som Appelinstant opretholdes de — selvsølgelig under skiftende former — indtil 1805, da de ved en fgl. forordning afløstes af Landsoverretterne, der fik Sæde henholdsvis i København og Viborg. Disse afløses jo nu — efter den ny Retsreform — af Landsretterne.

Vi skal i et følgende Afsnit dvæle ved de senere Hundredaars Landsdommere.

Men inden vi gaar over til at

omtale en og anden af disse Personligheder, skal vi omtale nogle Tildragelser af særlig historisk Interesse, der er knyttede til Ringsted Lands-ting.

En saadan betydningsfuld Til- dragelse er Dronning Margrethes Hyldning.

I Rækken af Kongehyldninger er den enestaaende; ingen Sinde før i Rigets Historie havde en Kvinde selv taget Styret. Nu skete det — og endda under forhold, der lovede stort for Landets fremtid.

Det var som Svend Estridsens gamle danske Kongestamme, der skulde ebbe ud med Dronning Mar- grethe, samtidig satte et stort Kron- stud.

Dronning Margrethes Hyldning fandt Sted — som Huitfeldt fortæller i sin Krønike — „den ottende Dag næst for Sant Bartholemei Dag“. Hyldningen skete først i Kirken, som da nævntes St. Knuds, og derefter paa „Sjællandsfars Landsting“.

Til Stede var Biskoppen af Ros-

Kilde, Riddere og Svende, Abbeder og andre Prælater, Bønder og Bofarle, Købstedmænd og Menigheden af Sjælland — samt Menigheden af Folland og Møen. Hvilket sidste viser, at disse Øer ved flige højtidelige Lejligheder endnu paa den Tid havde deres Tingsted i Ringsted.

Og paa dette Ting „annammedes og endrægteligen lejsedes og udvalgtes den hæderlige fyrstinde og frue, fru Margrethe“ til Rigets Styresse under den unge Konges (Kong Oluf Haakonsens) Mindreaarighed.

— — —

Som Vidnesbyrd om Landstingenes Betydning tjener ogsaa, at i 1421 lod Kong Erik (af Pommern) afholde et Ting i Ringsted af ren politisk Natur, ja, man kan næsten sige partipolitisk Natur, idet dette Ting fældede Kendelse angaaende et sønderjydske Spørgsmål. Herom hedder det hos Huitfeldt, at paa dette Ting gav Bissen og Kapitlet i Roskilde, Abbederne i Sorø og Skovkloster (Herlufsholm), Ridderne Ivar Brylle og

Jørgen Rud, 12 Dæbnere, 12 Borgere og 12 Odelsbønder det Bevis: at Sønderjylland fra Arilds Tid havde ligget under Danmark.

— — —

Som yderligere Vidnesbyrd om Tingets Betydning skal endnu nævnes, at Christian den Anden efter den jydse Opstand i 1523 lod sig hylde paa Ringsted Lands-ting, hvad forøvrigt ikke hjalp ham; og Grev Christoffer af Oldenburg lod sig hylde samme Sted i Kong Christian den Andens Navn, efter at denne Konge selv var taget til fange. Hvad heller ikke hjalp Kong Christian.

Hen imod Slutningen af 1500'erne hændte i Ringsted en Begivenhed, som er af ganske særlig Interesse i denne forbindelse, fordi den er den sidste af sin Slags.

Den 8. Juli 1584 fandt nemlig den sidste Kongehyldning Sted paa Ringsted Ting.

1580 var den da treaarige Prins Christian paa Herredagen i Odense

bleven valgt til Tronsfølger i Danmark — den senere Christian den fjerde. Og 4 Aar senere hylledes han rundt om i Landet.

Af en Beretning (her gengivet efter „Kirkehistoriske Samlinger“) faar man en forestilling om de Foranstaltninger, der i den Sag var trufne.

Kong Frederik den Anden var med sin 7-aarige Søn taget ind paa Ringsted Kloster, hvor de Kongelige og deres følge opholdt sig, til Hylde-ningssaften skulde finde Sted.

For Kongen og Prinsen var der bygget et „Pallat“ — formodentlig en stor Tribune —, opført af fyrretræ med højt Rækværk, alt beklædt med rødt engelsk Klæde. En Trappe fører op til „Pallatet“ og har en saa anseelig Bredde, at 4—6 Mand kan gaa jævnsides derop. Paa „Pallatet“ er der rejst Bænk og Sæde for Kongen og „den unge Herre“, som den vordende Christian den fjerde benævnes. Tronsæderne saavel som Gulvet var overtrukket med rødt engelsk Klæde.

Da Kongen kom ridende fra Klo-
stret, fulgte Prinsen ham paa hans
venstre Side og ridende paa en lille
brun Hest; ved hver Side af denne
gik en Herremand, saavel ved Hove-
det som ved Sadlen.

Efter at de Kongelige er kommen
til Sæde, udraaber den kongelige
Sekretær Absalon Juel til Meil-
gaard, at alle skal sværge Hyldest.

Frem gaar nu en Mængde af
Landsdelens ypperste Mænd, saaledes
10—12 Herremænd, Prælater, Kan-
niker og Klerke af Roskilde Kapitel.
Rektorer, Sjællands Bisp og Pro-
fessorer ved Københavns Universitet.
4 Herredsprovster. Borgemester af
København. Borgemestre og Raad-
mænd fra Købstæderne.

Hylldningen gik for sig paa den
Maade, at samtlige disse Danne-
mænd med oprakte fingre og Knæ-
fald lovede den unge Christian den
fjerde „Trosskab, Huldskab og Mand-
skab og det foruden al Argelift.“

Ederen af dette omfattende Ar-
rangement var Lensmand og Abbed
Chr. Macabæus — Søn af den

lærde Johannes Macabæus — selv en vellærd latinist Digter, der først fornylig var optaget i Adelsstanden. Det var oprindelig Meningen, at Hyltnings-„Pallæzet“ skulde være rejst paa en Mark „tværs uden for Klosters Port“, som det hedder i et Kongebrev til Abbed Macabæus. Den saaledes bestemte Plads har været lige neden for den nuværende Vej forbi Klostersmedjen.

Men det blev senere bestemt, at Hyltningen skulde foregaa paa Ringsted Torv og „Pallæzet“ rejses der.

Her hyltedes da altsaa den vorde Konge, sikkert under saa megen festivitæts og Loyalitæts, som det har været den lille By muligt at udvise.

Og dermed havde Ringsted da fulgt et sidste Afsnit af sin mere „glorværdige“ Historie til Graven.

Thi dette var den sidste Kongehyltning i Ringsted.

— — —

fra Landstingets senere Dage (inden Enevælden) har man forskellige malende Smaatræk.

Til Landstingstiden Inytter sig sikkert stadigt de mere bevægede Optrin i Stadens Aarshistorie, uden at der dog foreligger større Ting desangaaende ud over Meddelelser om, at denne eller hin Adelsmand har beklædt Rettertinget i kongelig Majestæts fraværelse.

Men utvivlsomt har Byen til Tider haft fremragende Gæster i Tingstiden.

I hvert fald ved vi, at selve den navnkundige Tyge Brahe en Gang har maattet finde sig i at blive stævnet til de Sjællandsfars Lands-ting. Det hændte den 15. februar 1592.

Tyge havde formodentlig paa en eller anden Maade forløbet sig, hvad nok ikke hørte til det usædvanlige. Paa den Tid beklædte Lave Beck Landsdommerens Sæde; han var nok en Mand, der forstod sig paa sin egen fordel; i hvert fald fortæller et gammelt Stæmtevers:

„Lave Beck

var ingen Gief,

han raadte godt for Kongens Penge-
sæt“,

og da de Gamle jo ogsaa vidste at anvende de spottende Taleform, kan man være overtydet om, at Ordenes Mening er en anden end deres Eyd. Tyge skrev som Tale for den Dom, der gik ham imod, men som vi ikke kender, et latinist Smædevers, som ikke har vundet ham Lave til Ven.

Betydningsfulde politiske forhandlinger fandt endnu Sted her; saaledes vides det, at Rigsraad Sten Brahe i Aaret 1607 forhandlede paa Ringsted Landsting med Adelen om „den Befæstning af København, som Kongen da paatænkte.“

Altsaa allerede den Gang stod Københavns Landbefæstning i Stridens Tegn.

By og Borger.

(Spredte Træk indtil 1500-Aarenes
Slutning.)

Medens der i Asien og Afrika og i de evropæiske Middelhavslande allerede for Tusinder af Aar siden fandtes store Bysamfund, der blev Udgangspunkterne for mægtige Statsdannelser, træder de første virkelige Købstadsamfund i Danmark først frem med den store Opgangstid for 7—800 Aar siden.

Købstadlignende Bydannelser fandtes der jo nok enkeltvis ogsaa før denne Tid. Vi nævner saaledes Slesvig, Odense, Viborg, Roskilde, kort sagt de Byer, der betegnes som Landets ældste Stæder. Men de forrettigheder, der siden i Tiden særtegner disse Bysamfund frem for Landsbyerne, udstedes først med Valdemarstiden.

Indadtil ordnede Bysamfundene sig tidligt paa forskellig Maade, bl. a. gennem Gilder og Lav. Senere

gav Kongemagten Købstæderne sin Velsignelse i form af Næringsforrettigheder med Hensyn til Handel og Haandværk, Privilegier for Købstadjorden med Hensyn til Skat til Staten, Jurisdiktionsret osv.

Antagelig har Ringsted omkring denne Tid ogsaa faaet sine ældste Privilegier. Vi har jo set, at Byen paa mange andre Maader blev stærkt begunstiget.

Indtil den Tid har Styret rimeligvis i alt væsentligt været som Styret i de almindelige Landsbyer med de Eempelser, som de efterhaanden noget ændrede Næringsforhold og den lettere Adgang til Paa-virkning ude fra medførte.

Den Opblomstringstid, som hele det danske Samfund udviser paa Valdemarstiden, er selvfølgelig ogsaa kommet Borger og Bonde til Gode. Men i det lange Løb blev det dog Herremændene, der tog Stikket hjem.

Snart kom ny Uroligheder Landet over, og det blev Stormands-Ætterne, det ny Ridderement, der tog førelsen, selv om det tit maatte kæmpe

en haard Strid med Kirkens Herrer, der med Iver deltog i den almindelige Politik.

Det midlertidige Opsving i Købstæderne havde dog været tilstrækkeligt til at danne Baggrund for det nye Styresæt, der trængte igennem i disse, og til at en særlig Kultur efterhaanden udviklede sig dér.

De store Købmandsætters Sammenlutning i Gilder, og Haandværkernes Lavsamlinger i forbindelser med en kommunal Paavirkning fra de store og hurtigt voksende tyske Stæder udover efterhaanden en stærkt omformende Indflydelse paa den gamle Ordning, hvor Menigmand selv fattede Beslutning.

Raadet opstaar, udgaaet af Byens mest fremragende Slægter og med en af Raadet valgt Borgemester i Spidsen.

Denne Raadsforsamling danner Grundlaget og Udgangspunktet for den nuværende Byraadsordning. Men der forestod rigtignok en lang Tid, hvor den borgerlige Indflydelse var næsten lig Null over for den konge-

lige Myndighed eller dennes Stedfortræder.

— — —

Hvorledes Bystyret i hine længst svundne Tider har udformet sig netop i denne By, foreligger der ingen skriftlige Optegnelser om. Ikke desmindre ved vi dog en Del om forholdene, tildels efter Oplysninger fra andre Byer. Og i hvert fald ved vi, at Ringsted Købstad trods skiftende Kaar har hævdet sig i Kapløbet mellem sjællandske Stæder.

Dette fremgaar bl. a af visse bykommunale Tildragelser paa Erik af Pommerns Tid.

Af en forordning, som denne Konge udstedte den 15. februar 1422, ser vi nemlig, at Erik af Pommern Aaret i forvejen har haft en Sammenkomst i Ringsted med de sjællandske Stæders gode Mænd.

Opgangstiden i Valdemar Atterdags og Dronning Margrethes Dage viste sig strax i øget Virløyst i Købstæderne, men samtidig viste der sig ogsaa Trang til mere Orden i de indbyrdes forhold.

I Urotider klarer man sig som bedst. Men naar freden giver Baggrund for god Skik og Orden, er der strax Trang til at faa dette lovfæstet.

„Vider, gode Venner — skriver Erik af Pommern i sin fornævnte forordning — at oft og idelig haver Kæremaal været for os af vore gode Mænd i Riget, og nu sidst vi var i Ringsted er ført Klagemaal over ufskelligt Regimente med Købmandsflab og Handtering . . .“

Erik af Pommern var i det hele taget lydhør for de stillede Krav og fremkomne Besværinger. Han lagde stærk Vægt paa, at hver Mand skulde blive i sin egen Næring. Hver „Embixmand“ (saaledes nævntes Haandværkerne) skal blive ved sit Haandværk. Af Enkeltbestemmelserne kan nævnes en saadan som, at Slagtekvæg skal føres levende til Byen. Kød maatte ikke indføres for ikke at skade Slagterne. I det hele taget lagdes i disse forordninger Grunden

til senere Bestemmelser om at knytte al Handel og alt Haandværk til Købstæderne.

1454 udsteder den første oldenborgske Konge, Christian den første, sine Privilegier for Ringsted.

Og den 25. februar 1472 udsteder samme Konge et aabent Brev, der paa en endnu interessantere Maade gør Ringsted til Midtpunkt for — med et nymodens Udtryk — Købstadbevægelsen.

I dette Brev hedder det:

„at efterdi vi have set og forstaaet, at vore menige Købstæder i Sjælland have lidt stor og ubodelig Skade, og for at forebygge, at de lide yderligere Skade, saa tillades det Købstæderne at holde et Møde sammen, til hvilket de hvert Aar udsender en Borgemester, en Raadmand og en Borger til Ringstædhe, saa at de er der aarligen paa den næste Dag, efter at Marked er holdet paa Sancti Johannis Dag paa Midsommers Tid (St. Hans),

at forhandle og overveje fornævnte vore og Kronens Købstæders forbedring og Bestand, som der ligger os stor Magt paa. — —"

I dette Brev er altsaa nedlagt den første Tanke om en dansk Købstadsforening med dertil hørende Delegeretmøde.

Det vides, at disse Møder er bleven afholdt mere eller mindre hyppigt gennem i hvert fald omkring tre kvart Hundredaar. Hvorledes forhandlingerne har formet sig paa dem, vides der, saa vidt os bekendt, derimod intet om. Men det siger sig selv at de maa have været stærkt udviklende for Standsfølelsen og bidraget til at styrke fællesfølelsen mellem de enkelte Stæder.

(Som et helt mærkeligt Tilfælde kan anføres, at da for 40 Aar siden den ny Købstadskommunallov traadte i Kraft, samledes Delegerede fra de sjællandske Købstæders Kommunalbestyrelser til et Møde i Ringsted for at drøfte den ny Lovs Virkning. Det

var den 400 Aar gamle Tanke, der
 stod et nyt Skud!)

— — —

En By som Ringsted har næppe
 i den Tid frembudt mange typiske
 Træk. Dertil var den for lille og
 savnede oven i Købet den særlig i
 hine Tider betydningsfulde forbin-
 delse med Vandet. Den har — hvis
 vi et Øjeblik ser paa Tidspunktet ved
 Overgangen fra 1400'erne til 1500'erne
 — levet dels af sit Agerbrug, dels
 men i mindre Grad, af Handel og
 Industri.

Men efterhaanden som det Over-
 vælde, Hansestæderne havde haft over
 Handelen i Danmark, ved Rigets livs-
 kraftige Genvaagnen, blev trængt til-
 bage, og Købstædernes forrettigheder
 vorede, har Bylivet ogsaa udviklet
 sig. Al Handel skulde foregaa i
 Købstaden. Omløben med Varer
 var forbudt. Handel mellem Borger
 og Bonde maatte kun finde Sted i
 Byen. „Gæst maa ej købslaa med
 anden Gæst eller med Bonden, men
 ene med Borgere, som i Byen er.“
 Med Benævnelsen „Gæster“ sigtes til

tilrejsende Handelsfolk. Helt at forbyde „Gæster“ at handle paa Torvet var naturligvis vanskeligt. Men saa gav man Købmændene paa Stedet en vis forrettighed. Erik af Pommern, som i det hele var stærkt interesseret i sine Stæders forhold, forordnede saaledes, at Købmændene kunde udstikke et Tegn, og saa længe det stod, maatte ingen købe uden bofaste By-mænd. Kun paa Markedsdage blev der givet los over hele Einien.

Og ved St. Hansdagstide, da Byen holdt sit store Marked, samtidig med at Købstædernes Udsendinge samledes til Møde og Ting holdtes, har der sikkert rørt sig et stærkt Liv i Ringstedes støvede ubrolagte Gader med de lave, straatækkede Huse, et Liv, som ikke giver en Nutids Markedsdag meget efter.

Selve Byens Udseende paa den Tid og dens Omgivelser kender vi selvfølgelig intet til.

Men ogsaa i saa Henseende kan man slutte fra det Almene til det Særlige, naar man blot tager Tingene ret i Betragtning. I en Hen-

seende har Ringsted dog bestemt adskilt sig fra de anseeligere af Datidens Stæder. Den har ikke haft nogen Fæstningsværker af nogen som helst Art. At den derfor ikke er bleven befriet for sine militære forpligtelser i form af Borgeleje (længere Tids Indkvartering af Soldater) siger dog sig selv. Selv de ikke befæstede Byer var dog asspærrede fra Omverdenen. Endnu saa sent som i 1541 udstedtes en kongelig Befaling til alle Købstæder i Danmark om at holde deres Stakitter i forsvarlig Stand og passe vel paa i Portene for ikke at overløstes af Mordbrændere.

Brolægning af Gaderne var der selvsagt ikke Tale om. En Stenrække hen ad Gadens Midte var alt, hvad man i saa Henseende forlangte i det 16. Aarhundrede. Og naar det regnede eller ved Tøløb var der behagelig blødt ved Siderne. Og saa havde Ringsted jo den Gang som nu sin høje Beliggenhed at glæde sig over; dette lettede jo i ikke ringe Mon Afløbsforholdene. Kvæg og Svin førte en munter Tilværelse i Gaderne

paa Dejen til og fra fælled eller Oldenskov. At disse stidne Gader i forening med indvortes ikke alt for renlige Huse var frodige Arnesteder for Sygdomme, siger sig selv. I Reglen gik det dog ud over de store Byer. Men ingenlunde altid gik de smaa Ram forbi. Omkring ved den Tid, Christian den fjerde skulde hyldes i Ringsted, hærgedes Sorø af en farlig Sot, saaledes at de Rejsende maatte vige uden om denne By. Og 1592 hærgedes samtlige sjællandske Købstæder af „den store Pestilents“.

Mørkt var der i Gaderne; ingen Art af offentlig Belysning. Vilde folk have Lys, maatte de selv tage Lygte med hjemme fra. Vægterne — i smaa Byer varetoget Hvervet paa Omgang af Borgerne — sørgede for, at der var Ro i Gaderne, skulde i hvert fald gøre det. Og senere i Tiden klang Vægterversene, som vi har kendt dem helt op til vore fædres Tid, fra det faste Vægterkorps Læber. Vægterne skulde ubarmhærligt gribe og fastholde dem, der efter at 9 var slagen, færdedes uden

Lygte og Lys og „gjorde Bulder og Bangen“.

Husene var Bindingsværk med Straatag, alt meget brandfarligt, men det billigste og derfor det brugbareste. Mange Gange gif Ilden hærgende over Ringsted By. Saaledes i det her omhandlede Tidsrum saavel i 1534 som i 1550.

En særlig ondartet Brand synes at have hjemløgt Byen den 19. februar 1590. Et Igl. aabent Brev af 4. Marts 1590 meddeler nemlig, at Kongen i Anledning af den store Brand, der overgif Byen, og hvorved „den bedste Del“ af denne brændte, bevilger Byen i tre Aar at være fri for Bysskatten. Dog skal de Borgere, der ingen Skade har lidt, betale deres Del af Bysskatten, og det derved indkomne skal fordeles mellem de Brandlidte. Edvidere har Kongen bevilget, at de Brandlidte i 3 Aar maa være fri for at have Baadsmænd og Bøsfestytter i Borgeleje (s: fritagelse for Indkvartering). Borgerne i Ringsted skal til Gengæld være forpligtede til hver efter sin Evne at

opføre deres Huse og Gaarde „med gode Købstedbygninger“.

Og to Aar efter viser Kongen atter Ringsted sin Bevaagenhed ved at paa- lægge alle sjællandske Sognetirker, der er i god Stand, at yde en Korn- afgift til Istandsættelsen af Ringsted Kirke.

Men at det forøvrigt ikke var noget enestaaende Tilfælde, at Købstæderne sved af, fremgaar af en af Troels Lund udarbejdet Beregning, ifølge hvilken 36 Købstæder i Norden i Løbet af 60 Aar hærgedes af større eller mindre Brande. Og Troels Lund har endda ikke medregnet Ringsteds trende Brande.

Af det danske Kancellis Brevbøger faar man en forestilling om den Tyngde, der har hvilet paa By — saavel som Land — i den nordiske Syvaarskrigs Dage. Frederik den Andens store Kongstanke var Sverigs Erobring og Kalmarunionens fornyelse. Til Gennemførelse af denne Kongstanke maatte Danmark bløde baade Mandskab og Mønt, og saa blev Resultatet jo endda saa langt

fra det tilføjede. Naar vi ser, hvad der vederfares Ringsted i dette Spænd af Tid — fra 1563—1570 — har vi samtidig en forestilling ogsaa om de andre Byers forhold.

Gang efter Gang ser vi Meddelelser om, at saa og saa mange Soldater (Bosesskytter, 3: Datidens Betegnelse for Artillerister) skal ligge i Borgeleje her. Midt i 1564 faar Ringsted Ordre til at stille 10 „vær-agtige Karle til Flaaden.“

Den 15. December 1564 udstedes der aabne Breve om Skatter af samtlige Købstæder til Krigsfolkets Afmønstring; Soldaterne skal hjemsendes i Vintertiden og skal derfor have tilgodehavende Sold. Pengemangel og Pengemangel er det, der karakteriserer hele dette langvarige Eivtag. Hvad hjælper det, at Danmark har Peder Skram, Herluf Trolle, Daniel Rantzau og mange andre brave Mænd? Det kniber jo med Penge! Danmark har Overtaget til Søs, men ikke saa afgørende, at det bliver hel Sejr. Og til Lands følger Kampen ligeledes frem og tilbage med blodige

Hærgninger i de skaanske Lande og de svenske Grænselande til Skaane. Men i Sommeren 1566 hænder der den danske Flaade en stor Ulykke, idet en stor Del af dens Skibe forliser under en forrygende Storm ved Gulland Natten mellem den 28. og 29. Juli. Almindelige Skatter slaar ikke mere til. Der paalægges derfor samtlige Købstæder en Kobberstat, der i højt Mon gaar ud over Husmødrenes Køkkensager og har ødelagt mange gamle Værdigenstande. Staten skal svares i to Parter Brydekobber og en Part Kedelkobber — alt til Anskaffelse af nyt Skyts. Ringsted skal levere 200 Pund Kobber.

Til Støtte for Daniel Rantzau og og frants Brockenhuus, der virkede inden for den svenske Grænse, udstedes der den 5. December 1567 en Befaling om, at der skal udskrives Knægte (3: fodfolk, som skal sendes ind i Sverig. I Ringsted udskrives 6 saadanne Knægte.

I Begyndelsen af 1568 vinder Danskerne Sejre; men det koster Penge.

Den 1. Juli 1568 udskrives en ny Skat af Købstæderne, og Ringsted skal for sin Part af med 200 Daler — en anseelig Sum for den Tid — saa anseelig, at Ringsted m. fl. Byer den 2. Januar 1569 maa paamindes om at betale deres Restancer. Og næppe er dette fra Haanden, før Byen faar at vide, at den skal levere 6 Læster Øl, 2 Læster Brød og 2 Læster flæsk, hvilket vel efter Nutidsmaal vilde svare til 70 Tdr. Øl, ca. 500 Brød og 24 Tdr. flæsk. Allerede i August udskrives der ny forsyning til Halmstad, den danske Hærs Basis; denne Gang skal leveres 5 Læster Øl, 5 Læster Brød og 20 Sider flæsk, men dette lover Kongen at betale for — i Modsatning til tidligere Udskrivninger. Den 8. Oktober 1569 paalægges der Ringsted en Skat af 100 Daler. Og endelig i 1570 gøres der en ny Kraftanstrengelse; den 12. Marts udsendes et aabent Brev, i hvilket en kongelig Beslutning om, at en Skat af Købstæderne, der oprindeligt var tænkt at skulle betales i 4 Terminer, ændres til, at Pengene skal

forfalde paa én Gang — for Ringstedes Vedkommende betød det en Udskrivning paa 300 Daler. Den 7. Juli 1570 skal store Mængder Proviant leveres til Københavns Slot, og Ringsted svarer ogsaa sit Bidrag. Den 30. November 1570 skal Byen levere 50 Par Ankelsko til Renteskamret at levere inden 9. December.

Men endelig ind under Jul 1570 lysner det; den lange Krigstid er forbi. Den 13. December meddeles, at der er sluttet Fred og samtidig opfordres Købstæderne til at yde en ny Skat, for at man hurtigst muligt kan faa de fremmede Krigsfolk ud af Landet. Hele Summen skulde betales strax, og for at fremme „Offervilligheden“ gør Kongen opmærksom paa, at hvis ikke hele Summen betales, vil de fremmede Soldater (Lejetropperne) blive indkvarterede i de paagældende Byer. Ringsted maa atter ud med 200 Daler.

Endnu 5 fjerdingaar efter den langvarige Krigs Afslutning sporede Ringsted dens Estervirkninger: Kongen nødes den 24. Marts 1572 —

for at skaffe Penge til aftallede Krigsfolk — til atter at kræve Hjælp af Købstæderne, „hvor ugerne han end vil“. Ringsted slap dog den Gang med 100 Daler.

(Til Belysning af de sjællandske Købstæders Skatteevne paa den Tid kan det maaske have sin Interesse at anføre, hvad de hver maatte betale: Kjøbenhavn 10,000 Daler, Kjøge, Roskild og Helsingør hver 800 Daler, Stege og Nestved hver 500, Slesør, Slaugelse og Kalundborg hver 400, Korsør 300, Slangerup 200, Nykøbing 150, Præstøe, Heddinge, Vordingborg og Holbæk (samt Ringsted) hver 100 Daler.

Hvilke Virkninger disse stadige Udskrivninger har haft paa Borgerkabets Pengepung, har man ikke vanskeligt ved at forestille sig. Beløbene er, regnet med vor Tids Pengeforhold, smaa, med den Tids for Øje derimod betydelige.

— — —

Hvad de indre offentlige Byanliggenders Varetagelse angaar, ved vi ikke overdrevent meget; men et og

andet dukker dog op af Tidens Hav til Belysning af, hvad der i saa Henseende optog vore forfædre for en halv Snes Menneskealdre tilbage.

Ikke sjældent opstaar der Stridighed. Dette gælder saaledes den Tiende, som Borgerne skal svare til Præsteembedet.

Herom hedder det i 1571: Superintendenten (Bisoppen) i Sjællands Stift har berettet, at Sognepræsten i Ringsted skal have nogen Tiende af Borgerne samme Steds; men at han ikke faar den saa redeligt som han skulde. Da Borgerne imidlertid bruger noget af Klosters Ejendom, hvori ogsaa ovennævnte Tiende skal være medregnet, skal han — for at enhver kan faa sin Part — lade 13 Møndinge sætte denne Ejendom for Landgilde og lade indskrive i Jordebogen, hvor meget der aarlig skal svares i Landgilde af hver Fjerding Jord samt sørge for, at Borgerne tiende (s: svarer Tiende) efter Recessen, og at Tienden deles i tre Parter til henholdsvis Kronen, Kirken og Præsten.

Andre af de brave Ringstedborgere har ved samme Tid faaet „nogle Slader Jord“ af Klosters Ejsendom til saa ringe Afgift, at Kongen maa beordre Abbeden paa Klostret til atter at lægge den ind under dette, da Kronen taber for meget ved den paa-gældende Ordning.

Ogsaa efter den nordiske Syvaars-krigs Afslutning føles den militære Tynge temmelig haardt paa forskellig Maade. Der var mange Brøst at hele. Og fare truede stadig. først paa Aaret 1583 udgaar der saaledes en Befaling om, at da der er Krig og Oprør udenlands, vil Kongen monstre Indbyggerne, og disse faar da Paabud om at begive sig til Købstæderne, ligesom det paalægges alle Borgerne at være forsynede med Harnisker og gode Værger. Den 6. Maj 1585 udgaar denne Befaling til Ringsted Len.

Det er i disse Aar efter Krigen, at St. Hans Kirke nedlægges, og Klosterkirken gøres til Sognekirke. Borger-nes Kaar er trykkede, og i 1578 udsteder Kongen derfor en forordning

om, at den forhøjelse af Landgilden, som tidligere har fundet Sted, maa træde ud af Kraft for de Ringstedborgere, der er Brugere af Klosterjord — „særlig da (hedder det i Begrundelsen) Borgerne nu, efter at Byen er henlagt under Klostret besværes med mere Ægt og Hold, end da den laa under Roskildegård.“

Samme Aar erfarer vi, at det er galt fat med Raadhuset i Ringsted. Den 22. Maj 1578 udstedes der nemlig et kongeligt aabent Brev, hvorefter Borgerne i 2 Aar maa oppebære al den Told, som kan tilfalde Kronen paa de Markeder, der afholdes i Byen og forbedre Raadhuset dermed.

Og den 24. Maj 1581 gentages denne Tilladelse saaledes, at Borgerne indtil videre faar Lov til at oppebære denne Told, mod at de med det første lægger god Stenbro igennem og ved Byen.

— — —

Stridigheder mellem Byens Borgere og Omegnens Bønder kender vi ogsaa fra dette Tidsrum.

I 1585 er der saaledes Strid mellem Nørregadeboerne og Benløse Bønder. Ringstederne nævnes som „de paa Nørregade fra Kornbroen“ boende Borgere. Hvor det Sted, som nævnes „Kornbroen“, har været, vides ikke. Helt usandsynligt er det vel ikke, at det har været Nørregade i hele dens Udstrækning. Hvor den nuværende Sparekasse har Bygning, laa tilforn en Klofret tilhørende Kornmølle (Hestemølle). Man finder vel ikke forklaring paa Navnet i disse Omgivelser?

Naa — Striden med Kronens Bønder i Benløse stod om, hvor vidt Borgerne havde Græsningsret paa „Hauflebjergs Mark“, som er fælled. Striden indankedes for Kongen, som besluttede, at kun de i Nørregade Nordenfra boende Mænd og Kvinder maa drive deres Kvæg paa Benløse fælled og det endda kun deres Malkøer og faar samt to Heste eller Øg, „naar de kun staar for en halv Vogn i Byens Tynge.“

Men det var forøvrigt ikke alene

over for Omegnens Bønder, at Ringsted Borgere stod paa deres Ret, ogsaa over for sin Tids Mægtige ser vi dem tage Affære.

Saaledes forklager de i 1592 den tidligere Befalingsmand paa Ringsted Kloster Bent Gregersen, fordi denne har „udlaant“ nogle Skippund af Kirkens Bly. Og da dette Bly ikke er bleven betalt, anmoder de om, at det maa blive skaffet til Veje, for at Kirken kan blive forbedret dermed.

Kongen befaler Hr. Bent med det første at skaffe det „udlaante“ Bly til Veje, for at Kongen kan blive fri for videre Overløb.

Vi har foran omtalt Byens offentlige Mænd som Borgemester og Raad. En ogsaa meget betydningsfuld Mand var Byens Kasseimester, Kæmneren. Vi skal senere i disse Skildringer se, at han i givet Tilfælde spillede en endog meget fremtrædende Rolle. I mange Byer var det Skik at lønne saavel Borgemester som Kæmner med en Andel af Byens Jord. Navne paa Jord-

stykker, der viser dette, er bevaret i flere Byer. I Ringsted er dette dog ikke Tilfældet.

Derimod vides det eksempelvis, at Borgemeister Jørgen Sriver i 1590 fik et Stykke Klosterjord, fordi han besværedes meget af Kongens folk, som daglig rejste gennem Byen — „og han har ikke Jord ved Byen til at opholde saadan Tynge og Gæsteri.“ Og kort Tid efter fæster Borgemeister Claus Pedersen samme Aar af Klostret et Stykke Jord i Klosterstræde (nu St. Bendtsgade) for at bygge derpaa. Dette kunde tyde paa, at Ringsted den Gang havde to Borgemeistre.

— En stor Dag i Byens „offentlige Liv“ var det, naar den aarlige Regnskabsaflæggelse skulde finde Sted. Kassebeholdning gav man sig ikke af med at holde. Det var Tiderne ikke til. Det gjaldt blot om at faa Skatterne og Udgifterne til at balancere. Og kunde der blive lidt tilovers, var det fortræffeligt. Paa den Dag eller Aften blev der drukket ad-

skillige Tønder Øl. Og Posten „fordrukten til Regnstab“ skal ikke være usædvanlig i hine Tiders kommunale Regnstaber.

Kammereren havde forøvrigt ogsaa andre Tillidshverv foruden Regnstabets førelse. Blandt andet skulde han føre Tilsyn med Byens Tyre — i visse Tilfælde have dem paa Stald.

Men gav han Øl, kunde han maasse blive fri. I det hele spillede Øllet den Gang som nu sin fremtrædende Rolle i Tilværelsen. Mangen en mindre forseelse sonedes i et Anker Øl, givet til Borgerstabets sælles fryd.

— — —

Til en velordnet By hørte, ligesom til Herredet, ogsaa et Kettersted. Hvor dette har ligget for Ringsteds Vedkommende, ved vi ikke bestemt. Et lille fingerpeg i denne Retning har vi maasse fra en Krybskyttesag fra 1588. En Skytte i Tjeneste paa Herregaarden Assendrup var bleven fanget under Jagt paa Kongens Ene-mærker i Ringsted Klosters Omraade.

Efter kongelig Befaling skal denne sølle Djævel hænges i en Galge mellem Ringsted og Benløse med et Hjortegevir over sig og med en af de to lange Bøsser, han havde hos sig, paa hver Side.

Ringsted i Poesi og Prosa.

Medens i hvert fald nogle af vore Købstæder har deres Beskrivelse fra ældre Tid, er der i saa Henseende ikke under vore Undersøgelser kommet os meget for Øje angaaende Ringsted.

Den ældste trykte Omtale af Byen har vi fundet i et Værk, der bærer den pragtfulde Titel „Eucomion Regni Dania („Danmarks Riges Pris“) sammenskrævet af Jens Laurikson Wolff, Boghandler, 1654.“ Og i denne Eucomion hedder det:

„Den By Ringstæd, som nu er en ringe Kiøbstæd, haver i fordums [af, altid fordums!] Dage været navnkundig og meget berømt, ikke aleneste derfor, at den holdes for en af de ældste Kiøbstæder udi Dannemark, men ogsaa for den Steds lystige Belejlighed med herlig Skov trint omkring [der maa have været mere end Kærehave den Gang!] og herlig Fiskevand. for ogsaa flere andre ypper-

lige Aarsagers Skyld haver mange høyløflige Konger og Dronninger med mange flere andre høycædle og velbaarne sig deres Begravelser dér udvalgen . . ."

Det er meget velbetænkt af de „høyløflige“ etc., at de har valgt at begrave, hvor der var godt fiskevand . . . Det maa de have haft saare megen fornøjelse af!

Af lignende Ælde er den Omtale, der findes af Ringsted i Arent Bernthsens Værk „Danmarks og Norges fructbar Herlighed“, der udkom i 1656; men heller ikke den fortæller os meget om Byen — det er stadig Kirken, der maa holde for. Om Byen hedder det:

„Byen i sig selv haver ikke meget at betyde, mere end at den regnes blant de ældste Stæder her i Landet, eftersom den nu er baade paa Bygning saavel som Indvaanere saare ringe . . .“

— — —

Men endnu ringere skulde det dog komme til at se ud for Byen saa Aar efter, da den svenske Krig hær-

gede Landet. Af den Indberetning, som de kongelige Kommissarier indgav efter at have beset Byen efter Krigen, faar man en forestilling om dens Lidelser. Byen blev fuldstændig overvældet med Udskrivninger af forskellige Slags; den skulde levere Brød, Øl og Salt til den svenske Hær, den maatte betale en maanedlig Krigsskat af 400 Rigsdaler i 24 Maaneder, den maatte yde Kvarter til fjendtlige Tropper i stort Tal, besørge Kørsler og Vognægter, daglig i 14 Maaneder skaffe 16—22 Arbejdere til de svenske Befæstningsarbejder ved Køge; saa maatte Byen oven i Købet betale Brandstat og hvert Øjeblik skaffe store Ekstraforsyninger af Levnedsmidler. Og dertil kom, at naar Indbyggerne ikke kunde mere, plyndrede de fremmede Soldater Byens Huse.

Kommissærerne opgør „Ildstedernes Antal“ — d. v. s. Tallet af selvstændige Hjem — til 120. Og af disse 120 Borgere har de 70 hverken at æde eller drikke, men

maatte søge deres Livsophold ved Tiggeri.

Naar man — skriver Kommissærerne — vilde forsøge at gøre andre indlysende, hvor rent utrolig usle Byens Kavn var, vilde ingen tro det. Ingen kunde tænke — uden at se det — at „saadan Armod kunde være til, kunde ikke tænke, hvor Menneskene fik deres føde eller vilde faa herefter i den tilstundende dyre Tid.“

— — —

Trods al Elendigheden rejser Byen sig dog atter, og kun en halv Snes Aar efter hører man atter om Ringsted, men i helt andre Toner.

Disse Toner er dem, der klinger gennem den ældste trykte virkelige Beskrivelse af Ringsted. Den stammer fra Tidsrummet kort før 1673.

Denne Beskrivelse er oven i Købet paa Vers og har en saa anset forfatter som Præsten Laurids Oluffen Koch (eller Coccius, som han med Datidens Smag for latinske Endelser kaldte sig selv).

Hr. Coccius var Rector ved Latin-skolen i Ringsted i det ovenfor anførte Tidsrum. At han mente om sin Slægt („Cocciorum familie“, som han kaldte den), at den var en af de allerældste, som kan findes siden Adams Tid, skal ikke forminde hans fortjeneste — fra Adam stammer vi jo nemlig alle. Heller ikke, at han kaldte Moses til Vidne derpaa, idet han paastod, at denne havde nævnt os Koch'ernes „12 første forfædre, af hvilke de to bagerste er Jafet og Bomer.“

Laurids Koch har skrevet den stemningsfulde „Danmarks dejligst Dug og Dænge“. Og blandt det andet, han har frembragt, er det i alt andet end ulastelige Vers skrevne „Digt“ om Ringsted. Paa Grundlag af dette Digt faar vi da at vide, at Ringsted paa Frederik den Tredies Tid tæller sine Huse med Langhalm. Han former iøvrigt sin Tale til Københavnerne og siger om Byens Kvinder:

Om Ringsted-Quinder ej bær Guld,
det er den Mode,

som Eva brugte, selv naar hun sin
Haandtén sno'de —

eller med andre Ord Ringsted Borger-
inder tænkte den Gang ikke paa Valg-
ret eller paa at pynte sig, men snur-
rede med Rokken . . .

I Ringsted finder man dog vel en
Pige giær,
om hun af Barns Been end ei var
snoret skæv —

hvilket vil sige, at Damerne i Ring-
sted ikke vanprydede sig med Snør-
liv — den Gang saa lidt som nul
Uej, man var den Gang — rime-
ligvis af Nød — spartansk i al sin
færd:

for rydske Sobler og for plettet Løs
og Maar,
vi ta'r til Talle med graa Katteskind
og faar.
for Rhinskvind og for Sec vi bruger
Øll paa danske,
vor Mød det samme giør, som Vin
giør hos de Spanste.

Et Romer Brændevin er al vor
 Aquavit,
 naar vi ei have Smør, saa tør vi
 tage fidt —

Læserne forstaar forhaabentlig Me-
 ningen — et jævnt og virksomt Liv
 uden Nykker, Krydret med Øl og
 Brændevin —; om det har været
 muntert, fortæller Coccius intet om.
 Men Erhvervslivet har været sundt:

Da vi ei Skibe har, her ingen Skibe
 strander,
 af enist lille Sø vi all vor fæmon
 vander;
 for Kiøbmænd og Trafich har Ring-
 sted meget godt,
 derfor mand fielden hør her spilles
 Bancherott —

Dernæst fortælles om, at man i
 Stedet for Porte nøjer sig med Gade-
 led. Heller ikke har man mange
 Stræder, men kun en Gade gennem
 hele Byen. Paa Byens Dagt spen-
 derer man ikke meget, det er ufor-
 nødent; thi man har lige saa vagt-
 somme Gæs som Rom i gamle Dage.

Ganste interessant er det at mærke sig, at den samme Stolthed, som Byens Borgere føler over deres Kirke, ogsaa var til Stede den Gang:

Een Ting vi bedre har end fleste
 Sjællands Steder,
 en Kirke; Skade var, om den skal
 falde neder;
 det er Svend Norbags Værk, han
 bygde den af Grund,
 hvo holder den ved Magt, den vil
 jeg regne rund.
 fru Anne Hardenberg har givet Stolen
 Rente,
 en Urne, Due og; men hvo tør noget
 vente,
 for Kirken denne Tid, da hver Mand
 raaber giv,
 men faar hun ingen Hjælp, da mister
 hun sit Liv.

Hvoraf man skønner, at det har set fort ud for Kirken, og at der var mange, der — ligesom nu — overrender Staten med deres: „Giv!“ — den Gang maaske med større Grund end nu.

Det ældste Grundrids af Ringsted.

Det eneste Grundrids af Ringsted fra ældre Tid, der er kommet os for Øje, findes i Resens Atlas Danicus. Det er i egentligste forstand et Haandarbejde, baade hvad Text og Plantegninger angaar, idet der kun findes enkelte Afskrifter. Peder Hansen Resen var en sjælden lærd Mand med stor Sans for sit Fædrelands Historie parret med en indgaaende juridisk Kundskab, der var Grundlaget for hans private Berømtning.

Til sit Atlas begyndte han at samle Materiale i 1666, og i 1685 var Arbejdet tilendebragt saa vidt, at der nedsattes en Kommission til at gennemgaa det og befordre det i Trykken. Det sidste skete dog aldrig. Hans egenhændige Manuskript gik til Grunde ved Universitetsbibliotekets Brand i 1728, men Afskrifter er bevarede.

Ser vi nu paa Planen over Ring-

sted, vil vi strax opdage den Mærkelighed, at der er vendt op og ned — kartografisk set — paa Byen, idet Nord er nedad, medens det jo almindeligvis er opad paa et Kort. Men dette fraset er Tegningen iøvrigt særdeles tydelig. Og den giver altsaa et Billede af Byen, saaledes som denne skal have set ud paa den Tid, da Lavrids Koef digtede sine Vers om den.

Det Billede, Ringsteds Gader — de af dem, der eksisterede den Gang — danner, er i visse Henseender ikke lidet forskelligt fra Nutiden.

Det ser saaledes ud, som Nørregade og Sogade, der begge bar deres nuværende Navn, dannede en i Hovedsagen sammenhængende Linie. Den Husrække, der nu ligger mod Øst paa Torvet, var den Gang rykket frem, omtrent i Linie med Sogades østre Husrække, dog som det synes i meget spredt Bebyggelse, der altsaa i de kommende Tider er helt forsvundet.

Medens Sogade jo nu slutter af ved Stien over Klostermarken, synes

den for de godt 220 Aar siden at have fortsat sig i en Bue, hvor Stien nu gaar bag om Haverne, op imod St. Hansgade. Dog har Sogade i det hele været svagt bebygget, og paa den Del, der buer sig bag om St. Hansgades nuværende Haver, ses der kun at have ligget 3 Huse.

Af andre Kilder ved vi forøvrigt, at Sogade er meget gammel. Den Sø, som Sagnet har villet anbringe her, hører i hvert Fald en meget fjern fortid til. Af et Kongebrev fra 1582 ser vi, at der nævnte Aar er givet Anne Mortens Ladegaardskvinde Skøde paa et Hus i „Søgaden“, tilhørende Ringsted Kloster. (En Ladegaardskvinde maa ikke forveksles med Nutidens Ladegaardslemmer. Ladegaardskvinder eller Ladegaardspiger var faste kvindelige Medhjælpere i Klosters Ladegaard.)

St. Hansgade var heller ikke den regulære Gade som nu; det blev den først i Løbet af 1800-Aarene. Den udgik ifølge Resen fra den sydlige, da bebyggede Del af det nuværende Torv

og havde samme Retning som nu indtil „Dileborg“; derfra højede Gaden stærkere mod Syd end nu, men slog saa atter et brat Knæ mod Øst og udvidede sig samtidig til den dobbelte Brede. Til højre herfor laa St. Hans Kirkegaard med sin Graverbolig.

Omtrent hvor St. Hansgade nu slutter — paa det her givne Rids synes Gaden at være gaaet lidt længere mod Sydøst — findes en Angivelse af „Steden, hvor Dommergaarden skal have standen og dens Hafføe“; nærmere Underretning herom har vi ikke kunnet tilvejebringe. Den saakaldte Dommergaards Have synes at have omfattet en Del af den Grund, der nu danner Kirkegaarden.

De nyere Gader, Dagmars- og St. Knudsgade, volder os ingen Besvær, de eksisterede jo ikke den Gang.

Nørregade var den Gang Byens anseeligste og som det synes ogsaa mest bebyggede Gade, idet den øvrige Bebyggelse synes meget spredt. Paa den Plads, hvor nu Maler Jacobsens Ejendom, Peet's Pøtthus og en

Del af Central ligger, har der, saa vidt man kan skønne, ikke været nogen Bebyggelse, hvad der har gjort Udsynet til Kirken fra St. Hansgade frit.

Selve Nørregade mandede som nu ud paa Torvet, men Torvet har ikke været saa anseeligt som nu; det omfattede den Gang kun en Plads, der mod Syd laa omtrent i Linie med Tingsstenene og formentlig en Del af den Plads, Raadhuset nu ligger paa. Her laa en Gang saa vidt vides den Gæstgivergaard, hvor Karl Gustav sagde de bevingede Ord om, at det kunde være ligegyldigt, om de Danstes Konge hed Karl eller Frederik.

Kirken dominerer selvfølgelig Byen. Dens søndre Korsarm nævnes Skolen (Latinskolen, der nedlagdes 1739) og dens nordre Korsarm Lands-tinget, der som kendt holdtes i Sidekapellerne. Pladsen foran Kirken (mellem den nuværende Kirkegaards- mur og Kirken) nævnes ogsaa „Lands-tinget“. Dette var skilt fra det saa- kaldte „Closterstræde“ (den nu-

værende St. Bendtsgade) ved en Mur eller et Plankværk.

Mod Øst i Nørregade findes paa den nuværende St. Jørgensgaards Plads anført Betegnelsen St. Jørgens Hospitals Kirkegaardsstræde.

Det Omraade, der nu omfatter Haverne bag Amtsstuegaarden, St. Bendtsgade og de sydligste af de vestre Haver ved Nørregade (omtrent til Rørbyes Gaard) nævnes Nørrehaven. Nord herfor findes en aaben Plads, der kaldes „Hestemarket“ — muligvis Stedet, hvor Heste- og Kvægmarkederne er bleven holdt.

Uden for Byen Vest for Roskildevejen findes angivet St. Giertruds Plads, hvilket tyder paa, at der her har ligget et Hospital i den katolske Tid. Om dette vides dog intet nærmere.

Hvad Byens Omgivelser iøvrigt angaar, kan nævnes, at der i Nærheden af den daværende Klosterhave, som omfatter en stor Del af den Plads, hvorpaa Ringsted Klosters nuværende Avlsgaard er bygget, fin-

des anført en Sø med Navnet „Lillesø“.

Ned mod Aaen findes en Plantning, der nævnes Munkehaven. (Rester af denne Plantning er endnu at se paa et i 1761 af Johan Jacob Bruun udgivet Kobberstik af Ringsted i Novus Atlas Daniæ.)

Endelig nævnes Agrene ned mod Have Mølle som „Mølleløbet“ (=: Mølleløkken).

Af Ridsen af Kirken fremgaar, at Klosters Borggaard og Ladegaard har ligget tæt op ad Kirken; dette er jo noksom bekendt, og det blev senere i Tiden Aarsag til Kirkens Ulykke.

St. Jørgees Hospital og Kapel i Ringsted.

Det tidligere omtalte Navn paa Refens Atlas: St. Jørgens Hospitals Kirkegaardsstræde fortæller et helt Stykke Historie, det nemlig, at der til St. Jørgens Hospital har hørt baade en lille Kirke og Kirkegaard.

St. Jørgens-Gaardene eller Hospitalerne stammer fra den tidlige Middelalder, da saadanne oprettedes i de fleste Købstæder. De laa i Regelen i Byens Udkant og optog Spedalske og andre haardt lidende Medmennesker, som ikke kunde bjerge sig ved Tiggeri eller paa anden Maade. St. Jørgens Hospital i Ringsted nævnes allerede 1261 og har da rimeligvis allerede haft adskillige Aar paa Bagen. De Ulykkelige, der maatte ty hertil, levede affondret fra den øvrige Verden. De kunde kun dyrke Gud i Hospitalets egen Kirke eller Kapel, og efter Døden stedtes de til Hvile paa Stiftelsens Kirkegaard.

Midlerne til Hospitalets Opret- holdelse samledes af en Klosterbroder, der drog omkring i Omegnen med sin Kærre og tiggede Penge og Levedsmidler sammen; en saadan Opkræver kaldtes en Terminsbroder.

Omkring Reformationen stiftede Stiftelsen Karakter og blev et Slags fattighus for vansøre Gammelfolk. Og fra Tiden i Halvhundredaaret efter Reformationen har Historikeren Dr. Rørdam fremdraget nogle interessante Oplysninger.

At Kongen til en vis Grad har interesseret sig for Hospitalet frem- gaar deraf, at Frederik den Anden i Januar 1585 bevilger Hospitalet Kronens Part af Korntienden i Allindemagle Sogn.

Men 14 Aar efter er det rent galt. Der har været stor Strid mellem Lensmanden paa Ringsted Klo- ster, Lave Bed til forslev, og Ho- spitalets forstander, Hans Søffren- sen. Lensmanden har paa Kongens Vegne flaget over Hans Søffrensens forvaltning af Klostret. Om føl- gerne af denne hedder det:

„Kirken, hvori de fattige havde deres Bolig, er nedfalden, Kirkegaardsmuren nedbrudt og Gaarden forfalden. Hans Søffrensen har i 13 Aar ikke gjort Regnskab, han er dertil gammel, skrøbelig og kan intet erstatte.“

Under Medvirkning af Sognepræsten, Peder Krage, Borgemestrene Christoffer Jensen og Jørgen Hansen samt Raadmand Claus Pedersen kommer der dog et forlig i Stand.

Tienden fra Allindemagle skal anvendes til Kirkens Opbygning, Hans Søffrensen skal selv opføre Stuebygningen og dertil give de fattige femtalje (Levnedsmidler).

Ligeledes skal han lade en Hest med Karl og Bøsse „drage i Termin“ og tigge for de fattige, og hvis Karlen er flittig, skal han have en Trediedel af Almisen. Endvidere skal Hans Søffrensen selv holde en Bøsse, med hvilken han skal møde, naar fremmede Adelsmænd gæster Byen og anmode dem om en Gave.

I hvilket Omfang disse mærkelige

foranstaltninger, der dog kun ligger 300 Aar tilbage i Tiden, er kommen til Udførelse, er vi ikke i Stand til at domme om.

Men fra den Tid, man har den næste Efterretning — nemlig 1614 — hed forstanderen Maurids Ingvorsen. Af et Regnskab fremgaar det, at der er fire vansøre Kvinder i Hospitalet, og at Hospitalerne oppebærer Indtægterne af St. Jørgensgaardens Marker (nemlig Stubbe-
marken, „Dellummarken“ og Aa-
marken) samt Allinde Tiende og Indtægterne af en Gaard i Tofferup og en i Hømb.

Stiftelsen sang imidlertid paa sit sidste Vers. Dens Arbejdsmaade var upraktisk for en nyere Tid. 1631 sluttes der en Overenskomst, hvorefter Hospitalets Indtægter overføres til Vartov, mod at Ringsted By faar Lov til at belægge fire Senge i Vartov.

120 Aar efter Nedlæggelsen findes endnu Kirkegaardsstrædet. Nu lever Navnet som bekendt dels i St. Jørgensgaard i Nørregade, dels i Ny

St. Jørgensgaard uden for Nørregade.

(Den nuværende Ejer af St. Jørgensgaard i Ringsted, Hr. Chr. Fischer, har meddelt forfatteren, at der da den nuværende Gaard opførtes i 80'erne, ved Udgravningerne fandtes forskellige Murlevninger i Grunden, bestaaende for en væsentlig Del af røde Munkesten. Man mente, at det var Kælderrummene til den gamle St. Jørgens Stiftelse, man var stødt paa, men nærmere Undersøgelse foretoges ikke.

Læge Bølling, Ringsted, meddeler os i Tilslutning hertil, at ved dybere Gravninger for en Del Aar siden, da Gas- og Vandrør blev nedlagte, fandtes ogsaa Levninger af Skeletter i Grunden.

St. Jørgensgaards Jord, der nu ligger til Ny St. Jørgensgaard, hører under Landsfognet.)

— — —

St. Jørgens Hospitals Historie er jo ogsaa et Led i Byens Fattigvæsens Historie. Af særlige Bidrag til denne har vi iøvrigt ikke mange

at bringe. Et ordnet fattigvæsen fandtes jo først langt op i Tiden Ovenfor er omtalt, hvorledes der ved en „Terminsbroder“'s Udsendelse skaffedes Midler til Deje til fattig-hjælp.

En anden fremgangsmaade, der ogsaa stammede fra den katolske Tid, var den saakaldte „Korsebør“, hvor Præsten ledsaget af Degnen vandrede ud over Markerne og velsignede disse, medens folket som Tak bragte milde Gaver, der skulde komme de fattige til Gode.

Forøvrigt var en af Byens Embedsmænd „Stodderkongen“, der skulde paase, at ingen af de fattige Omstrejfare blev i Byen mere end én Nat.

— Den frivillige fattigforsørgelse holdt sig flere Hundredaar.

Først i 1731 udkom en forordning om større System i fattigforsørgelsen.

Og omtrent ved samme Tid fik Ringsted en væsentlig forbedret fattiggaard.

Manden, der drog Omsorg herfor,

var Byskriver Jørgen Nielsen Rothenburg, hvis Epitafium med Maleri af ham selv, hans to Hustruer og deres Børn, findes i Ringsted St. Bendts Kirke. Rothenburg døde 1737. I fundatsen til hans Stiftelse hedder det, at han har skænket et Hus paa 10 fag i Søgaden „til 6—8 fattiges Beboelse“. Og hans Enke, Hedvig, har under 31. Maj 1737 — antagelig ved hans Død — skænket 300 Rigsdaler. Huset, der indtil da havde været privat udlejet, beboedes ved fundatsens Stiftelse af Peder Nielsen, Anders Vægter, Christen Taastrup og Dorte Sørensdatte, der blev opsigte til frastytning. Lejligheden gaves derefter til „de mest nødlidende og fattige Almisse-Lemmer i Byen“, og vi faar at vide, at disse er: Else Nielsdatte, Rasmus Koch og Hustru og Mette Skaanings. Og det tilføjes, at om nogle af Hedvig Jørgen Rothenburgs Paarørende bliver nødlidende, skal de have Adgang til fattighuset.

De, der sad til Doms paa Sjællandsfars Landstings Stol.

Alle de sode paa Sjællands-
fars Landstings Stol
i Tiden saa stride, der randt . . .

I strengeste forstand hører nærværende Affnit egentlig ikke ind under Kbstadens særlige Historie. Dertil har Landsdommernes Stilling været af for almen Karakter. Socialt har de været knyttet til Godeherrerne omkring paa de sjællandske Borge, i hvert fald for den ældre Tids Vedkommende. Senere, da ogsaa Borgerlige flæder Dommerfædet, ændres dette forhold dog selvfølgelig. Men hvorledes det nu er eller ikke, saa tør man sikkert gaa ud fra, at adskillige af disse Mænd ogsaa har haft nogen Betydning for den By, der var Hovedbyen i deres Embedsomraade.

I de genopførte Sidelapper til St. Bendts Kirke hænger 37 Daabenskjolde for lige saa mange Lands-

dommere gennem et Tidsrum af ca. 270 Aar. Denne Samling er af betydlig historisk Interesse. Og en ikke uvittig ældre Stribent — muligvis en Præst — har paa en Table i St. Bendts Kirke sat samtlige disse Dommere følgende snurrige Minde:

Som Templet samler de Gode og
 Onde,
 Naar Herren han kalder dem baade*),
 Som Graven favner hver Ridder og
 Bonde,
 Naar Tiden ei magter at raade,
 Saa Mindet bevarer i Aarenes Række
 Henfarne af stridigste Værd,
 Navne, der straalere giennem Seclernes
 Dække,
 Tidt flere en Aone ei værd.
 Thi finder Du her i den buntede**)
 Skare
 Vædle, Du kærlick hukommer,
 Hvis Minde Du stræber med Eyst at
 bevare,
 Og mangen jammerlig Dommer,
 Alle de sode paa Sjællandsfars Lands-
 tings Stol

*) begge. **) brogede.

I Tiden saa stride, der randt,
 Og herlig straalte vel Mangen som
 Retfærd's Sol,
 Mens flere i skyldig Glemsel svandt.
 Vend kærlik da hid til de Gjæve,
 Trofast de værned' om Lov og Ret,
 Thi end Dit erkjendtlige Minde de
 kræve,
 Vædle ved Daad, ei stolte ved Væ;
 Lad Resten og Tallet da Rækken ud-
 fylde,
 Saa var jo Livets den vanlige Gang!
 Kun Daarer skal Daarskab og Tom-
 heden hylde
 Og knæle for fødsel og borgede Rang,
 for Viisdommens Nødling, for Ret-
 færdigheds Tolt
 flætter Saga sin Evigheds Krans:
 Saa skal i hædrende Minde Danernes
 folk
 Ikkun hylde den renere Glans."

Rækken af sjællandske Lands-
 dommere, saaledes som den frem-
 gaar af de ophængte Daabensskjolde,
 er følgende:

Basse Christopherson 1530,

Claus Daa 1551,

Herluf Stave 1553,
 Bjørn Anderson 1562,
 Lave Bed 1571,
 Andreas Dresselberg 1585,
 Vilhelm Dresselberg 1605,
 Axel Urne 1622,
 Jakob Ulfeldt 1624,
 Jørgen Seefeldt 1630,
 Christen Steensen 1663,
 Oluf Brockenhuus 1665,
 Jesper Hiort 1668,
 Christoffer v. Wolffen 1672,
 Andreas v. Engberg 1673,
 Holger Parsberg 1677,
 Rasmus Schøller 1684,
 Hans Ehm 1690,
 Tage Tholt 1692,
 Oluff Bornemann 1707,
 Poul Eggers 1711,
 Johannes Christensen 1715,
 Wilhelm Deichmann 1724,
 Anders Orbeck 1725,
 Johannes Findenhagen 1726,
 Peter Benzon Mylius 1732,
 Morten Munthe 1737,
 Bolle Willum Egdorph 1738,
 Hans Christoffersen Hersleb 1745,
 Peder Kraft 1746,

Frederik Brabrand 1746,
 Niels de Hofman 1750,
 Otto Christopher v. Munthe af
 Morgenstjerne 1758,
 Tyge Rothe 1765,
 Jens Bruun Neergaard 1769,
 Hans Brind Seidelin 1773,
 Thomas Bartholin 1781.

Naar man gaar denne Række igennem, støder man ikke paa særlig mange, hvem Historien har „kærligt hukommet“ — som der staar i Digtet. Vi finder adskillige Bærere af gamle Slægtsnavne. Men Historien har jo bevaret os flere Krigernavne end civile Navne.

Basse Christopherson kender vi intet til, skønt han sad som Landsdommer i 21 Aar, og hans tvende Efterfølgere Claus Daa og Herluf Slave — begge hørende til ældgamle Adelslægter — træder ogsaa kun svagt frem gennem Historiens Taageflor. Bjørn Andersøn af Slægten Bjørn, der var forlenet med Fredsgaarde, hørte til den lærde Adel. Han var den næstsidste af en gammel

Slægt. Thi skønt han havde haft 9 Børn uddøde Slægten dog med hans Søn. Lave Beck har vi hørt om andet Steds i disse Stildringer fra det Smædevers, Tyge Brahe lavede om ham. Iøvrigt ejede han forslev. Han havde studeret i Wittenberg og deltog i den store nordiske Krig, hvorefter han i 1571 blev Landsdommer i Sjælland. I 1584 fratraadte han, og Andreas Dresfelberg blev hans Efterfølger; om ham ved man kun, at han fratraadte 1590 for at overtage Aalholm og senere Holbæk Len. Derefter traadte Lave Beck atter til som Landsdommer og beklædte Embedet og forlenedes i Modsatning til de tidligere Dommere — der havde maattet nøjes med fredsgaarde Len — med Ringsted Klosters Len; han beklædte Embedet til sin høje Alder; 75 Aar gammel fratraadte han og døde 2 Aar efter (1607). Saa har Lave Beck, som Tyge Brahe paastod, melet sin Kage paa Kongens Beføstning, saa er det i hvert fald ikke blevet opdaget.

Efter Lave Beck blev en Broder til

ovennevnte Andreas Dresselberg — Vilhelm D. — Landsdommer. Jfl. Skjolderækten skal Vilh. Dresselberg have fungeret som Dommer til 1622; men det stemmer ikke med, hvad Biografisk Lexikon oplyser; ifølge dette skal Andreas Dresselberg allerede i 1615 have fratraadt Embedet, og Grunden hertil var den, at han i Hidfighed skal have dræbt en af sine Tjenere, hvorfor han maatte rømme Land og Rige. Med ham uddør ogsaa en gammel Slægt.

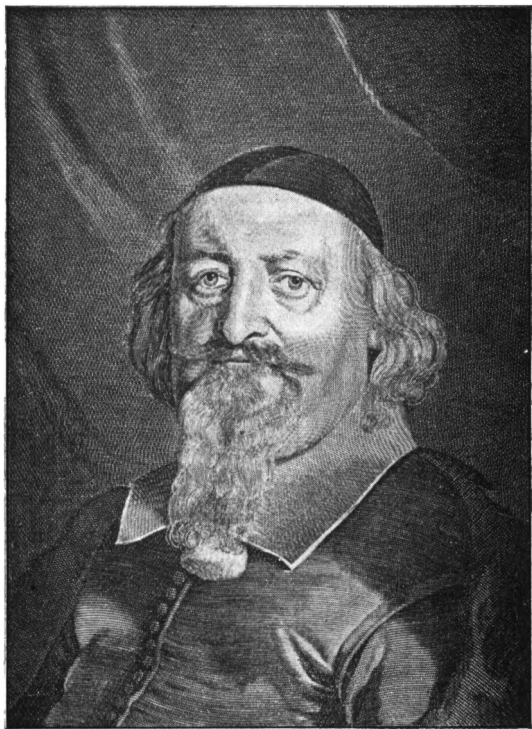
De to følgende Landsdommere spille ingen videre Rolle; de er begge Ætlinger af gamle Adelslægter, som forsvinder af Danmarks Historie i de nærmest følgende Slægtled. Den første er Axel Urne, der kun flæder Landsdommerembedet i 2 Aar. Han var som saa mange af sine Standskæller en velstuderet Mand, der havde hentet sig Kundskab paa Skolebænk i Malmø og Sorø og derefter studeret ved tyske og svejtsiske Universiteter. Megen Sorg ramte ham i hans Ægtekab med Birgitte Gyldenstjerne; en Eigsten i St. Bendts Kirke (med

en Barneskikkelse) fortæller om en af disse Sorger: en mistet lille Søn, der kun naaede en Alder af $\frac{1}{2}$ Aar. Urne havde 5 Børn, men 3 af disse døde før ham, og en fjerde fulgte kort efter ham i Graven. Agel Urne, der fratraadte Landsdommerembedet 1624, døde allerede 2 Aar efter. Samme Aar har han og hans Hustru skænket St. Bendts Kirke de hellige Kar, som den Dag i Dag bruges ved de hellige Handlinger i Kirken.

Hans Efterfølger paa Landsdommersædet var Jacob Ulfeldt til Bavelse. Han hørte til den mægtige Ulfeldt'ske Adelsflægt, hvis Rolle i Danmarks Historie er udspillet med det store forræderi, som i næste Slægtled blev begaaet af Corfits Ulfeldt, med hvem han var nær beslægtet. Hans Embedsbane i Ringsted var kort. Allerede 1630 traal han sig tilbage, og Aaret efter døde han.

I Rækken af Sjællands gamle Landsdommere fortjener intet Navn en saa hæderværdig Plads som Jørgen Seefeldts.

Skildringen af hans Levnede vil

Jørgen Seefeldt.
Danmarks Riges Raad, Landsdommer i Sjælland.

tage større Plads end flertallet af de Andres tilsammen; men det fortjener det. I 33 Aar klædte han Landsdommernes Sæde, og i lige saa mange Aar var han Lensmand i Ringsted Len. Skønt vi ikke kender meget til hans forhold til den omgivende Befolkning, har hans Betydning for denne dog sikkert ogsaa været stor særlig i de onde Aar, hans Embedsgerning falder i . . .

— — —

Den 31. Marts 1630 gav Kong Christian den fjerde „vor Mand, Tjener og Landsdommer udi vort Land Sjælland“, Hr. Jørgen Seefeldt forleningsbrev paa Ringsted Kloster, og under 30. s. M. udgik der folgebrev til Klostergodsets Bønder, at de skulde til Philippi Jakobi Dag (1. Maj) svare Afgifter til Jørg. Seefeldt.

Dermed træder denne ejendommelige Adelstype fra den danske Adels sidste Glanstid inden for Rammen for vore Skildringer. Men allerede da for Aar tilbage har han spillet en Rolle som en af Rigets be-

troede Mand. I 1624 — under Trediveaarskrigen — benytttes han ved Udførelsen af et saa mærkeligt Ærinde som fængsling af en Mand i Malmø, der stod i forbindelse med Katolikerne. Senere var han i Kongens følge, og han deltog i den danske Del af Trediveaarskrigen; da Landet efter det ulykkelige Slag ved Lutter am Barenberg trues af de Kejserslige, sættes Seefeldt i Spidsen for Samsøs forsvær. Senere blev han benyttet i en vanskelig Sendelse, idet han paa den danske Konges Vegne skulde foreslaa Gustav Adolf, som den Gang stod i Tyskland, forbund med Danmark mod de Kejserslige. Senere var han kongelig Sendemand under forhandlinger med Hollænderne og den gottorpiske Hertug — og endelig Sendemand ved den ulykkelige Fredsslutning i Brømsbro 1645, da det dansk-norske Rige mistede saa store Omraader. Han var Rigsraad og Kongens betroede Mand i mange Sager.

Han var en human, fordomsfri og patriotisk Mand, der sikkert har næret

varm Kærlighed til sit Land og til dem, der stod nærmest under ham. Hans Retfindighed som Dommer berømmes, Venner eller Gaver kunde ingen Sinde forlede ham til en uretfærdig Dom.

Det er en Kendsgerning, at mellem den gamle danske Adel — den, der efter Enevældens Indførelse i stort Omfang erstattedes af en tykt Lejesvende- eller Lykkeridder-Adel — var der mange fremragende, dygtige og indsigtsfulde Mænd. Jørgen Seefeldt var en af disse. Ved Siden af sine politiske og juridiske Interesser optoges Seefeldt særlig af boglige Sysler.

Og det at han knyttede sit Navn til et Samlerværk af enestaaende Slags, har sikkert i højere Grad end hans politiske Fortjenester bidraget til at sikre hans Navn for Efterflægten.

Han var en velhavende Mand, Slægten stammede fra Jylland, hvor betydelige Ejendomme tilfaldt Jørgen Seefeldt, efterhaanden som Dødsfald indtraf i familien. Tilmed

var han en stille Mand, levede ugift og brugte ikke meget til Livsfornödenheder, hvorfor han har haft Raad til at udvide sin Bogstat.

I en Tid, hvor Borgenæs Sale hyppigt kun genlød af Bægerklang, er der da paa den gamle Klostergaard ved Ringsted levet et ejendommeligt stille forfatterliv, kun afbrudt af Lensmandens Rejser i kongelig Sendefærd. Han har staaet i forbindelse med mange af sin Tids anseteste Mænd, saaledes vides, at den hollandske Geograf og Kortstifter Johann Janssonius skænkede ham et Landkort over Sjælland, et for sin Tid enestaaende Værk. Selv anvendte Jørgen Seefeldt betydelige Summer til sin Bogsamlings forøgelse, og mange vilde gerne staa sig godt med Kongens mægtige Tillidsmænd og skænkede ham sjældne Værker. Islændingen Brynjulf Svenson, der 1639 blev kaldet til Biskop af Skalholt, besøgte saaledes Seefeldt paa Ringsted Kloster og gav ham ved denne Lejlighed flere enestaaende islandske Haandskrifter, ligesom han

senere sendte ham kostbare norske Sagasrifter.

Samlingen, der efterhaanden var vorret til 26,000 Bind, og som ordnedes af Bibliotekarer, indeholdt en Mængde sjældne Skrifter af meget høj Alder angaaende hele Nordens Historie.

Berømte Videnskabsmænd fra Ind- og Udland har gæstet Ringsted, og alle havde været højlig forbauset over den rige, sjældne Bogstat, der endog indeholdt Værker, som man forgæves vilde søge i Vatikanet.

En af Seefeldts Bibliotekarer var en indvandret Rostocker, der en Tid havde været Bibliotekar hos den lærde Holger Rosenkranz til Rosenholm, og som kom til Ringsted 1642. Han blev, efter at være kommen af Seefeldts Tjeneste i Ulykkesaarene, næsten blind og vaander sig i et Klageskrift over sin triste Skæbne. Han mener selv, at hans stadige Syslen med Bøger har ødelagt hans Øjne, saaledes at han paa sine gamle Dage var nødt til at „søge alles Barmhertighed“ : tigge sig frem.

I selve Ringsted har der næppe været mange, der har haft Adgang til at lære den mærkelige Bogsamling at kende. Derimod har der gaaet hyppigt Bud baade mellem Sorø lærde Skole og Ringsted Kloster og mellem Herlufsholm lærde Skole og Klosters Bibliotek.

Som den gæstmilde og fordomsfri Mand, Jørgen Seefeldt var, aabnede han beredvilligt sin Bogsamling for baade inden- og udenlandske Lærde. Den lærde Sprogforsker og latinske Digter Zacharias Lund, der fra 1646—54 var Rektor ved Herlufsholm, var medvirkende ved Ordningen af Biblioteket og en Tid Bestyrer af dette.

De lærde Mænd, der var knyttet til Sorø, var som nævnt meget hyppige Gæster paa Ringsted Kloster. Her fandt man Værker af sjælden Værdi, som man maatte søge forgæves paa Akademiet.

Bærere af Navne, der er bleven bevarede for Eterverdenen, har været hyppige Gæster her. Saaledes den senere kendte Retslærde og Sprog-

forster, Henrik Ernst, der efter at have været Tugtemester for Christian den fjerdes Søn, Grev Valdemar Christian, blev Professor i Sorø, Matematikeren Hans Willumsen Lauremberg, der i 25 Aar virkede i Sorø og foruden at skrive en Matematik ogsaa dyrkede Musernes Kunst, Johan Raue, født i Berlin, der et halvt Aar medvirkede ved Ordningen af Seefeldts Bibliotek, hvorefter han ansattes som Professor i Sorø, for senere at ende som Bibliotekar hos Kurfyrsten af Brandenburg. Endelig nævnes den lærde hollandst-fødte Historiker Johannes Meursius som en hyppig Gæst paa Ringsted Kloster; han var kommen fra det hollandste Kulturcentrum i Leyden til Sorø, hvor Discipelkredsen var lille; samtidig overtog han Embedet som dansk Historiograf og har sikkert søgt adskillig Kundskab gennem Seefeldts rige Bogsamling til sit ikke fuldendte Arbejde om Danmarks Riges Historie. Men naar man skal maale den kulturelle Betydning, Bogsamlingen har haft, maa dog særlig

nævnes Historikeren Staphn Hanssens (Stephanus) Navn; denne Mand, Søn af Professor Hans Staphensen ved Københavns Universitet, havde studeret i Leyden og kom 1630 til Sorø; Stephanus, der ved Meursius' Død blev dennes Efterfølger, viede fortrinsvis sin Arbejdskraft til en Omarbejdelse af Sago og til Afskrivning af gamle Kildeskrifter til Belysning af den danske Middelalders Historie; ogsaa han fandt stor Støtte til sine lærde Studier under sine Besøg paa Ringsted-Biblioteket.

Man vil af disse spredte Oplysninger forstaa, hvilken befrugtende Værelvirkning der har været mellem de to gamle Klosterbyer, og hvilket Grundlag der vilde kunne være skabt for kommende Tider, om ikke Ulykken var kommen imellem. Samtidig var det meget almindeligt, at Udlændinge, som rejste i Danmark, gjorde Ophold i Ringsted, og at fremmede Viden-skabsmænd søgte Kundskab gennem Seefeldts Bogskat. Der var en Tid Tale om, at Kongen skulde have er-

hvert Bibliotek, men dette blev ikke til noget — formodentlig fordi Pengene var brugt i Krig, eller der ikke var Interesse for Sagen. I 1656 skrev Danmarks første statistisk-topografiske Skildrer, Ahrent Bertsen, at Seefeldts Bogsamling ikke har sin Lige i det danske Rige og udtalte Haabet om, at det „fædrelandet til Ære aldrig maatte splittes ad“ — et forfængeligt Haab.

— — —

Aaret efter brød den svenske Krig ud. Karl Gustav stod i Polen, og Frederik den Tredie tænkte nu, at Tiden til at faa Hævn for de Danskes store Tab ved freden i Bromsebro var inde. Krigen blev erklæret, men inden den mangelfuldt udrustede danske Hær var kommet blot nogenlunde paa Krigsfod, gik Karl Gustav som et Uvejr over de danske Øer. Corfitz Ulfeldt, der som følge af Uenigheden med Kongehuset var gaaet i svensk Tjeneste, havde et gammelt Udestaaende med Jørgen Seefeldt, der var Kongehusets tro Mand.

Allerede mens Svenskerne endnu stod paa Lolland, havde han af Karl Gustav sikret sig Ret til at bemægtige sig den kostbare Bogsamling paa Ringsted Kloster; selv havde han en betydelig Bogsamling af 7000 Bind paa Bavelse.

Saaledes handlede der om denne Nationalstat, der nu laa uvogtet over for en rovbegærlig fjende.

Den 12. februar 1658 stod fjenden paa Sjællands Grund, og faa Dage efter var hele Midtsjælland oversrommet. Den svenske Konge op slog selv sit Hovedkvarter i Ringsted, hvor hele Hoffstaten tog Bopæl.

Næppe havde de svenske Tropper naaet Ringsted, før Ulfeldt lod Kongens Løste virkeliggøre og føjede en ny Skændselsdaad til de andre. De fredsunderhandlinger, der allerede før den 18. februar tog deres Begyndelse i Roskilde, standsede ikke Ulfeldt. Ved sin Søn Christian Ulfeldt lod han Biblioteket i Ringsted paa Bøndernes Døgne og hjulpet af svenske Soldater føre fra Ringsted Kloster til Bavelse.

Meget er sikkert gaaet tabt under de raa Soldaters og de uvidende Karles Hænder. Da den hurtigt endte Krig fik sin foreløbige Afslutning ved Rostildefreden, var det meste af Bog-samlingen allerede paa Bavelse. Ulfeldt havde ved denne fred ved Hjælp af de svenske Daaben faaet sine danske Rettigheder og Ejendomme igen. Fra danske Adelsmænds Side søgte man at paavirke Ulfeldt til at skænke Bog-samlingen til Sorø Akademie, men derom vilde han intet høre. Senere tilbød han at sælge Biblioteket til Seefeldt for 6000 Daler, en Sum, der, skønt stor efter Datidens forhold, ikke tilnærmelsesvis svarede til Bog-samlingens Værd; men Seefeldts Penge-sager var efter Krigen i en syndig forvirring, da hans Ejendomme i Jylland var bleven plyndrede; muligvis har han som den gode, danske Mand, haft var, ogsaa vægret sig ved at afslutte denne nedværdigende Handel med den foragtede Forræder.

Ulfeldt selv, der formentlig har følt Jorden brænde under sig, rejste nu til Malmø og førte det meste af

den værdifulde Bogsamling med sig. Skaane var jo ved Roskildefreden bleven afstaaet til Sverig, og nu var altsaa denne danske Nationalstat paa svensk Grund.

I Eftersommeren 1658 udbrød Krigen paany. Karl Gustav havde ved Roskildefreden lammet Danmark, nu vilde han knuse det. I 14 Maanedes hærge des Ringstedegnen af fjendtlige Tropper, som idelig var paa Gennemmarsch i alle Retninger, og alle røvede og plyndrede de, saa længe der blot var det allermindste at røve og plyndre af.

Hvad der var levnet paa Ringsted Kloster første Gang, maatte nu gaa til Grunde. Der fandtes saaledes paa Klostret for ikke mindre end 1200 Rigsdaler Pergament og Pap til Haandskrifter og Indbinding af Bøger; det blev af Svenskerne slæbt til København og benyttet som forladning til Kardætscher under Belejringen!

En Tid syntes der at aabne sig Udsigt til at faa Bogsamlingen tilbage til Danmark. Ulfeldt, der

havde taget Ophold i Malmø, kom efterhaanden paa Kant med de svenske Magthavere. I Skaane, det gamle danske Land, var der megen Misfornøjelse med at være kommet under Sverig, og der dannede sig en Sammensværgelse med det formaal i Krigens Løb at sikre Skaanes Tilbagevenden til Danmark. Ulfeldt mistæntes for at have Del i denne Sammensværgelse og blev belagt med Husarrest i Malmø.

Seefeldt sammen med andre, mod hvem Ulfeldt havde begaaet Overgreb, forsøgte imidlertid at skaffe sig nogen Erstatning for deres store Tab, særlig beklager Seefeldt sig over Tabet af sit Bibliotek, hvis Værd han angiver til 50,000 Rigsdaler. Ulfeldt reddede sig imidlertid fra sine svenske Fjender ved flugt, men maatte lade baade sit eget og Seefeldts store Bibliotek i Stikken.

Under hans derpaa følgende Ophold i Danmark førtes der forhandlinger om, at Ulfeldt skulde afstaa sin „Ret“ til Biblioteket og i det mindste drage Omsorg for, at det tilfaldt

Sorø Akademi. Men disse forhandlinger blev resultatløse. Ulfeldt flygtede til Udlandet; og i Slutningen af Aaret 1661 førtes baade Seefeldts og Ulfeldts Bogsamlinger og forskellige andre under Svenskekrigen rovede Skatte til Stockholms Slot.

De var uigenkaldelig tabte for Danmark.

Seefeldt døde i februar 1662, faa Aar efter at have set sit Manddomsværk ødelagt. Ulfeldt døde i februar 1664.

Men heller ikke Svenskerne fik nogen videre Glæde af den europaberømte Bogsamling fra Ringsted Kloster. I April 1697 nedbrændte Stockholms Slot og det i dette installerede kongelige Bibliotek, og derved brændte over 17,000 trykte Bøger og 1100 Haandskrifter; blandt disse sidste var adskillige af dansk Oprindelse, af hvilke enkelte udarbejdede af de foranst Professorer Meursius og Bursler; de skænktes til Universitetsbiblioteket i Upsala, men tilintetgjortes ved dettes Brand i 1702.

Den mægtige Bogsamling, der kunde faaet overmaade kulturel Betydning, er helt udsløttet paa en eneste Bog nær. Det er en dansk Bønebog med „illuminerede“ Tegninger, den er besørget skrevet i det 15. Aarhundrede af Marine Jespersdatter og findes den Dag i Dag i Universitetsbiblioteket i København.

— — —

Ganske nedslaaende er det ogsaa i denne forbindelse at erfare, at en anden betydelig Bog- og Manuskript-samling paa denne Tid vandrede fra Danmark til Sverig. Det er den meget værdifulde Samling, som ejedes af den forannævnte Professor Stephanius ved Sorø Skole. Der var ført forhandlinger mellem Stephanius og den danske Regering om Overdragelse af Samlingen. Da Stephanius døde i 1650, indledede imidlertid hans Enke, en Provstedatter fra Samso, forhandlinger med den svenske Rigskansler, og denne købte Samlingerne; denne Kvinde synes fuldstændig at have

favnet Sans for, hvad man skylder sit Fædreland. Af de nu i det svenske Arkiv tilgængelige Breve ses det endogsaa, at hun har erklæret hellere at ville brænde hele Samlingen, end at nogen i Sorø skulde faa den i Hænde.

. . . Naar vi i Stolen læser om de dansk-svenske Krige, hører vi kun om Slagene. Om de indirekte Tab som f. Ex. det Seefeldtske Biblioteks forsvinden, ikke at tale om Befolkningens Lidelser, hører vi kun faare lidt.

Det foran meddelte giver et Bidrag til forstaaelse af et Tab af en Nationalstat, som aldrig lod sig erstatte.

Landsdommerne i 1 $\frac{1}{2}$ Hundrebaar fra 1663 til 1805 frembyder kun ganske enkelte Navne, om hvis Bærere der er bleven noget videre kendt for Efterverdenen. Landsdommerne veksler til Tider i ganske overordentlig hurtig Rækkefølge. Embedet synes nærmest at have været et juridisk Gennemgangsled til højere Stillinger i Centraladministrationen.

Endnu træffer man paa Embedsstolen enkelte *W*ellinger af den gamle danske Adel; men forfatningsforandringen i 1660 affpejler sig ogsaa i Embedsbesættelserne. 1665 træffer vi Oluf Brockenhuus som Landsdommer. Han hørte til den Kreds af Adelen, der i adskillige Henseender var nær knyttet til den Ulfeldt'ske Slægt, men havde holdt sig klar af dennes politiske Ulovligheder. Ringsted Klosters Een, som under de senere Landsdommere havde været forenet med Embedet, fik han dog ikke ved Tiltrædelsen af Landsdommerstillingen. Derimod meddeles det i Biografisk Lexikon, at han fik Bolig paa Kongsgaarden i Ringsted. Hans økonomiske Kaar var fortvivlede. 1668 maatte han fratræde, og Aaret efter fik to Kreditorer kongeligt Arrestbrev paa hans Person.

Af de følgende Landsdommere i Slutningen af 1600-Aarene kender vi kun lidt til nogle enkelte. Saaledes Andreas v. Engberg, der blev Landsdommer i 1673. Han havde tidligere været Sekretær hos Prins

Christian (senere den femte) og forstod at bevare den kongelige Bevaagenhed. Han var en driftig Mand, der samlede sig en meget betydelig Formue, for hvilken han købte Ravnstrup Gods. Han var Landsdommer i fire Aar; og hans Efterfølger var den sidste Welling af de gamle Adelsflægter, der flæder Landsdommersædet; det var Holger Parsberg, en fædrelandsven, der under Svenskekrigen i 1657 udrustede tre Ryttere for egen Regning og selv deltog i Krigen, bl. a. i Slaget ved Nyborg som 23-aarig ung Mand. Derefter gik han i Statstjenesten og blev 1677 Landsdommer, en Stilling, han varetog, indtil han i 1684 blev Højesteretsassessor.

Mellem de følgende Landsdommere er der Grund til at nævne Hans Ehm, der var en Haandværkersøn fra København, og Tage Thott, der blev Landsdommer 1692. Tage Thott hørte til den kendte dansksvenske Adelsflægt, der tæller mange Bærere af dette Navn. Ved Skaanes Adskillelse fra Danmark ved Ros-

Kildefreden 1658 kom han som havende sit Gods i Skaane under svensk Overhøjhed, og han syntes at finde sig deri med stort Velbehag; han tog endog Tjeneste som Kammerherre hos den svenske Dronning. Da Danmark senere — under Christian den femte — gjorde forsøg paa at genereobre Skaane, var der sikkert adskillige gamle danske Undersaatter, som haabede paa et heldigt Udfald af denne Kamp. Tage Thott sit Skyld for at være en af disse, og han klarede i hvert fald ikke bedre for sig end at Svenskerne fradømte ham Ære, Liv og Gods. Han reddede sig til Danmark, hvor han ikke alene frelste Æren og Livet, men ogsaa fik meget Gods. Han var i mange Aar Amtmand over Sorø og Holbæk Amter og blev 1692 Landsdommer. I sit 48. Aar tilgiftede han sig med den 21-aarige Petra Sofie Reedtz Næsbyholm, Bavelse og Thurebyholm, hvor han døde 1707.

Mest kendt af de følgende Landsdommere er Bolle Willum Eurgorp, der var Landsdommer fra

1738—1744. Han ejede Mørup Gods og var en alt andet end praktisk, men højt oplyst og levende interesseret Mand og en fremragende Jurist. Hans Barndomshjem — den gamle Herregaard, der laa midt i Hvidernes historiske Egn — har sikkert haft stor Indflydelse paa hans literære Interesser. Og naar Embedet eller Arbejdet paa Godset ikke lagde Beslag paa hans Kræfter, [studerede han fædrelandets Historie og Oldtidens Klassikere. Endnu mens han sad paa Mørup, udgav han „en Samling af smukke danske Vers.“ Som Dommer nød han høj Anseelse for sin Skarpsindighed og store Samvittighedsfuldhed. Han var en yderst nøjsom Mand, men da i 1743 Mørup brændte med al den indhøstede Sæd, truedes han af Ruin. Heldigt for ham blev han Aaret efter udnævnt til Højesteretsassessor. Han flyttede derefter til København og folgte saa Aar efter Mørup (der dog først 1825 kom under Sorø Akademi). Lurdorff virkede saaledes temmelig kort i denne Egn; men

hans Retfindighed gjorde, at han nød stor Anseelse og var Medlem af forskellige vigtige Kommissioner, saaledes den store Landbokommission. Hans Levnedsffildrer (Biografist Lærlon) skriver om ham: Af Ydre var han højt uanseelig: lille, noget skæv, grove Ansigtstræk, overordentlig nærsynet; dertil en haard og ikke behagelig Talestemme. Hans Temperament var tungsindigt rugende; men ved Samtale frembød han megen tør Humor og kunde være skarpt vittig. Fremherstende i hele hans Færd var oprigtig Gudsfrøgt, Trofasthed og et ædelt, varmt Hjærte.

Hans Efterfølger, Hans Christopher Hersleb, var kun Landsdommer et Aar, hvorefter han flyttede til København, hvor han senere valgtes til Borgmester.

Det er forøvrigt ganske ejendommeligt at mærke sig, hvorledes Holbergs Samtidige er bleven paavirkede af den store Historiker og Satiriker. Om Eurdorff vides det, at han skrev forordet til Udgaven af „Peder Paars“. Om en af Eurdorffs for-

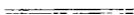
gængere i Landsdommerembedet Peter Benzon Mylius fortælles, at han ejede en betydelig Haandskriftsamling, af hvilken Holberg hentede Stoffet til sin Skildring af Cort Adelaer. Og om Herslebs Efterfølger, Peder Kraft, fortælles det, at han som Student paavirkedes stærkt af Holberg; i 1734 konkurrerede han om dennes Pris for smukke danske Vers; senere oversatte han forskellige lærde og filosofiske Stykker fra Engelsk, 1746 blev han Landsdommer, Aaret efter Godsinspektør paa Sorø Akademi.

1749 udnævntes fr. Brabrand til Sonnerupgaard til Landsdommer; han spillede senere i Tiden en Rolle som Tilhænger af retfærdige Landboreformer. En af hans Efterfølgere, Otto Chr. Munthe af Morgenstjerne, var, modsat Brabrand, en saa hidfig Modstander af Stavnsbaandets Løsning, at Kongen affatte ham fra hans Embeder.

To Landsdommere — Tyge Rothe og Jens Bruun Mergaard — vil vi senere i disse Skildringer saa Lejlig-

hed til at beskæftige os nærmere med, hvorfor vi ikke her skal omtale dem nærmere.

Den sidste Landsdommer var Thomas Eidel Bartholin, der i 1781, da han udnævnes til Landsdommer, samtidig varetager Stillingen som Byfoged, Postmester, Vejer og Maa-ter i Nykøbing S. Da Landsdommerstillingen ophævedes i 1805, udnævntes han til Assessor i den ny oprettede Viborg Landsoverret.

Nedgangstiden efter Svenskekrigen og den store Brand.

Den Nedgangstid, der paafulgte de urolige Tider under Frederik den Tredie og videre, kom ogsaa i højt Mon Byerne til Skade.

Ved Overgangen fra 1600. til 17. Aarene og i Tiden derefter var Kaarene uendelig smaa her i Landet, og samtidig raadede megen Demoralisation. Man har fra omkring denne Tid Meddelelser om, at et sjællandsk Herredsfoged. Embede overdrages til en Mand, som ikke havde anden Adkomst, end at hans Kæreste paa 4. Aar havde tjent Dronningen som Koffepigel Bestillinger, Titler og Charger udbødes aabenlyst til Salg.

Byerne var i høj Grad mærkede af, at det var en tarvelig Tid. Deres Ndre var fattigt. Af grundmurede Bygninger var der saa godt som ingen, og mange Steder i Købstæderne laa der — ligesom paa Landet —

øde, ubeboede Gaarde. Herom synger
en Samtidig:

„Søg inden Dannemark og alle hendes
Porte,
gaa til hver flæk i Øst og vester
Orte,
se, om de ikke staar brøstfældig aller-
meest,
og hvor eet Hus er godt, bor 'øde
Land dog næst,
Raadhuse færdig er at dumpe slet i
Smalder.“

I tidligere Tid havde den folkevalgte Borgmester — folkevalget selvfølgelig taget i snævrere forstand, idet det kun var de fornemste Borgere, der havde Valgret — i for-
ening med Raadet været som et Sindbillede paa Byens forholdsvis selvstyre. Enevoldsherredømmets Indførelse skulde ganske vist ikke have betydet nogen Indskrænkning i Byernes forhold. Men de trykkede Kaar efter Krigene gav Anledning til, at man — som det hed — for at frigøre Byerne for den Tynge, de mange

Embedsmænd var, afflaffede en Del af disse.

for Ringsted smuttede ved den Lejlighed selve Borgmesterværdigheden, idet en forordning af 1682 bestemmer, at i Ringsted og i „flæskens Soer“ (Sorø) skal der fremtidig kun være en Byfoged.

Til Gengæld ser man dog Borgerflabet direkte tage Del i forhandlingen om Byens Velfærd, f. Ex. saaledes:

— Anno 1689, dend 1. Junii var samtlig Borgerflabet indkaldt til et Møde for at træffe Bestemmelse om, hvorledes man skulde forholde sig orer for Herren til Sorup Bolle Eurdorph, angaaende den Sag, han havde begyndt mod Ringsted Borgere om Græsning i Stubmarken, for at fornemme, om Borgerflabet vil have Sagen videre indstævnt, og hvad Anstalt derpaa kan følge, for at man i Tide kan forsyne dem med en Procurator. Hvortil da det tilstedeværende Borgerflab svarede, at det vilde lade Sagen videre udføre og bevilgedes en 10 Rigsdalers Skat af

Byen, hvilke 10 Rigsdaler til Kæmneren skal svares, og denne igen Byen Rigtighed skal gøre. At saaledes er besluttet og conventeret testere vi Undertegnede.

Ringsted *ut supra*

Laurids Pouelsen. Peder Smed.

Jacob Hansen. Jørgen Hansen.

C. A. S. Mads J (ulæseligt).

Pouel Jacobsen. A. S.

Niels M (ulæseligt).

Pouel Jørgensen. H. J. S.

David Sørrens Søn.

Processens Udfald kender vi ikke, og det er jo ogsaa en Sag af mindre Interesse. Men selve den Omstændighed, at Byens Borgere træder sammen for at byde en nærgaaende Herremand Spidsen, er et Træk, som fortjener at kendes.

Det er sikkert ikke uden Sammenhæng med den ved forfatningsforandringen af 1660 genvakte borgerlige Selvfølelse, at Byens Borgere foretager et saadant Skridt. Repræsentanter for Ringsted Købstad

havde jo ogsaa sat deres Navn under Arvehyldningsakten.

Vi vender nu vore Blikke mod andre Tildragelser i Byens Historie.

— — —

I den nordre Del af Nørregade ligger der paa venstre Haand, naar man gaar ud af Byen, en Bindingsbygning med gammeldags smaarudede Vinduer; den har to Stovværk, af hvilke dog det øverste kun er en udvidet Kvist. Da man for nogle Aar siden var ved at istandsætte Huset, opdagede en Murer følgende Indskrift, som var indhugget i den da overfaldede Portbjælke:

C. P. S. ANNO 1749. M. N. D.

Dette Aarstal fortæller os, at vi staar over for den sikkert ældste Privatbygning i Ringsted (den tilhører nu Farver Knudsen). De øvrige Bogstaver er Navnebogstaver for en daværende Ringsted-Borger og hans Div.

Længere tilbage i Historien gaar de borgerlige Bygningsværker i Ringsted ikke. Og særlig ærefrygtindgydende

Som Ringsted saa ud, da Byens Genopførelse var paabegyndt efter den store Brand i 1747, og da Frederik den Femte gæstede Byen.

er den gamle Haandværkerbolig ikke. Meget tyder forøvrigt paa, at det nære „Slufester“ er omtrent fra samme Tid. Men herom foreligger intet nøjagtigt Vidnesbyrd.

Det gamle Hus i Nørregade har da staaet som Øjevidne til fem Slægtleds Oplevelser. Og det staar som synligt Minde om det Genrejsningsarbejde, der ved Midten af 1700'erne var fornødent i Ringsted, fordi Byen da var bleven hærget af en usædvanlig ondartet Ildbrand, den voldsomste, som nogen Sinde har hjemført Byen.

Og det var omtrent i Nærheden af, hvor den gamle Bygning endnu ligger, at Branden brød løs. Her boede paa den Tid — det var i den livsglade, men noget fugtige Frederik den femtes Dage — en Snekermester Johan Katow, hvis Hus laa omtrent midt i Gaden.

Den 16. August 1747 var Ringstederne for en stor Del ivrigt optagne af høstarbejde i Bymarken Øst for Byen. I Johan Katows Hus var kun Ejerens Søn, en Dreng,

hjemme, og han fandt sig nu, ligervis som Drengene undertiden i vore Dage, fristet til at prøve at skyde med faderens Bøsse. Men det var en omstændelig forestilling, for det var en af de gamle Luntebøsser: Der skulde Krudt paa Panden, og der skulde Lunte til. Men af kom Skudet mere end tidsnok.

Det havde været en bragende Tørre i lang Tid. Straatagene paa Husene og Risgærderne mellem Havestykkene og den paa Stængerne siddende allerede hjemførte Sæd ligefrem gnistrede af Tørre. Og i al denne Tørhed faldt den brændende forladning.

Der blæste en heftig Storm, og Ilden fór saa lynsnart fra Hus til Hus, at fem stakkels gamle Mennesker, der laa til Sengs af Skrøbelighed, alle indebrændte.

Hele Byen fra Vesterbom til Nørrebom og mod Øst indtil Pileborg gik op i Luer. Det eneste, der reddedes, var altsaa den yderste Del af St. Hansgade og Sogade. Det er sikkert ingen Overdrivelse, naar en

Samtidig (Provst Guldberg) beretter, at fire femtedele af Byen lagdes i Aske.

Kirkebogen for Ringsted Sogneskald indeholder de korte Data om de ulykkelige Ofre, der fandt deres Død i Luerne:

„Løverdagen den 19. August begravedes tvende Lig, nemlig Niels Atterup og Dortha Jordemoder, hvilke begge omkom i den ulykkelige Ildebrand, som skete 16. hujus, kom begge i een Grav og uden Kiste.“

„Løverdagen den 26. August begravet Christian Høyers Enke og hendes Søster [eller Søstre?], som begge omkom samme Tid og Maade i Ildebranden, begravet paa Sante Bentes Kirkegaard.

Guldberg.“

Mange Brande har hærget Ringsted i den Tid, vi ved Bessed om, saaledes i 1534 (i Ørensens fejde), 1550, 1693 og 1717, — men denne sidste Brand gjorde mere Skade end nogen tilforn. Staden var i Virkeligheden fuldstændig ødelagt.

Der foreligger forskellige Vidnesbyrd derom. Det var kun „ved den naadige Guds Hjælp og Frederik den femtes Gæmildhed“, at alle de ødelagte Pladser blev genopbyggede.

Alt var i den grænseløseste forvirring. I den tilstundende Vinter maatte de Brandlidte dels indlægges hos de øvrige af Byens Borgere; men det forslog kun lidt; Resten maatte ud omkring paa Bøndergaardene.

Og endnu i Maj Maaned i det følgende Aar havde man først naaet at faa rejst en Del af Husene. Resten genopbyggedes i Løbet af 1749.

I Byens offentlige Liv, saa vidt man kan tale om et saadant, greb Branden stærkt forstyrrende ind paa forskellig Maade.

Saaledes brændte Kæmnerens Regnskab, eller rettere samtlige dets Bilag.

Og da Kong Frederik den femte med stort følge gæstede Byen den 13. Maj 1748, var denne saa udpint, at man ikke en Gang kunde faa saa mange Penge, at man kunde betale

de Musikantere, der skulde spille „Kongelig Mayestæt med Suite“ et Stykke. Kæmneren, Anders Lauersen Storm, anfører, at han maatte dette af egne Midler tillægge.

Endvidere oplyser han, at „efter fgl. Mayestæts allernaadigst Benaadning er der til de kongelige Fri-Rejser Hjælp annammed:

Callundborg	40	Rigsdaler,
Holbæch	65	„
Nyfløbing	30	„
ialt	<u>135</u>	„

Af Udgifter anfører han, at Musikanterne ved fgl. Majestæts Gennemrejse har kostet 1 Rdl. 2 Mk.

Af Regnskabet anføres isøvrigt:

Til Byens Nytte og Indhegning er brugt 6 Rdl. 2 Mk. 2 Sk. Da de ovennævnte 135 Rigsdaler er afholdt til frirejserne, saaledes som de skulde efter „Benaadningen“, har Udgiften altsaa ialt været 147 Rdl. 4 Mk. 2 Sk.

Derefter har Kæmneren til Gode 7 Rigsdaler 4 Mark og 2 Stilling,

som han under megen Ærbødighed
 udbeder sig „ædle og velviise Hr.
 Byfogeds gunstige Approbation“ til
 at faa betalt og godtgjort, og han
 undertegner sig:

Hødmystige Tiener
 Andreas Lauersen Storm.

Endnu paa det følgende Aars
 Regnskab affpejler sig Genvordig-
 hederne fra 1747. Kæmmeren —
 han var paa den Tid valgt af Bor-
 gerne — hed Peder Jensen.

Paa Indtægtsfiden skriver Hr. Pe-
 der Jensen bl. a.:

„Beholdning fra forrige Aar er af
 min formand intet leveret og saa-
 ledes forbigaas noget at anføre.“

Af de øvrige Poster kan nævnes:
 Delinquent-Stat 9 Rdl. 4 Mk. 2 Sk.
 Som Bidrag til Kapellanen, Hr.
 Clement Barchers Løn 13 Rdl. 2
 Mk. Til Organisten Mich. Henr.
 Horst 14 Rdl. Til Doctor Løn for
 tvende Aar a 3 Rdl. ialt 6 Rdl.
 Byfogden og Byssriveren til Skrive-
 materialier 2 Aar a 3 Rdl. ialt 6
 Rdl. (Man mærke sig, at Doktoren

ingen Løn har faaet og Byfogden ingen Kontorholdsgodtgørelse i Brand-aaret.) En anden Lønning (Angivelsen utydelig) udgjorde 4 Rigsdaler. „Til andre Byens nødvendige Udgifter“ 20 Rigsdaler. Til frirejserne er fra de ovenfor anførte Byer modtaget det samme Beløb 135 Rigsdaler.

„Efter velædle og velviise Hr. Byefoged friis'es Ordre af 21. februar lignet og lagt paa Ringsted-Indvaanerne 103 Rigsdaler 2 Mark.“

Denne Post er ganske interessant. I hine Tider optrævedes der ikke bestemte Skatter. Byen laa som Regel ikke med Kassebeholdning. Saa var der jo da ingen, der kunde løbe med Kassen.

Indtægten paa Ringsteds Kæmnerregnskab for 1748 udgør 317 Rdl. 4 Mk. 2 Sk.

Ser vi paa Udgiftssiden for 1748, møder vi mange for nutidige Øjne mærkelige Poster. Der er først de oven for omtalte Tilskud til Embedslønninger. Dernæst bl. a.:

Betalt til Morten Tællemand for

Reparationer 3 Mark. for Materiale til Byens Bomme at istandbringe saa og for Tagsten til Raadstuen 2 Rigsdaler 1 Mark 12 Skilling. Et Reb til Sønder Bom 8 Skilling. Byfogden 10 Rigsdaler. Jørgen Pedersen Bødler en Østers-tønde (?) at reparere 12 Skilling. Truels Jørgensen i fjenneslev for Rør og andet mere til Klokkerhuset 2 Rigsdaler 12 Skilling. Klejnsmed Lars fugl 3 Mark 2 Skilling for Arbejde ved Bommen. Peder Poulsen for Stenbroen, han har lagt Norden for St. Bentes Kirke 5 Mark. Christen Andersen for Grus og Stenagning til bemeldte Stenbro 5 Mark 8 Skilling. Betalt til Madam salig Jørgen Køers for Logement og Staldrum til kongeligt Staldfolk og Heste 1 Rigsdaler 4 Mark 10 Skilling. Til Sprøjtemesten til Afdrag paa hans indleverede Regning for Arbejde med Brandposten 4 Rigsdaler. Betalt til tvende Bønder fra Kværleby for tilført Grus 4 Mark.

Derefter anføres, at af de 135.

Rigsdaler fra Holbæk, Kalundborg og Nykøbing er de 131 Rigsdaler anvendt til Vognmændene for fri Rejser, medens Kæmneren har faaet 4 Rigsdaler for „min Rejse og Umage forbemeldte Penge at indhente og udbetale.“ Fogedsvenden faar 4 Rigsdaler og Kæmneren for Blæk og Papir 2 Mark.

Regnskabet er ikke overdrevent klart i sin Affattelse; men det er øjensynlig taget for gode Varer. Og vi i det 20. Hundredeaar har megen fornøjelse af at gøre os kendt med dets ejendommelige Poster, der, hvad Indhold vedrører, er højst forskellige fra Nutidens, men dog giver os et Indblik i, hvor smaat al Ting har formet sig i den gamle Købstad i Enevældens Glanstid — den Tid, da Ringsted Kommune var saaledes stillet, at den ikke engang havde Penge til at blæse igl. Majestæt et Stykke, men maatte lade sin Kæmner forskudsvis udrede Beløbet!

— — —
Som et Kuriosum skal vi fra et Tidsaffnit lidt senere end det foran

omtalte nævne Byens Varetarter — d. v. s. de Priser, vore forfædre i 1776 maatte betale for deres fødevarer. En saadan Tart, der fastfattes med visse Mellemrum, er ganske lærerig. Denne lyder:

Drifte-Vahre:

1. Godt dansk Korn-Brændevin:
 - a) i Potte, Pæle og Skilingsmaal, a Potte . . 14 St.
 - b) i halve Tønder, a Potte 13 "
2. Mød, a Potte 12 "
3. a) Godt Øl, en Kande . 3 "
- b) Det, som ringere er, en Kande 2 "
- c) Dagligt Øl, a Kande . 1 "
4. Rhinsk Vin, a Potte 3 Mk. 5 "
5. Sød Vin, a Potte . 2 " 0 "
6. Gammel fransk Vin 1 " 8 "
7. Ung fransk Vin . . 1 " 4 "

Kiød og flæsk:

- Ørefød, a Pund 3 "
- fersk flæsk 5 St.

Ferskt flæst. NB. naar Olden- flæst*) bekommes.	4	Sf.
Røget flæst	7	"
Grønsaltet flæst	6	"
" Oldenflæst	5	"
Spisning angaaende:		
Et Maaltid Mad af fire Ketter, nemlig Suppe, Steg, fisk og Kage.	3	Mf. 0 Sf.
Naar det anrettes for 4 Personer, a Person	2	" " "
3 Ketter til 3—4 Per- soner, a Person	1	" 8 "
Daglig Spise til 3 a 4 Personer af ringe Vil- kaar, a Portion	"	" 6 "

*) Oldenflæst 3: af Oldensvin, der var opfedet ved Olden i Skovene.

Ringsted Latinskole og dens Rektorer.

Blandt de Institutioner, der i nogen Maade har præget Livet i det gamle Ringsted, er ogsaa den gamle Latinskole, der var til Huse i de søndre Sidelapeller ved St. Bendts Kirke. Noget epokegørende Betydning har den ikke haft; men selvfølgelig har en Del af de unge Mænd fra By og Egn, der gik den studerende Vej, haft Latinskolen til Udgangspunkt.

Latinskolen i Ringsted i den Skikkelse, som den sidenhen bevarede til Nedlæggelsen, opstod efter Reformationen som en fortsættelse af den kirkelige Skole, som har været knyttet til Klosteret i den katolske Tid. Reformationen forandrede næppe Skolernes almindelige Karakter stærkt. Teologerne var vedblivende de ledende, og Latinen det alt beherskende Element. Modersmaalet førte en kummerlig Tilværelse ved disse La-

tinstoler, hvor den højeste Ærgerrighed var at lære Eleverne at læse, tale og skrive Latin. Skoletugten var barbarisk, de haardeste Straffe for Overtrædelser anvendtes, samtidig med, at megen Tøjlesløshed gik i Svang. Deblingerne, som de kaldtes, maatte som oftest, naar de ikke var velhavende folks Børn, ernære sig ved at synge for Døre eller rent ud tigge, naar da ikke de var naaet saa vidt, at de kunde ernære sig som Løbedegne, d. v. s. forsøge at give Landboudommen en Smule efter Tid og forhold tillæmpet Undervisning.

Ringsted Latinstole opstod i sin Luther'ske Skikkelse, saa vidt det kan stonnes, kort efter Midten af det 16. Aarhundrede, idet den første Rektor, vi ved af Navn, forflyttedes herfra 1572 — naar han tiltraadte ved vi derimod ikke.

Noget stort Elevtal har den næppe nogen Sinde haft. Talopgivelser gaar ud paa, at i Tidsrummet fra 1647—1739 demitteredes der herfra ialt kun 93 Disciple til Universitet. Selvfølgelig har Elevtallet været meget

større; men det er i hvert Fald kun et begrænset Tal, der hvad det Aandelige og Materielle angaar har været saaledes aflagt, at de kunde fuldende den videnskabelige Løbebane.

Hvorledes Skolen her — som andre Steder — har været, faar man en Forestilling om ved at læse forskellige Aftstykker fra Christian den fjerdes Tid.

I 1594 indskærpede Formynderregeringen (under nævnte Konges Mindreaarighed), at da Slægt, Byrd, Svogerskab og Venskab ofte førte til, at der indsattes unge, uforstandige og ulærde Skolemestre og andre Skolepersoner ved de lærde Skoler, skal Superintendenterne (Biskopperne) flittigt visiterer Skolerne, saavel de store som de smaa og examinare og overhøre saavel Skolemestrene som Hørerne og Disciplerne.

Denne Skrivelse efterfulgtes af forskellige andre, i hvilke Kongen indskærper omhyggeligere Opsyn og Undervisning.

I en lgl. Forordning af 1625 paalægges det endvidere Biskopperne at

drage Omsorg for, at *Professor theologicæ* Caspar Bartholins Bøger for Ungdommen skal anvendes, saaledes den lille *Logica* og den store og lille *Rhetoricæ* og *Oratoria* m. fl. Det var vist nogen tørre fyrel!

Det akademiske Konsistorium fører i de følgende Aar indgaaende Forhandlinger om Undervisningen paa de lærde Skoler, og i 1633 udsteder Kongen et Sendebrev til Bisperne, i hvilket han meddeler, at han „har paalagt Professorene paa begge vore Universiteter i København og Sorø“ at forfatte en Manuduktion, efter hvilken Skolerne skal reguleres, og revidere og forfatte Skolebøger; han paalægger samtidig Skolerne at sørge for, at de fattige Elever skal have de ny indførte Bøger frit.

Ogsaa for den mere religiøse Side af Sagen har Christian den Fjerde et aabent Øje. Saaledes fremhæver han i en Befaling af 1634, at der skal drages Omsorg for, at Skolebørnene faar bedre Adgang til at høre Prædiken i Kirken end hidtil, da

de som oftest har maattet staa paa ubekvemme Steder, f. Ex. i Koret.

Hvad Deblingernes Tilhørerpladser i Koret angaar, da frembyder St. Bendts Kirke de bedste Vidnesbyrd om, at Skoledrengenes Tanter har gaaet i andre Retninger end Præstens Prædiken. De mange i de gamle Munkestole indskaarne Navnetræl har bevaret de brave unge Mænds Navne for Efterverdenen, men jo egentlig ikke for deres Dyds Skyld.

Det store flertal af Ringsted Skoles Rektorer — ja maasse alle — har været Teologer, og Stillingen ved Skolen har kun været et Gennemgangsled til en fuldkomnere Stilling paa Prædikestolen. Vi kender Navnene paa samtlige Rektorer ved Skolen. Men vor Kundskab om de enkelte Mænd er højst begrænset. Maasse kunde dog en forsker, der havde mere Tid at afse til dette Emne, end Nedstriveren af dette har, finde mere frem. Vi tvivler dog noget derpaa. Den Omstændighed, at Skolen i de ca. halvandet Hundrede Aar, den eksisterede, havde 19 Rektorer —

hvilket giver en Gennemsnits-Virketid af 8 Aar til hver — tyder ikke paa, at den har været noget eftertragtet Blivested og heller ikke et Sted, der er søgt af de mest fremragende.

Vi hidsetter i det følgende fortegnelsen og vedføjer de Oplysninger, vi har kunnet tilvejebringe:

- 1) Jens Nielson var Rektor omkring 1572; han blev senere befordret til Sognepræst i Gyrstinge og Flinterup.
- 2) Mag. Jakob Jacobson Wolf udnævntes 1583 af Kansleren Niels Kaas til Rektor i Ringsted. Han blev allerede 1584 forflyttet til Opslo, men ses at have været knyttet til Ringsted med stærke familiebaand, idet han her bliver gift (2. Gang) 1601 med en Datter af Befalingsmanden paa Ringsted og Sorø Kloster, Ma. Ivar Bertelsen.
- 3) Peter Krag (eller Krage), Rektor 1564, Sognepræst i Ringsted 1596, Provst for Ringsted

Herred 1606, død 1638, begravet i Ringsted; hans Eigtien er senere bleven folgt og bærer en anden Indskrift.

- 4) Hans Hanssøn Buch blev 1623 udnævnt til Sognepræst i Aversi og Tefstrup.
- 5) Niels Rasmusson 1628—1635.
- 6) Jacob Bernhard 1635—41.
- 7) Rasmus Mathiasson (eller Rasmus Madson faaborg?) 1641—45.
- 8) Henrik Jespersson 1645—48.
- 9) Niels Hieronimus Knoff 1648—52, derefter Sognepræst i Alsted-fjenneslev, død 1663.
- 10) Hans Villadsen 1652—60 derefter Sognepræst i Glumsø-Bavelse. Mens han var Præst i Glumsø hændte der ham adskillige Ulykker. Under Svenskekrigen kommer han i dyb Gæld, og der skete ham dertil den 8. februar 1661 den Ulykke, at hans Præstegaard gik op i Luer, hvor-

ved to Piger tudebrændte ligesom
 Gods, Bohave og fæ tilintet-
 gjordes. Ved samme Lejlighed
 nedbrændte fire andre Bønder-
 gaarde i Glumsø. Præsten skrev
 til Lensmand Jørg. Seefeld;
 paa Ringsted Kloster og ansøgte
 om Kongens Hjælp. Seefeldt,
 der kendte Villadsen fra hans
 Skolemestertid, støttede Ansø-
 gningen, og der bevilgedes ham 2
 Daler af hver sjællandsk Kirke.

- 11) Hannibal Andersøn, Rektor
 1661.
- 12) Laurids Oluffson Koch
 1666—73, derefter Sognepræst
 paa Refsnæs. Laurids Koch
 (eller Kof) er en af de mest be-
 kendte Ringsted-Rektorer. Vi har
 i et tidligere Afsnit af denne
 Skildring læst om hans poetiske
 Beskrivelse af Ringsted. Men
 forøvrigt lever hans Navn jo i
 dansk Digtetekunst gennem fædre-
 landssangen „Danmark, dejligst
 Dalg og Dænge“, der den Dag
 i Dag synges af Skolebørn i

Ringsted, hvad den næppe er bleven paa hans Tid. Mens han var Rektor i Ringsted gjorde han et betydeligt Samlerarbejde til en dansk-latinsk Ordbog. Han var en Mand, der trods Latinens datidige Overherredømme havde megen Sans for Modersmaalet.

- 13) Mag. Christoffer Vallekilde.
- 14) Mag. Chr. Henrikson Blichfeldt 1688—92.
- 15) Mag. Peter Jacobson Paulin 1694—96, derefter 1697 Sognepræst til St. Peders Kirke i Slagelse, 1703 Provst i Ringsted Herred og Sognepræst ved St. Bendts Kirke, 1717 Sognepræst ved Domkirken i Roskilde.
- 16) Mag. Niels Borch 1697—1707.
- 17) Mag. Chr. Rosenkilde 1707—12.
- 18) Jens Paludan Ripensis 1723—34, gift 1726 med Jomfru Charlotte Helene Vichman

Hasebard, Steddatter af Jørgen Langenfeldt til Ringsted Kloster. Mens han som Student opholdt sig paa Borchs Kollegium i København, foretog han hyppigt Udflugter til Roskilde, hvor Broderen var Borgmester, og foretog historiske Studier i Domkirksens Arkiv. En Del af de af ham foretagne Afskrifter er senere kommen forstere til Gode, idet Originalarkivet brændte ved den store Brand i København 1728. Han blev Præst i Thorslunde-Tshøj, hvor han døde 1782, 85 Aar gl.

- 19) Mag. Peder Eykke 1734—59. Den 13. November 1739 blev han ved Skolens Nedlæggelse Sognepræst i Meelhuus, Trondhjems Stift.

for den omfattende Reform af Skolevæsenet — baade de lærde Skoler og Almueskolerne —, som Christian den Sjette iværksatte, faldt Latinskolen i Ringsted som Offer. Dens ringe Betydning og dens nære Nabo-

skab til Skolen i Sorø har antagelig været medbestemmende ved denne Beslutnings Tagelse.

Til Omtalen af Latinskolen og dens Ophævelse slutter sig naturligt Oplysninger om Byens Joromraade.

Ringsted Bymark.

I et tidligere Afsnit af disse Skildringer har vi hørt om, hvorledes Ringsteds Jordomraade gik tabt for Bysamfundet — i hvert fald som Selveje. Byen hørte til Krongodset. Allerede Eriks Emne gav Halvdelen af Byens Skov til det nys oprettede Benediktinerkloster, Svend Grathe gav Halvdelen af Byens Mark og endelig gav Kong Valdemar den Store Resten af den Byen tilliggende Jord til Klosteret. Helt frit overdrog Kongerne vistnok ikke dette betydelige Jordomraade til Klosteret. I hvert fald vides det, at der i det 12. Aarhundrede har fundet et Mageskifte Sted, ved hvilket Kronen fik Søborg for Dele af Ringsted Bymark.

Men altsaa fra nævnte Tid er Ringsted Bys Borgere, saa vidt de er Jordbrugere afgiftspligtige, til Ringsted Benediktinerkloster. Da Gejstlighedens Gods ved Reformationen i

stor Udstrækning inddrogtes under Kronen, gif de Afgifter, der tidligere var svaret til Klostreet, over til den lærde Skole. Og i 1767 skriver Pontoppidan i sit danske Atlas, at en egen Bymark har Ringsted ikke, men bruger mod en aarlig Afgift den nedlagte Latinskoles Jorder, hvis Indkomster er tillagt Vordingborg og Køge Skoler.

Trap oplyser, at før 1810 var Byens Jorder kun 4 Tdr. Land, men nævnte Aar fik den de Jorder, der forhen var tillagte Latinskolen, i Arvesætte (Afgift: 1 Td. Byg efter Kapitelstart pr. Td. Ld.)

Det er netop i Dag (den 15. December 1909) 100 Aar siden, at Ringsted atter blev reel Ejer af den Bymark, som den mistede for op imod 800 Aar siden.

Adkomstdokumentet kan sikkert paaregne Interesse. Alene Stempelafgiften af det var 604 Rdlr. 66 Sk. Vi gengiver det alt væsentligt i dets Ordlyd — kun med ganske enkelte forkortelser, som ikke har nogen Interesse i denne forbindelse:

Hans Kongelige
Majestæts til Dan-
mark og Norge p.
p. p. Direction
for Universitetet og
de lærde Skoler.

Gjør vitterlig i Overensstem-
melse med Kongelig allernaadigst Re-
solution af 15. December 1809 og i
forventning af Hans Kongelige
Majestæts nærmere allernaadigste
Approbation til fuldkommen fri
Raadighed og Ejendom til
Ringsted Købstad herved at over-
drage samtlige de forhen Ringsted
Købstads forrige Latinskole, men nu
det lærde Skolevæsens fond tilhørende,
paa Ringsted Bys Mark beliggende,
42 fjerdinge og 2 Slaader inddelte
og ialt for 160 Tdr. 1 Skp. 2 Alb.
Ager og Engs Hartkorn skyldsatte
Jorder, alt paa følgende Vilkaar og
med efterskrevne Betingelser:

Jorderne og alle derpaa udstedte,
endnu gjældende fæstebreve og Leje-
contracter skal vorde udleverede til
Ringsted Kjøbstad, saasnart Hans
Kongelige Majestæt allernaadigst har

approberet denne Overdragelse, fra hvilken Tid af Ringsted Kjøbstad maa gjøre sig disse Jorder saa nyttige, som den bedst veed, vil og kan, dog saaledes, at de allerede paa Jorderne udstedte fæstebreve og Lejecontracters Indhold i alle Dele af Ringsted Kjøbstad opfyldes, og at nuværende fæsteres og Lejeres derved erhvervede Rettigheder i alle Maader blive uforænkede.

Fra 1. Januar 1811 at regne tilsvares Ringsted Kjøbstad alle Kongelige Skatter og offentlige Afgifter, som ere eller herefter maatte vorde paa budne at tilsvare af Jordernes Brugere eller Ejere, ibegreben hvad Tiende og Tiendererefusion deraf bør ydes, saaledes at af alt dette aldeles intet falder det lærde Skolevæsens fond til East. Videre udreder Ringsted Kjøbstad fra den Tid af skadesløs til det lærde Skolevæsens fond alle de Afgifter, som Jordernes nuværende fæstere eller Lejere, efter de dem meddelte fæstebreve eller Lejecontracter ere pligtige til at erlægge, alt til sine rette, i fæstebrevene og Lejecontract-

terne bestemte forfaldstider, saaledes at disse af Ringsted Kjøbstad til bemeldte fonds Casse i Kjøbenhavn erlægges, uden al videre Udgift for samme, men fra den Tid af, at nogen af de nu paa de enkelte Dele af Jorderne udstedte Fæstebreve eller Lejecontrakter efterhaanden udløbe, svarer Byen i aarlig Afgift af hver enkelt Td. Ud. en Afgift af 1 Td. Byg til det lærde Skoleræsens fond, istedetfor den gamle Afgift, som af saadan Del af Jorden hidindtil har været erlagt, hvilket kan betales af Byens Kæmnercasse med Penge, lige efter hvert Aars Kapitelstart, og inden hvert Aars 1. Maj skadesløs i Kjøbenhavn erlægges. Og beregnes den forhøjede Afgift ikkun hver Gang fra den næste 1. Januar af, efterat Byen har erholdt fri Raadighed over Jorderne.

De Lønninger og andre Refusioner og deslige, som ere paabudne at tilsvares af de Indtægter, Skolecassen af disse Jorder oppebærer, blive Ringsted Kjøbstad uvedkommende og udredes herefter som hidindtil af det

lærde Skolevæsens fond. Dog blive de 400 Rdl., som ifølge Allernaadigst Rescript af 3. Maj 1805 af disse Indtægter betales til Ringsted Borger-skole, efterhaanden som de nu paa Jorderne udstedte fæstebreve og Lejecontracter ophøre, og som Byen altsaa faar fri Disposition over disse Jorder, at overtage af Byen, saaledes at samme deraf selv svarer den *pro quota* Andel, som kan falde paa de Tønder Land, hvoraf den ny bestemte Afgift af 1 Td. Byg pr Td. Ld. efterhaanden bliver at svare, i forhold til det Antal Tønder Land, som de overdragne Jorder ialt indeholde, og at altsaa, naar alle de nu udstedte fæstebreve og Lejecontracter ere udløbne, Byen selv udreder for bemeldte fulde 400 Rdl.

Saasnart Jorderne ere Ringsted Kjøbstad overdragne og senest inden et Aar efterat saadant er skeet, skal samme paa sin Beføstning lade disse ved en Kongelig Landmaaler eller Landinspektør paa ny opmaale og lade Kort derover optage, hvoraf saavel som af Beregningen over Jor-

dernes Quadratinhold et Exemplar til os, til Bevaring i Directionens Archiv, bliver at indsende.

Paa det at det lærde Skolevæsens fond kan være betrygget for stedse at erholde den ved dette Overdragelsesdokument betingede Afgift af disse Jorder, skal ej alene de overdragne Jorder derfor være samme et første Prioritets Pant, men hele Ringsted Kjøbstad, desuden *in solidum* hæfte for, at den prompte og skadesløs til alle Tider vorder betalt og skal saadant paa Byens Vegne af Amtmanden og af Byens Byfoged og eligerede Mænd med Paategning paa dette Dokument udtrykkelig vedtages, hvilket derefter behørig bliver at tinglæse og protocollere.

Adkomstdokumentet er for den kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler underskrevet den 2. Oktober 1810 af Malling og Møllenhawer.

Under 30. Oktober resp. 3. November 1810 underskrives følgende:

I allerunderdanigst forventning af Hans Kongelige Majestæts aller-

naadigste Approbation og ifølge den os ved det Kongelige Danske Cancellies Skrivelse af 7. Jult d. A. dertil givne Autorisation, erklære vi undertegnede, Amtmand over Sorøe Amt, samt Byfoged og eligerede Mænd i Ringsted Kjøbstad, paa denne Kjøbstads Vegne, at antage Ringsted forrige latinste Stoles Jorder, under forommeldte Betingelser, hvilke Ringsted Kjøbstad herved ved os forpligter sig til, i alle deres Ord, Clausuler og Punkter for sit Vedkommende nøjagtig at opfylde ligesom den ogsaa *in specie* paatager sig det stipulerede Ansvar for Skatternes og Afgifternes rigtige Erlæggelse af Jorderne.

Sorøe den 30. October og Ringsted
den 3. November 1810.

Som Amtmand: Stemann.

Som Byfoged: Petersen.

Som eligerede Mænd:

P. Ravn. P. Thuurmann.

P. Christophersen.

Den kongelige Bekræftelse lyder:

„Di frederik den
Sjette, af Guds Naade
Konge til Danmark og
Norge, de Wendes og
Gothers, Hertug i Sles-
vig, Holsten, Stormarn,
Dytmarsken og Oldenborg

gjøre vitterligt:

at efter som hos Os er allerunderdanigst
bleven ansøgt og begjært Vores allernaadigste
Confirmation paa det imellem Vo-
res Direction for Universitetet og de
lærde Skoler og Amtmanden over Sorøe
Amt, Kammerherre Os elskelig Hrr.
Poul Christian Stemann, Storkors
af Dannebrogen, samt Byfogden og
de eligerede Mænd i vor Kjøbstad
Ringsted paa denne Kjøbstads Vegne
oprettede og herhos nu originale ved-
hæftede forening om Ringsted Byes,
forhen Latinskolen sammesteds, men
nu det lærde Skolevæsens fond til-
hørende Jorder, ville Di denne for-
ening, hvoraf i Vort danske Cancelli
forefindes en ligelydende Gjenpart,
udi alle dens Ord, Clausuler og
Punkter, saaledes som den her findes,
allernaadigst have confirmeret og stad-

fæstet, saa og hermed confirmere og stadfæste.

forbydende alle og enhver imod det, som foreffrevet staar, Hinder at gjøre.

Givet i Vor Kongelige Resident-
stad Kjøbenhavn den 15. februar
1811.

Under Vor Kongelige Haand og Segl
Frederik R.
(L. S.)

Kaas.

Cold. Knudsen. Bülow. Monrad.

Eüders."

*

Indenrigsministeriet,
København, den 11. Jan. 1884.

I det med Amtets paategnede Erklæring af 26. November f. A. modtagne Andragende har Ringsted Byraad anmodet om Ministeriets Samtykke til, at de Ringsted Kjøbstadkommune tilhørende, længst fra Byen beliggende Jorder, som hidindtil ere

blævne bortfæstede paa fæsterens og hans Enkes Levetid ved indtrædende fæsteledighed søges bortarvefæstede ved offentlig Auktion.

Foranlediget heraf skulde man til behagelig Efterretning og videre fornøden Bekjendtgjørelse tjenstligst melde, at det begjærede Samtykke herved meddeles, dog saaledes, at Ministeriet forbeholder sig at approbere Auktions-konditionerne og de eventuelle Auktionsbud, samt at de eventuelle Salg — saaledes som af Amtet forstaaet — kun omfatte 100 a 150 Tdr. Ed. af de yderst beliggende Jorder.

P. M. V.

Efter Bemyndigelse
S ch o u.

Bartskærer, Kirurger og andet medicinsk Folk.

Lægevæsenet spiller jo i vore Dage en ikke ringe Rolle for en Bys og en Egns Befolkning. Sygekasse- og Hospitalsvæsenet staar paa et forholdsviis højt Trin. Og medens det i gamle Dage ikke var nogen usædvanlig Talemaade: „Nu har han (hun) da vist ikke langt igen, for nu har de hentet Doktoren“, saa gaar det mere og mere op for Befolkningen, at det er bedre at forebygge, hvor det er muligt, end at vente, til Katastrofen er lige for Haanden.

Et virkelig omfattende og gennemorganiseret Lægevæsen er imidlertid af ny Dato og hører strengt taget sidste Halvdel af forrige Aarhundrede til, selv om man naturligvis længe før den Tid har haft Læger.

Om Lægevidenskabens forløbere i Ringsted kender vi i Virkeligheden saare lidt. Men af de almindelige Oplysninger om Lægevæsenet i Lan-

det kan maa ogsaa slutte sig til, hvorledes det har været i denne By. Meget højtstaaende Personer har selvfølgelig ret tidligt haft kyndige folk til at bistaa sig, naar Sygdom eller anden Begrædelighed kom paa. I den katolske Tid udgik al Lægeviddom fra Klostrene, hvis Munke kendte de helbredende Urter's Kraft og iøvrigt kunde anvise folket de undergørende Kilder og læse godt virkende latinske Bønner for dem.

Middelalderens senere noget ringeagtede Renlighedsans gav Stødet til en vis form for „Lægekunst“. De ved Badstuerne virkende Badere fik efterhaanden saa megen Kendskab til det menneskelige Lægame, at de kunde indlade sig paa at lappe paa det. De gav sig af med Kopsætning og Aareladning og nævntes Badstærere; højagtet var deres Kunst ikke, de regnedes for „uærlige“, og det hjalp ikke, at de dannede Lav ligesom Haandværkerne; thi efterhaanden fik Badstuerne saa ilde Ry paa sig, at de luffedes.

Ved de store Helgenfester, Markederne

og lignende var det almindeligt, at der indfandt sig forskellige floge folk, de saakaldte Landefarere (Landløbere), der solgte Medikamenter, som var lavede i Tyskland og Italien, og som i hvert fald sikkert kradsede paa bedste Maade.

Frederik den første vilde gerne fremme en mere organiseret Lægeordning i Landet, end der hidtil havde været. Universitetets Oprettelse havde jo tilvejebragt Betingelser for en saadan. Han forelagde Rigsraadet Sagen, og Rigsraadet fandt ogsaa, at det kunde være meget betimeligt, at der ansattes en Læge og Apoteker i Jylland og en paa Sjælland; Raadet forment, at de nok kunde fortjene saa meget, at de kunde have deres redelige Ophold derved. Kongen erkendte de brave, danske Adelsmænds gode Sind, men mente dog, at skulde man faa kyndige folk herind i Landet, maatte der sikres dem en fast Løn. Men den Opfattelse kunde Rigsraadet ikke dele. Det skrev: „Danmarks Raad siger, at det kan være meget nytteligt, om Apoteker og

Doctor var her udi Riget, men de vil ikke give dem anden Løn end at hvo, som haver dem behov, lønner dem."

Længere kom Kong Frederik ikke med Danmarks Raad — og der gik 200 Aar, før man overhovedet kom ret meget længere.

Og i hele dette Tidsrum varetoges Lægens Kunst i Virkeligheden af de saakaldte Bartsfærere, der foruden at hjælpe folk af med Skæget („skære Barterne“), behandlede deres Medmennesker for Hug, Stik, braadne Pander, brækkede Lemmer og hvad andet der faldt af i en Tid, hvor der var længere til en Undskyldning end til Sidevaabnet.

Bartsfærerne var Haandværkere, der havde lært hos deres Mester, de havde ikke faaet anden kirurgisk Uddannelse end den, der faldt af paa Barbærstuen. De hjalp vistnok ogsaa efter Evne folk af med Livet, hvor Talen var om indvortes Daarlighed, som de begribeligvis ikke havde megen forstand paa at behandle.

I en Bog fra 1545 udtales: „Lærde

og trofaste Læger fattes her udi mange Steder, og i deres Sted have vi forløbne Munke, Nonner, ulærde Præster, fordærvede Købmænd, gamle Kællinger, ja, Sudere (s: Skomagere) og Smede, Troldkarle og Troldkoner og andet saadant ørkesløst folk . . ."

I Sammenligning med dem er Bartstærkerne selvfølgelig rene Hædersmænd. De steg efterhaanden i Værdighed. De fik lavsmæssig Æneret til at behandle „ferske“ Saar; til Gengæld skulde de tjene Kongen til Lands og til Vands og under Epidemier være Pestmestre, naar de andre Læger, hvis der var nogen, flygtede.

forpligtelsen til at tjene Kongen efterlevedes paa den Maade, at der for hver By skulde stilles en Bartstær med en Bartstærkiste. Allerede under Grevens fejde 1335 ses det, at Ringsted og 11 andre Byer paa den sjællandske Øgruppe er tilskrevet om „Bartstærker at udgøre til Skibsbehov“. Og under den nordiske Syvaarskrig udskrives Gang paa Gang Bartstærker og Bartstærkister at levere af de sjællandske og andre Landets

Købstæder. I 1566 udfæres 25
Bartstærere, 1567 30 og 1568 og
1569 et lignende Antal. Det har
sikkert været haarde Tider for Bart-
stærerne. Til Gengæld var de agtede
folk. Selve Kongens Livlurg var
Bartstær, der senere forfremmedes til
„Wundarzt“ (∴ Saarlæge, Tyff).

Højt lønnede var Kirurgerne i
Byerne ikke. I et Regnskab fra
1559 oplyser den daværende Rente-
mester (∴ finansminister) Joachim
Bech, at han den 15. februar har
givet Mester Jacob Wundarzt 10
Daler, som kgl. Majestæt skænkede
ham, fordi han var paa Kalundborg
og „opskar gamle Kong Chri-
sten“. — 10 Daler for at obducere
selveste Christian den Anden kan ikke
kaldes overvætted høj Betaling!

Med den anatomiske Videnskab stod
det smaat til lange Tider efter Uni-
versitetets Oprettelse.

først i 1644 oprettedes et Ana-
tomi-Kammer — eller som det kal-
des „det anatomiske Teater“ — ved
Universitetet. Det indrettedes paa den
søndre Del af Universitetets Grund

og deltes i flere Rum, af hvilket et var Køkken, i hvilket „Cadaverne vaskes før Dissektionen“. Selve „Teatret“ var indrettet med et Rum i Midten, hvor Professorerne og Medicinerne stod beskyttede mod Tilskuerne ved Skranke; Tilskuere havde nemlig Adgang, saaledes som det var Skik i Udlandet, og Tilskuerpladserne hævede sig som i et Teater.

„Teatret“ var prydet paa forskellig Maade; saaledes stod der Skelettet af en Mand, som hed Adam, og af en Kvinde, som egentlig hed Inger, men kaldtes Eva — hvor betænksomt! Og mellem dem stod et kunstigt forarbejdet Træ med Slangen. Desuden var der Skeletter af en Bavian, en Svane, en Gaas, en Maar, et Pindsvin, en Hane, en Høne — og ved dem alle fandtes Epigrammer med tankevækkende Udtryk.

Til at begynde med var Tilskuerne misfornøjede med at se Menneſkelig behandlede paa den Maade, som de naturlignvis maatte behandles, hvis Videnskaben ſkulde have den rette

Nytte af Tingen; folk lavede Optøjer, men saa fandt man paa at tage Entré, og saa holdt Optøjerne op.

Allerede Christian den Tredie havde haft den Tanke, at der i hvert Stift skulde findes en Læge. Under Christian den fjerde naaede man virkelig en saadan Ordning, der for sin Tid betragtedes som et stort fremstridt. Men det kneb med at saa Menigmand til at forlade sine Kvaksalvere — ikke at tale om Bartstærerne. Den paa Lolland ansatte Læge klager sig gudsjammerligt, da folk dér „helbreder enhver Sygdom med Rostocker-Øl.“ Men hvad skulde man vel sige om saadant, naar selve kgl. Majestæt en Gang, da den udvalgte Prins Christian havde bestadiget sin fod, i Stedet for Etkirurgten tilkaldte — Skarpretteren fra Glückstadt.

Alligevel gik Lægestanden fremad. Ved Slutningen af Christian den fjerdes Regeringstid fandtes der, foruden talrige Læger i København, Læger saavel i Roskilde som i Sorø.

Lægeembedet i Sorø, der formentlig ogsaa er kommet Ringstederne og Omegnen til Gode, oprettedes første Gang i 1602, men opretholdtes kun i 4 Aar. En lille Snes Aar senere oprettedes der dog en medicinsk Stilling ved Akademiet og denne beklædes fra 1625—39 af Joachim Bursler, fra 1641 til 1659 (eller 63) af Georg Kruck. De var begge Tyskere. Kruck havde en aarlig Løn af 300 Rigsdaler. Han havde Uheld med en Kur, som han foretog paa en adelig Dame i Slagelse — hun døde nemlig af den —, men i sit Forsvar for denne Affære betoner han, at han har udført heldige Kure af de alvorligste Sygdomme. Krucks Efterfølger hed Justus Cortnumius, ogsaa en indvandret Tysker. Da Akademiet efter Svenskekrigen ophævedes 1665, blev C. dog boende i Sorø til sin Død 1675.

Udviklingen af Lægevæsnet gik i det Hele taget meget langsomt. Endnu ved Slutningen af Frederik den Tredies Regeringstid havde kun — foruden København — Roskilde,

Sorø og Helsingør faste, examinerede Læger.

Om de personelle forhold inden for den datidige Lægestand — det vil altsaa sige Bartstærerne — i Ringsted, har vi kun faa og sparsomme Oplysninger. (De personelle Oplysninger i det følgende har forfatteren for den allervæsentligste Dels Vedkommende Læge Bolling at takke for.):

Niels Bloch var i 53 Aar Bartstærer i Ringsted i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede.

Hans Jørgen vides at have været Kirurg i Byen i 1674. Han varetog samtidig — Organistembedet ved Kirken.

Eorents Jensen fik den 18. Marts 1740 Bevilling som Barbærer i Ringsted.

Lange var Stadskirurg i Ringsted 1777, hvor han døde den 5. Maj 1799, 50 Aar gl.

Først hen mod Slutningen af det 18. Aarhundrede blev Danmark overalt forsynet med examinerede

Læger, idet der over hele Landet oprettedes Distriktskirurgikater.

Gottfried Walbohm var Ringsteds første Distriktskirurg; han udnævntes den 27. Marts 1789. Walbohm var (ifl. Oplysninger af Pastor Rørdam i Kirkehist. Saml. 3 R., 2. B.) gift med Vita friborg, Datter af Regimentskvartermester Peter friborg i Ringsted. Vita friborg var en Datterdatter af Provst Holger Rørdam i Vigersted; da hendes forældre døde, kom hun i Huset hos Bedstefaderen, hvor hun ægtede dennes Kapellan, senere Sognepræst i Veterslev-Homb Edo. Tillmann Schmidt; efter Schmidts Død 1787 ægtede hun ovennævnte Walbohm. Ægteparret havde en Datter, der døde spæd. Med sin anden Hustru, Ingeborg Eobine Rohde, havde W. derimod 2 Børn.

Hans Henrik Voigt fra 7. Juni 1805 til 31. Maj 1808, da han forflyttedes til Kolding.

Georg Frederik v. Gräbell fra 6. August 1808 til 13. Juli 1831, da han blev afflediget. Han

vedblev at leve i Ringsted og døde 14. December 1832. Ved Højesterets Dom af 11. December 1828 blev han idømt en Mulkt af 300 Rigsdaler for at have oppebaaret „ulovligt Honorar“, men iøvrigt frifunden for „videre“ Tiltale. Der lever endnu adskillige Historier om Græbell, som skal have været en noget „fugtig“ Herre.

Carl Aschlund 23. November 1831, død 7. November 1837.

Johan Henrik Klingenberg Krebs, 21. Marts 1837, Afted 31. December 1881, død 29. August 1882.

Lorenz Johan Ditlev Werner fra 1. Januar 1822, død 19. September 1893.

Waldemar Johan Dreyer ansat 23. Oktober 1893.

Et Par Ord om Apoteket.

Til Omtalen af Lægevæsenet slutter sig nært og naturligt Apotekforholdene. Apotekerne er i al Almindelighed ny Institutioner, og for Ring-

stedes Vedkommende er det i Særdeleshed en ny Institution, først opstaaet i forrige Hundredaar.

Den første danske Apoteker nævnes i København 1427 under Navnet Hans Brandt eller Johannes Apoteker; men den første, officielt fastslaaede Apotekerordning skriver sig først fra Aar 1619 og er altsaa ikke en Gang 300 Aar gl.; samme Aar udkom den første Apotekertart. Indtil da var det omrejsende Medicinhandlere, de saakaldte „Landesfarere“, der forsynede Befolkningen med det i den Henseende fornødne.

Før den endelige Apotekerordning fastsattes, fandtes der Apoteker — foruden i København — i Helsingør, Odense, Viborg og Kolding.

Sorø er som med Hensyn til Lægevæsenet og selvfølgelig af Hensyn til Akademiet ogsaa i Henseende til Apotekersagerne langt forud for Ringsted. Allerede i 1606 fik Medicinst Professor ved Skolen i Soer, Anders Christensen, Aallernaadigst Tilladelse til for egen Regning at

oprette et Apotek og drive det for egen Regning samt antage en Apoteker-Svend til dets Behov. Anders Christenson døde imidlertid samme Aar. Apoteket ved Akademiet oprettedes dog; men først den 25. August 1645 udstedtes fgl. Privilegium til Esaias Bursar paa at oprette et Apotek i Sorø, uafhængigt af Akademiets Apotek. Aaret efter fik forøvrigt ogsaa Køge Apotek, og omtrent samtidig fik Roskilde sit.

Ringsted derimod var henvist til tilfældig Medicin eller til at forsyne sig fra Nabobyerne lige op til forrige Aarhundredes Begyndelse. Naar Ringsted har jo Ord for at være en sund By — selv efter at den baade har faaet Læger og Apotek.

Det første Apotek i Ringsted oprettedes 1808 af daværende Apoteker Glahn i Sorø. Det var filial af Sorø-Apoteket.

1812 forpagtedes Apoteket af Københavneren H. J. Wengel — den nuværende Apotekers farfader —; den aarlige Afgift var 700 Rigsdaler, og Apotekeren overtog sam-

tidig en Lærling. I 1734 overtoges Apoteket i Eje. Det laa først i Nørregade 7, hvor den gamle Bygning med to Træer foran havde et tilpas ærefrygtindgydende Udseende.

Ved den gamle Vester Bom i Ringsted (Bommen og Bomhuset ses i Baggrunden til Højre). Kirken viser sig for Vestsueren i den Skikkelse, den havde til Branden 1806. Hvor nu Raadhuset ligger, laa den Gang en Gæstgivergaard (med Træerne foran); til denne Gaard henhører Sagnet Mødet mellem Karl Gustav og de danske Rigsraader Joachim Børsdorf og Christen Skel.

Ringsted-Billeder

fra det forrige Hundrebaar.

Kun tre Menneskealdre er det siden, at denne By som saa mange andre var Skuepladsen for Tildragelser, der satte de dybeste Mærker i hele Datidens Liv, men som ingen Aulevende har set, selv om mangehaande Overleveringer lever den Dag i Dag.

Branden 1806.

1806 hjemføgtes Byen af den sidste store Brand, der er overgaaet den, og denne Gang led Kirken den største Overlast, den havde lidt i Løbet af 300 Aar. Store Dele af Byen lagdes i Aske. Offentlig Hjælp maatte paakaldes. Fra den Tid blev Straatækning af Købstadejendomme forbudt. (Nærmere herom se „folketidende“ Nr. 136—141, 1903.)

Englænderne.

1807 kom Englænderne til Ringsted (i August Maaned), og Byen maatte atter døje meget ondt. En Deputation af Ringsted-Borgere var

udsendt til Gørslev for at bede den engelske Invasions-Styrke om Pardon, og Byen blev ogsaa nogenlunde behandlet, om end det paa forskillig Maade gik haardt nok ud over den fattige Befolkning. Enkelte Ejendomsbesiddere havde en Indkvartering af over 100 Mand. Der berettes om adskillige Overgreb mod Kvinder. Hvor disse Overgreb blev opdagede, blev de dog haardt straffede. Paa Marken bag Amtsstuegaarden maatte Lovovertræderne løbe Spidsrod.

Spaniolerne.

I 1808 kom saa Spaniolerne herigennem, og skønt de var „vore Allierede“, har de heller ikke det bedste Lov paa sig. Deres Gudstjeneste afholdt de paa Torvet i Ringsted, hvor et prægtigt Alter var rejst ved Siden af Tingstenene. Indmarschen i Ringsted fandt Sted den 27. Maj, og efter saa Dages forløb marscherede Spaniolerne til Roskilde; her fandt senere paa Sommeren den veltendte Rebellion Sted, hvorefter Spanierne hen i August blev lagt i

Kvarter ude i Landet, blandt andre Steder i Ringsted og Omland. Spanierne var under dette sidste Ophold i Ringsted tildels i aabent Oprør mod deres franske Officerer. Og da de opførte sig lidet tiltalende over for den stedlige Befolkning, var det en stor Beroligelse for denne, da en dansk Hærsdeling rykkede frem og afvæbnede hele den spanske Styrke. Frederik den Sjette, der var meget forbitret paa de urolige spanske Hjælpere, gav bl. a. Ordre til, at hvis de efter Afvæbningen viste sig vedblivende urolige, saa skulde Byerne sprættes op bagi paa dem! Disse forhold har tidligere været udførligt omtalt i „folketidende“.

Hvorledes Byens Folk havde det.

Vore brave forfædre inden for disse Byer har under disse forhold haft nok at tænke over, og vi skal ikke forsøge at granske alle deres Handlinger, men nogle enkelte Træk af, hvad „det Offentlige“ har haft at foretage sig under forhold som de

da foreliggende, er af betydelig Interesse.

„Det Offentlige“ maatte i saadanne alvorlige Tider blive hele Borgerstabet. Ellers havde Enevoldstidens Mænd jo ikke været slemt tilbøjelige til at overhænge Borgerstabet med Tillid. Styrelsen var i stor Udstrækning overladt til en Byfoged. Ringsted havde i lange Tider slet ingen Raadmænd, fordi det var for betydeligt. Fra 1720 havde man dog haft de saakaldte „eligerede“ (udvalgte) Mænd, der valgtes af Statteborgerne.

Men under de urolige forhold ser vi hele Borgerstabet kaldes til Beslutning. Den 11. Marts 1808 var „den største Del af Byens Indvaanere“ mødt paa Raadhuset, hvor Byfoged Hus her oplæste for dem en Skrivelse fra Amtet, ifølge hvilken der paalagdes dem forskelligt i Anledning af Troppernes forsyning.

„Dernæst blev Byens Slagtere, Christian Sorøe, Froberg og Hans Walløe, forespurgt, om de kunde og vilde paatage sig at foranstalte Slagtekvæg købt og slagtet, saa-

ledes at Byen alle Tider kunde have forraad af Kød til Troppernes forplejning." Prisen, der tilbødes de tre Slagtermestre for Kødet, var 10 St. Pd. Men del kunde de ikke indlade sig paa, sagde de. Der kunde ikke indkøbes Kvæg til den Pris. De vilde have 16 Skilling for Pundet af det leverede Kød, og oven i Købet forstud til Indløb af de første 10 Stkr. Kvæg. Og Borgerstabet gav Slagterne Medhold, hvorefter det formentlig er sket saaledes.

Da St. Hansgade grundforbedredes
1808.

Borgerne havde i det hele taget nok at tage Vare under de urolige forhold. Rent galt var det gaaet i Vinterens Løb med St. Hansgade, der var bleven saaledes opført under de evindelige Vegtforsler, Slæben omkring med Kanoner og Trænvogne osv., at der nu maatte gøres noget alvorligt for dens Udbedring. Forhandlingerne om dette Spørgsmaal giver et meget belærende Bidrag til forstaaelse af vore Oldeforældres

Levevilkaar, hvad denne Side af offentlige forhold angik.

Den 22. April 1808 holdt Amtmand Stemann Møde med Borgene vedrørende et tidligere givet Paalæg om Gades Istandsættelse. „De Borgere, der skal udføre dette Arbejde, er — hedder det — følgende, der faar hvert sit Gadestykke fra Søndre Bom“ (d. v. s. fra det Sted, hvor nu Dampmøllen ligger). Vi hidsetter disse Borgeres Navne: Niels Walløe, Mads Hansen, Byfoged Husher, Peder Bruun, Carl Pedersen, Peder Raun, Peder Bødker, Jørgen Smed, A. Richter, farver faldt, Hans Jensen, Abel, Jaf. Jensen, Garver Eulen (eller Garver-Enten ?), Bager Bustrup, Kryger, Lønborg, Peder Corneliusen, Postmester Henrichsen, Schou, Berthel Jensen, Mogens Smed, J. Jacobsen, Peder Christophersen og Præsten Schrøder. Med denne Navnefortegnelse har man antagelig den fuldstændige Liste over St. Hansgades Beboere for 100 Aar siden. De skulde dog ikke ene udføre Arbejdet. De øvrige Borgere i Byen skulde hver

især levere en Mand til Hjælp til Arbejdets Udførelse.

Arbejdet skulde begyndes strax „med at fylde Gaden med Stene og Grus, som formentlig kan faas af det ved Kirken værende Murgrus.“ (Kirken var som bekendt under Istandsættelse efter 1806-Branden.) Fortovet skal affættes med en — forøvrigt meget anseelig — Bredde af 3 Alen, og fyldningen paa Gaden maa være mindst 6—9 Alen, saa at to Vogne kan passere forbi hinanden.

Endvidere fattes ved samme borgerlige Møde en Beslutning, som giver os i Nutiden en lille forestilling om, hvorledes en Gade i en lille dansk Provinsby — her altsaa Ringsted — har taget sig ud for 100 Aar siden: „En hver Husejer, som haver fejestavn eller Gødning liggende uden for deres Huse, skal skaffe samme bort“ til den følgende Dag.

At St. Hansgade ved denne Lejlighed har faaet en Grundforbedring, som den længe har haft godt af, er vistnok utvivlsomt. Men det kneb med at blive færdig. Endnu den 13.

Juni maatte man holde Møde for at sætte Byens Avlsbrugere i Bevægelse, at Arbejdets fremme i St. Hansgade kunde ske saa hastigt som muligt.

Da Borgerne blev narret for Indkvarteringspengene.

Men ogsaa i andre Henseender voldte Krigstilstanden Ringsted Ulejlighed.

I Foraaret 1809 maa Amtmanden atter til Ringsted og holde Møde, denne Gang med de eligerede Mænd, Datidens Byraadsmedlemmer. Grunden var denne Gang, at 88 af Byens Borgere ikke havde faaet den anordningsmæssige Godtgørelse for Indkvartering. Det samlede Beløb, der havde til Gode, var 550 Rigsdaler; endvidere var tre Heste bleven laant fra Byen uden at være bleven leverede tilbage. De godtgjordes med 195 Rigsdaler. Amtmanden tildelte som Afslutning paa forhandlingerne Indkvarteringskommissionen en Røffel.

Regnskab og Priser.

Med Skildringen af de foran omhandlede Hændelser er vi naaet inden for et Tidsomraade, der ligger vort eget forholdsvis nær, nemlig det sidste Hundredaar før vor Tid.

Ringsted er stadig en meget lille By. Dens Indbyggertal, som i 1672 var ca. 700, er i 1801 kun steget til 817. Den er ved Tidernes Tryk i Hovedsagen bleven en — kun daarlig — brolagt Landsby med Straatage over mange Huse.

Byens Regnskab for 1808 giver os en forestilling om Byens Eidenhed, idet det balancerer med den Sum 3070 Rigsdaler og et Overskud paa 210 Rigsdaler.

Byens kommunale Styrelse er i det væsentligste i den kongelig udnævnte Byfogeds Haand. I 1720 havde man ganske vist faaet en af en meget begrænset Valgret udgaaet Borgerrepræsentation, de saakaldte „eligerede Mænd“, men i Løbet af Hundredaaret var dette Borgerudvalgs Myndighed aftaget steds mere og mere.

Under Indtrykket af de fri Idéers Gennembrud i 1780'erne havde Eli-gerede Mænd i 1787 faaet en noget friere Silling og var bleven jævntil-let i Byernes Styrelse med Em-beds mændene. Men med det Tryk, som Krigene og Omvæltningerne i Europa fører med sig synker de Eli-geredes Betydning atter, og med 1807 indføres den Bestemmelse, at de kun kan vælges mellem de af Magistraten foreslaaede.

Kaster vi da Blikket paa det Ar-bejdsomraade, Byraadets forgænger har haft for et lille Hundrede Aar siden, gør det ikke paa os noget im-ponerende Indtryk. Fastsættelsen af Priserne paa fødevarer har været en væsentlig Del af de Eli-geredes Arbejde; heri bistodes de af „Carérborgerne“, der var en fra Christian den fjerdes Tid stammende Institution.

fra et Møde den 7. April 1813 erfarer vi saaledes, at Byfogden, de eligerede Mænd og Carérborgerne var samlede for at gennemgaa Carterne. Disse fastsattes saaledes (til behagelig

Sammenligning for Nutidens Hus-
modre!):

Bagerens Tart:

Et groftmalet Rug- brød, 8 Pd.s	48	Rigsbankff.
Rugtvebatter	1	—
Et Hvedemels fransk- brød, 3 Lød	2	—

Gæstgiverens Tart:

En Portion Kaffe til 1 Person	28	--
--	----	----

Slagternes Tart:

Bagfødet	13 $\frac{1}{2}$	St.	pr.	Pd.
forkødet	12	—	—	
flæst	24	—	—	
Røget do.	28	—	—	

Smørrets Pris fastsættes ved samme
Lejlighed til 36 St. pr. Pd.

Tarterne synes at blive fastsatte en
Gang hver Maaned. 3 Gæstgiver-
nes Tart for den 3. Juni samme
Aar Hayes følgende Bestemmelser:

Middagsmad ved Værtens Bord,
2 Ketter Mad, 3 Mark. En Por-
tion Smørrebød 12 St. En flaske
Godtøl 6 $\frac{2}{3}$ St. En Portion Cho-
kolade 3 Mark.

Tager vi et Møde fra 1815 ser vi, at de eligerede Mænd har været samlede for at fatte Bestemmelse om:

- 1) Istandsættelse af Hegnstrælinger fra fægangen og indtil Aaen samt omkring Kærehauge;
 - 2) Hegnet mellem St. Jørgensgaards og Nørregades Græsmark.
-

Det første Borgerrepræsentantvalg i Ringsted.

De politiske Tildragelser ude i Europa i Tredivernes Begyndelse virker tilbage ogsaa paa Danmark. I 1834 faar vi de raadgivende Provinsialstænder, og disse faar et Par Aar efter deres Sammentræden forelagt Udkaast til en lgl. Anordning angaaende Købstædernes økonomiske Styrelse. Under 24. Oktober 1837 udstedes denne Anordning, der danner Grundlaget for de kommunale Borgerrepræsentationer, forløberne for de egentlige Byraad. Med denne Anordning bortfalder Byfogdens (Magistratens) forslagsret, og Vælgerne faar Ret til frit Valg. Valgretten er dog vedblivende stærkt begrænset. Kun Grundejere og Næringsbrugere havde Valgret, de første endda kun, naar de efter aflagt Borgered erhvervede sig Borgerskab.

I Ringsted, der da var en By paa

op mod 1200 Indbyggere, fandt dette det første virkelige kommunale Valg, om hvilket vi har udførlig Efterretning, Sted paa Raadhuset den 19. februar 1838.

Og Tildragelserne ved dette Valg viser, at allerede da var Ringstedes Vælgere vaagne og stærkt optagne af deres ny kommunale Rettigheder.

Valget gælder 3 Borgerrepræsentanter og kommunale Revisorer, og Valgbestyrelsen bestaar af Byfogden og tvende af de eligerede Borgere, nemlig Borgerkaptajn Mohr og Agent Laurentius.

Valget begynder med Afgørelsen af forskellige Klager.

Saaledes foreligger der en Klage fra 20 Borgere, nemlig Murmester J. Jensen, Smed Jens Mortensen, Købmand Albertus, Værtshusholder Meybomn, Fabrikør Dithmer, Hattemager Legene, Stræder Heise, Fabrikør P. Jensen, Købmand Schrøder, Murmester Bernsteen, Bager Tagesen, Maler Cornald, Gørtler Lochte, Pottemager Knudsen, Brændevinsbrænder Jaf. Hansen, Købmand J.

C. Møller, farver Galle, Urmager Zetterwall, Hattemager Wadun og Skræder Brasch. De klager over, at Murmester Rasmussen, Krigsraad Krebs, Doctor Gräbel, Oberstløjtnant v. Krebs, Vognmand Hans Madsen, Apoteker Wengel og Murmester Jens Olsen er udeladt af Valglisten, medens Vognmændene Lange og Hans Hermansen er optagne. Valgbestyrelsen svarer hertil, at da ingen af de Paaklagede har taget Borgerskab og de ikke er i saadan Stilling, at det kan fordres af dem som Pligt at løse Borgerskab, saa skal Listen ikke forandres.

Ogsaa forskillige andre forhold var Genstand for Klage, alt Vidnesbyrd om Borgernes Interesse.

Valget gav det Udfald, at følgende valgtes:

Farver Jensen, 63 St., Købmand Grundtvig, 54 St., og Brændevinsbrænder P. Roed, 50 St. Til Revisorer valgtes Købmændene Bang, 74 St., og Lund, 72 St. Ringsteds første Borgerrepræsentation bestod af de ovennævnte tre samt 3 af de hid-

tidige Elegerede: Kaptejn Nohr, Agent Laurentius og Partikulierfroberg.

Borgerrepræsentationen valgte selv sin formand, og denne Stilling overtoges af Laurentius.

1840 afgik Nohr, og hans Efterfølger blev Vermehren. Men da var Valginteressen ikke saa stor. Han valgtes med 5 af 12 afgivne Stemmer.

for at skrive det nu følgende Af-
snit af Ringsteds Historie skulde man
jo egentlig være indfødt Ringsteder.
Man skulde kende fra første Haand
eller gennem Slægtminder en hel Del
af det, som skulde sætte farve paa
fremstillingen. Den, der skriver dette,
er jo imidlertid ikke Indfødt, men
Indvandret. Til Gengæld formaar
han maasse skarpere at sortere det ret
omfattende Stof.

Støttende os, dels til hvad der
foreligger af skriftlige og trykte
Efterretninger, dels til de mundtlige
Overleveringer, som gamle Ringsted-
borgere Tid efter anden har fortalt
os, skal vi da fremdrage en hel Del
spredte Træk til Person- og Tids-
skildring. Talen er jo her om en
temmelig ny Tid, der har fortsættelses-
linier lige op til vore Dage.

— — —

Et gammelt Vers, som Professor
Otto Borchsenius, der jo er barnefødt
i Ringsted, gengav i sin Artikel i

„Dnbg.“ i Anledning af St. Bendts Kirkes Genindvielse den 21. Marts 1909, lyder:

Men søger Du Morstab i Ringsted,
Du bliver til Spot og til Spe.
Det hjælper kun lidt, her var Tingsted,
nu er her intet at se.

Hvor gammelt dette Vers er, ved vi ikke; men det stammer rimeligvis fra en Udenbys, der har savnet den Hjemstavnsfølelsens Maalestof, som er fornøden for en retfærdig Bedømmelse af forholdene. At denne følelse kan blive saa stærk, at den ogsaa fortegner Skyggesiderne, nævnes kun som en Selvfølgelighed.

Maleren Jørgen Roed.

I det Hjørne af Ringsted Kirkegaard, der er vendt mod Byens Hovedfærdelsaare mod Syd og Øst: St. Hansgade, findes et indhegnet Gravsted med Mindestene over den Roed'ske Slægt: over Borgerrepræsentant Peter Roed og Hustru, over

Maleren Jørg. Roed

Maleren Jørgen Roed og Hustru og over Sønnen Holger Roed, hvis Portrætmedaillon findes paa hans Eigesten og viser os et smukt Unglinge-Afsyn.

Stenen over Jørgen Roed staar over en af Ringsteds kendetteste og mest fortjente Sønner. Det eneste synlige og offentligt tilgængelige Minde, Ringsted iøvrigt har om ham, er det Maleri, som hænger i St. Bendts Kirkes nordre Korsarm. Det forestiller Simeons og Annas Møde med Frelseren.

Maleriet skænkedes til Kirken ved Malerens Død.

Jørgen Roed fødtes i Ringsted den 13. Januar 1808 — i den bevægede og fattige Tid, der særtegnedes af den engelske Krig og skabte forhold som de i tidligere Afsnit skildredes.

Jørgen Roeds eneste Datter, Professorinde Helene Nyblom, har i det Minde, hun har sat sin fader, ogsaa skildret hans forhold til fødebyen med fængslende Træk, af hvilke her skal gengives de mest tegnende:

Jørgen Roed er født den 13. Ja-

nuar 1808 i Ringsted, hvor hans fader, som var af Bondeslægt, var Dognmand og ejede en Gaard. Til Gaarden hørte ogsaa lidt Avlsbrug og et mindre Brænderi.

Ved det Tidspunkt, da Jørgen Roed kom til Verden, saa det sørgeligt ud i Danmarks Rige. Landet var saa forarmet og udsuget af Krigen med England og Stormagternes Strid, hvori det var indviklet, at hver eneste Mand led derunder.

Det gjaldt om at hjælpe Statskassen, og alle gav deres Bidrag.

Saaledes ogsaa Jørgen Roeds forældre. Hvad der fandtes i Huset af Kobber og Sølvstøj, blev ofret for at blive smeltet ud til Penge for det fælles Bedste.

Det var en Barndom i ringe Kaar og forsagelse, Jørgen Roed voksede op i.

Han har fortalt sine Børn om, hvordan der var en Stufte fuld af Rugbrødsfforper, hvortil han og hans Søstende blev henvist, hvis de i Utide klagede over, at de var sultne.

Men om der ikke den Gang var

rigt paa materielle Goder i det gamle Hjem i Ringsted, saa var det i saa mange andre Henseender et lykkeligt Hjem. faderen, Peter Roed, var en Mand, som nød Agtelse for sin paa-lidelige Karakter og blev valgt til Medlem af Borgerrepræsentationen.

Moderen, født Ellen Jensen, var en begavet Kvinde, som — skønt hun ikke lod sig mærke dermed og i det hele var en overordentlig besteden og mild Natur — havde megen Menneſkekundskab og sin egen personlige Opfattelse af Sager og Ting.

De fire Døtre og Sønnen Jørgen blev fra Børn af opdragne til at være Arbejdsfolk med skarpt Pligtansvar, og til deres sene Alder har de alle vist, at deres Børnelærdom aldrig blev glemt.

Til dette Hjem var Jørgen Roed til sin sidste Stund knyttet med hele sit Hjærte. Og det var ikke blot hans Kære dér, men det var Stedet, Jor-den, han elskede.

Først var det den gamle Gaard, hvori han var født. Saa blev det

en anden, nyere Gaard, som da familiens Indkomster forbedredes, blev opbygget paa samme Sted. Og da endelig ogsaa denne Gaard for ikke saa mange Aar siden kom paa fremmede Hænder og de tre endnu levende Søstre flyttede ind i en lejet Lejlighed, saa var dog Ringsted endnu tilbage at holde af.

Det var Hovmarken med Udsigten langt ud over det flade Land. Det var Kirken med Kongegravene. Det var den smukke, gamle Kirkegaard, hvor nu saa mange af hans Kære laa begravede; ja, det var med ét Ord fædrejorden, som bestandig havde samme Tiltrækning for Jørg. Roeds trofaste Hjærte.

Han elskede Ringsted til sin Død, og han har vist det i sin Kunst ved at vælge sine Emner fra det gamle Barndomshjem.

Den ny Gaard, som senere blev opført, var jo rummeligere og finere end den gamle; men den gamle var saa morsom med sit høje Tag, sine lave Værelser og tilfældige Vinduer. Man førte ind ad en Port ligesom i

Bøndergaardene, da der var Længer paa alle Sider. Midt i Gaarden stod en Post med et Vandtrug, hvor Hestene vandedes, og det er derfra, Roed har malet Billedet af „Piger, som hæge sig ved Brønden“. Over Gaarden, som ofte var fuld af Vogne og Heste, kom man gennem den mørke Stald op ad en Stentrappe, der var lagt af uregelmæssige, store Sten ovenpaa hverandre, og derfra ned i Haven.

Denne Have, ligesom alle andre private Haver i Ringsted, vendte ud til Hovmarken, og de dannede som en hel Ring omkring Højden, hvor Hovmarken laa.

I Haven var der fuldt af frugttræer, Bærbuste og Koffenurter, som plejedes af Husmoderen og Husets Døtre.

Endnu i sin sene Alderdom stod Roeds gamle Moder i Timevis bøjet og lugede Utrudtet bort fra Bede. fra denne Have har Roed malet et Motiv, som ogsaa findes paa det kongelige Galleri i København. Det er hans Søster, der staar under Pære-

træet og breder forklædet ud for at tage imod Pærerne, som en ung Mand (Maleren Vermehrens yngre Broder) plukker til hende.

Fra en Laage i nederste Ende af Haven kom man saa ud paa Hovmarken, hvor Lærterne sang over Kornmarkerne, og hvor man saa langt, langt ud over Landskabet, der laa blaat i de disede Sommerdage med Skovene i det fjerne — alt for fjernt kunde vi andre synes.

— Saa følger en Skildring af Søstrenes Gerning i Huset — den huslige Line, Hanne, der havde at gøre med Borgestuen og Udskænkningen, den livfulde Mette og den stille og sjælfulde Signe, Jørgen Roeds Vndling —; endelig hørte til Hjemmet familiens tro Tjener, Ole Grejsen, en ideal Type af en dansk Bondemand, høj og bredskuldret med krøllet Haar, en hel Mængde smaa Rynker om de gode, skælmste Øjne. (Roed har mange Gange benyttet ham som Model.) Holger Roed beundrede den store Ole.

„I dette Ringstedhjem hengif Jor-

gen Roeds Barndom. Ingen kan sige, hvorfra han havde sit Malertalent. Man har ikke hørt Tale om den Slags Evner i Slægten før. — Underligt nok blev en Del Aar senere født en anden Maler i Gaarden ved Siden af Roeds. Det var frits Vermehren, hvis fader var Glarmester og ejede Gaarden der.“

„Man mærkede allerede i Skolen, at Jørgen Roed havde Talent for at tegne, og hans Lærer, Kateket Fyhn, opmuntrede hans Eyst dertil. — —“

Fru Nyblom fremhæver det forstaaende Syn, Roeds forældre har vist ved strax at tillade ham at gaa den usikre Kunstnervej, saaledes at han allerede som 15-aarig blev Elev af Portrætmaler Hans Hansen.

Saa kommer han ud at rejse paa Stipendium, og fra Rom skriver han Januar 1840 til Søster Signe et Brev, der begynder saaledes:

„Du kan vel begribe, at jeg gerne gad kommet og fulgt Dig i Kirken Søndagen efter Paaste og hørt, hvor godt Du kan svare for Dig og være med at spise Sagosuppe og føre i

Stoven; men" (han kan jo ikke komme og sender Søsteren en lille Gave).

Roed bliver gift og bosætter sig i København. Men Kærligheden til fødebyen er stadig levende:

„Dist er det, at fader altid var gladest i Ringsted og helst vilde rejse derud.“

Et sympatetisk Billede tegner Datteren ogsaa af sin Moder, der ligesom Jørgen Roed hviler paa Ringsted Kirkegaard. Hun var i mange Henseender en Modsætning til sin Mand, men hun var utrættelig i sin Omhu og Omtanke for hans Bedste.

Sønnen Holger, hvis prunkløse Mindestøtte staar paa familiegravstedet, var et lovende ungt Talent med en rig Fantasi af den sundeste og ædleste Slags. Desværre fik han en Vinterdag i Ungdomsaarene en haard Snebold i det ene Øje, der bestadigedes saaledes, at Arbejdet efter den Tid voldte ham Lidelse, og en Stipendierejse skaffede ham ikke Helbredelse.

Jørg. Roed døde 8. August 1888 og jordedes paa Ringsted Kirkegaard den 14. August, fulgt til Graven bl. a. af Bysbarnet Professor Vermehren, Dennen Professor Jul. Lange samt flere Kunstnere. Provst Andersen, som fra sin tidlige Ungdom havde kendt Roed, talte over Kunsteren, der havde hørt til de Trofaste, til dem, der adledes af Sandhedens milde Aand.

— — —

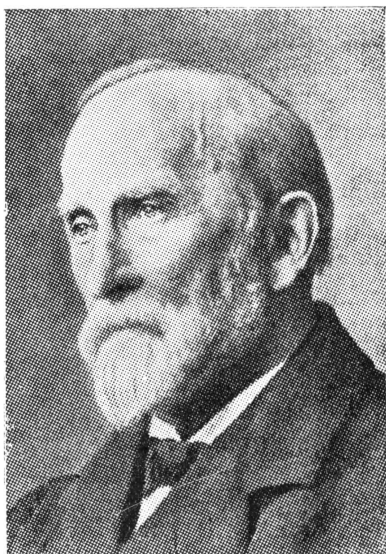
følgende Slutningslinier læses i fru Nybloms Bog:

„Ude paa Ringsted Kirkegaard er der et Hjørne ved Muren, hvor Familien Roed har sit gamle Gravsted. Det er en yndig Plet. Et Par store Træer breder Skygge, men der er ogsaa god Plads til Solen, naar den vil besøge alle de hvide Rosenbuske, som dér blomstrer. Ephæuen hænger tæt over Muren . . . Paa denne stille blomstrende Plet ligger J. Roed ved Siden af sine Forældre, sine Søskende, sin Hustru og sin Søn. Det var faders kæreste Gang at gaa

herud om Sommerdagene og fidde og tie. Nu er det os andre, som gør det."

En Søster til Roed lever endnu i Ringsted, over 90 Aar gl.

Maleren Joh. Fr. N. Vermehren.

Maleren J. F. N. Vermehren.

Naar vi nævner den anden af Ringsteds Sønner, der har indskrevet sit Navn i den danske Malerkunsts Historie med saa fortjenstfulde Træk, er det naturligt først at nævne tre Billeder, der mere end noget af hans øvrige Arbejder, har gjort hans Navn kendt ude i den jævne Befolkning.

Disse tre Billeder er: „Reservesoldatens Afsked“, „Faarehyrden paa Heden“ og „Sædemanden“.

Det førstnævnte Billede hænger i Kunstmusæet og er malet i de sidste Krigsaar (af Treaarstrigen). „Dermaa — hedder det i Værket „Danmarks Malerkunst“ — have været ikke saa lidt menneskevarmt følelse i den Maler, der samlede den første Opmærksomhed paa sig gennem det stilkærdigt bevægede Billed „Reservesoldatens Afsked fra sin familie“.“

I Virkeligheden taler dette Billede til de varmeste, bedste og derfor alvorligste følelser hos enhver Beskuer

taler ikke alene gennem Skikkelserne med de stille, alvorlige Træk, faderen og Moderen, de to smaa Purke paa Gulvet og Bedstemoderen i Ovnkrogen, men taler ogsaa gennem hele Interiøret: det dækkede Bord, Hækken med Tøjerne, Tornystret med de svære Stovler, Standkisten, Bilæggerovnen, det Sirliges Omhæng paa Alkoven — og Hunden, der ser spejdende til . . .

Det er malet af en Mand, der selv kendte Affledens Stund — om end under andre former. Thi han, der var af tytt Aftamning, og hvis fader for en ubesindig Ntrings Skyld, maatte finde sig i ret voldsomme Udslag af de patriotiske følelser i Treaarskrigens Tid, gik selv med som frivillig i 1848 for at kæmpe under Dannebrog.

Paa sin 80-aarige fødselsdag dvælede Vermehren — i en Samtale med „Hver 8. Dag“ — ved Minderne fra den Tid:

„Jeg gik med som frivillig i 1848, tjente mig op først til Dagtmester, saa til Kommandersergent. Det var ved 4. Reservebataillon. Vi var med

ved Haderslev den 28de Juli 1848; men forresten kom vi ikke til at tage synderlig Del i andet end Strabadserne. Ved Revyen paa Eerbæft Markt var jeg med til et fuldstændig faadt Løb, vi løb om Kap med vore Løjtnanter en halv Mil; jeg var saa uhyre stærk til at løbe i min Ungdom; men jeg havde fuld Op-
 pakning paa, fik saa Brystkrampe og maatte søge min Afsted. Saa var det, jeg malede „Reservesoldatens Afsted“ hjemme hos min fader i Ringsted.“

— Vermehren udtaler forøvrigt i dette Interview, at han ikke er tilfreds med sin Reservesoldat. „Jeg havde ikke mægtet at faa det frem, som jeg ønskede, og saa tabte jeg Modet til den Slags Emner og valgte andre, der ikke var saa sjæleligt bevægede“.

Paa et Spørgsmaal om, hvilket Billede Kunstneren selv syntes bedst om, svarede han, at det vel nok var „faarehyrden paa Heden“ og „Konen, der bælger Urter“, som Galleriet ejer. . . .

„Jeg har“, udtaler den gamle

Kunstner, „haft megen fornøjelse af mit Liv ude mellem Bønderne, men ogsaa meget Besvær. Da jeg havde malet „Konen, der bælgter *Urter*“, var jeg næstendels Kjøbling af at sidde i et fugtigt Rum, hvor jeg havde holdt ud lige til November Maaned. Det var forfærdelig sørgeligt; men det er der ingen Mennesker, der kan se, naar de ser Billedet, hvad man har lidt, naar man har malet det, og det skal de heller ikke vide.“

„Konen, der bælgter *Urter*“, er forøvrigt malet i Vindstrup, hvor Vermehren i sine unge Aar kom meget til Rasm. Andersens fader og boede i dennes Gaard under sine Studieophold der paa Egnen. At Vermehren ikke glemte gamle Denner fremgaar deraf, at han, da han i 1893 fejrede sin 70-aarige fødselsdag, tog ud til Vindstrup, hvor han gik omkring til sine Denner blandt Smaafolk der paa Egnen. Han ønskede ikke, at denne Mærkedag skulde fejres officielt med Modtagelse af Deputationer el. lign. Da han om Aftenen skulde til Sorø Station

tilbød Rasm. Andersen at føre for ham, men det vilde den gamle Kunstner ikke vide af. „Men hvis De vil følge mig paa Vej, vil jeg være meget glad derfor“, udtalte han. Rsm. Andersen fulgte Vermehren til Sorø Station, og da de tog Afsted, udtalte han: „Det har dog været en dejlig Dag!“

Af „Faarehyrden“ og „Sædemanden“ hænger Gengivelser i mangfoldige danske Hjem, og vi skal et Øjeblik dvæle ved disse to nationale Billeder: Faarehyrden, der staar saa støt midt i Heden med Kæppen under Armen, Bindehosen i Haanden og Hunden ved sin fod, medens faarene nipper af Spirerne i Lyngen ved Bakkens fod; — og Sædemanden — det kunde godt være den hjemvendte „Reservesoldat“ — der saar Sæden paa Marken, medens Kirkens Taarn behersker Baggrunden. Det er to Billeder, der giver Eys og Darms over et Hjem; det er en Hymne til Landlivets stille Arbejde, før Maskinerne holdt deres fejrlige Indtog.

Hvor kunde Vermehren ikke (udtalte Pastor Steen i sin Eigtale over Kunstneren) tale om den gamle faarehyrde paa Heden. Han læste hele denne Mands Historie i det vejrbidte Aasyn, de krumme Ben, Strikkestrompen. Alt vidnede det om Slid og Slæb, men tillige om en Gerning, røgtet i Trofasthed. Og han kunde pege paa Lapperne paa Hyrdens Bentlæder: „Der ligger en hel Historie i disse Lapper“, sagde han. „De betyder, at der er en tro og flittig gammel Hustru derhjemme, et Hjem med Nøjsomhed og Kærlighed“.

— — —

Op til den nordre Kirkegaardsmur paa Ringsted Kirkegaard — i Række med det Roed'ske Gravsted — ligger den Vermehren'ske familiebegravelse. Her hviler og har hvilet i 40 Aar Glarmester Peter Frederik Nicolaj Vermehren (f. 1795, død 1869), hans Hustru samt Sønnen Carl Vilh. Theodor Vermehren (født 1826, død 2892) og Hustru. — Slægten stammede oprindeligt fra Nederlandene, men

fordreves under Albas forfølgelser. Den bosatte sig i Nordtyskland, hvorfra P. Vermehren udvandrede til Danmark i 1817 og bosatte sig i Ringsted.

Johan Frederik Nicolaj Vermehren er født den 12te Maj 1823. Faderen var som nævnt Glarmester og sad i smaa Kaar. Fra Barndommen maatte Johan Frederik gaa sin fader til Haande. Han kunde selv fortælle om, hvorledes han som Dreng gik paa Landet med Glarmesterklassen og satte Ruder i.

Men hans Sans for Tegning gav sig tidligt Udslag, og hans første Læremester blev Jørgen Roed. De to familier boede Side om Side i St. Hansgade; deres Have grænsede op til hinanden ud mod Klostermarken (mellem Byen og den nuværende Banegaard), og over Havegærdet var der en nem forbindelse i Sommertiden.

De økonomiske Tilstande i familien har formentlig bedret sig; thi i Løbet af de kommende Aar kom den lærelystne Dreng paa Sorø Akademi.

Her vakte hans Tegnesfærdighed snart agtpaagivende Læreres Opmærksomhed. Først og fremmest var det Ingemann, der tog sig af ham. Endnu i sine allerfjerdste Aar mindedes han med den varmeste Kærlighed Digteren, hans Barndoms lærer, og var fuld af Taknemmelighed mod ham.

Sin første Undervisning — bortset fra den, han i Ny og Næ havde slumpet sig til at faa hos den 15 Aar ældre Jørgen Koed — fik han nu hos Tegnelæreren, Landskabsmaler Harder i Sorø.

Den gamle Glarmester i Ringsted, der imidlertid vidste, hvad reel Viden betød i en Tid, hvor Examen og sikker Embedsvej var ikke mindre attraaet end nu, holdt dog stærkt paa, at Sønnen skulde fuldende sine Studier, inden han gik andre Veje. I 1843 tog den da 20-aarige Ungling ogsaa sin Studenterexamen, og lydlig mod sin fader belavede han sig ogsaa paa at tage „Anden Examen“.

Men de for hans Kunst interesserede, først og fremmest Digteren

Ingemann, formaaede nu endelig Glarmester Vermehren til at lade sin kunstneriff saa rigt begavede Søn afbryde Examenstudiet og søge Optagelse paa Kunstakademiet.

I 1844 blev han Elev paa dette, og samtidig søgte han Undervisning hos sit allerede da naaenkendte og højt fortjente Bysbarn, Jørgen Roed.

I 1847 udstillede han sit første Billede. Aaret efter kom Krigen.

Stedet er jo forøvrigt ikke her at komme nærmere ind paa Vermehrens almindelige Betydning som Kunstner. Han blev senere sin Tids første Portrætmaler og en af Kunstens Npperste. Med Hensyn til maleriff fordybelse i sit Omraade satte han Rekordten blandt vore Malere, skriver Emil Hannover om ham. Enhver Enkelt- hed skulde være fuldkommen.

Til sin fødeby stod Vermehren ikke i noget nærmere personligt forhold, efter at hans sidste herværende Slægtninge var døde. Men endnu til sin sene Alderdom omfattede han

sin Barndoms og tidligste Ungdoms-
 By med Kærlighed. Da en Dame
 fra Ringsted i September 1909 havde
 faaet nogle Malerier, udførte af en
 i Australien afdød dansk Kunstner
 (Nikolaj Habbe), der havde været en
 Ungdomskending af Vermehren, hen-
 vendte hun sig til den gamle Kunstner.
 Hun var bange for at trætte ham,
 men Gang paa Gang i Samtalens
 Løb ytrede han sin varme Interesse
 for fødebyen. Senere sendte den
 paagældende Dame ham et Par Bil-
 leder fra Nutidens Ringsted, og som
 Svar modtog hun fra Oldingen et
 Brev, der i al sin Korthed giver et
 saare smukt Billede af den gamle
 Kunstner. I dette Brev, der er skrevet
 i September i fjor, takker Vermehren
 for „de smukke fotografier fra det
 lære gamle Ringsted“. Han betoner,
 at han selv saa gerne vilde været
 herved for at se Ringsted Kirke i sin
 ny Stikelse, „men det naa'r jeg vist
 ikke“, udbryder han med stille Resig-
 nation. Vermehren havde nemlig
 siden April 1909 været skrøbelig og
 i lang Tid ikke kunnet komme uden

for en Dør. Brevet viser os i al sin Korthed ved sin venlige og fine Tone, hvilket ædelt og nobelt Menneske den gamle Kunstner var. Det er skrevet med en fast og tydelig Haandskrift, der ikke lader formode, at det er en 86-aarig Mand, der har ført Pennen.

En af hans tidligere Tjenestefolk — nu Gaardmandskone paa Ringstedegnen — meddelte i „Ringsted folketidende“ Nr. 12, 1910, forskellige Bidrag til Skildring af den gamle Kunstners personlige Elskværdighed.

Vernehrens Hustru, Thomasmine Ludvigne f. Grüner var en Datter af Amtsforvalter G. i Ringsted, senere Kommunitetsforvalter. De var gift i 20 Aar, idet hun døde allerede i 1877.

— — —

Vernehren døde den 10de Januar 1910. Den 15de Januar jordedes han fra Andreaskirken i København under meget stor Deltagelse. Hans Sognepræst, Pastor Steen, satte ham i sin Eigtale et smukt Minde, da han udtalte: Han var en Kunstner af

Guds Naade, tro mod sin Gerning; en Kunstner, der i Trofskab brugte de store Gaver, der var ham givet. Han havde Blik for alt, hvad der var godt og smukt, sandt og herligt i Naturen som Menneskelivet, og det ligemeget om han saa det hos den jævne Mand eller hos en af Aandens Store.

Mellem det rige Væld af Kranse, der dækkede hans Kiste var ogsaa en fra hans fødeby. Vermehrens Grav er paa Assistens Kirkegaard.

Forfatteren Chr. Molt Wengel.

Mange Dilettantskuespillere, der har glædet baade sig selv og mest deres Næste ved at agere i „Cousine Eotte“ eller „Plader“, har vel næppe skænket forfatteren af disse Lystspil den fortjente venlige Tanke. De mange Oplag, som Molt Wengels andre Vaudeviller og Lystspil har oplevet, er Vidnesbyrd om, at de rummer en Mennekkeskildring, som har Værd ud over Øjeblikket.

Det er nu allerede mere end et halvt Hundred Aar, siden den da endnu unge forfatter stedtes til Hvile paa Ringsted Kirkegaard. Men endnu saa sent som i 1898 udkom bl. a. et nyt Oplag af „Cousine Eotte.“

Chr. Molt Wengel er født den 24de September 1821, Søn af Kancelliraad Apoteker Hans Jørgen Wengel og Anna Sofie Frederikke, født Aarbye. Han gik først paa Hærlufsholm og senere paa Roskilde

Latinsskole, hvorfra han blev Student i 1840; juridisk Embedsexamen tog han i 1848.

Molt Wengel blev fra sin første Studentertid revet stærkt med i det muntre Liv, hvor

„paa Tantsens Slot bor Studenten frit og lever højt, som man kan vide.“

Han hørte til den livslystne Studenteringdom, som Høstrup har taget paa Kornet, og som ganske naturligt havde sin Blomstringstid i Aarene mellem de to Krige. Molt Wengel var Skuespiller, festarrangør m. m. i de helt unge Aar. Og hans Gerning falder i det Store og Hele indenfor Studenterforeningens Rammer. Men hans Skuespil blev alligevel af en noget anden Slags end de oftest revyagtige, med mange personlige Udfald spækkede Studenterkomedier. Han blev tidlig ansat i Justitsministeriet, og da han forblev ugift, havde han saaledes megen Tid til sin Raadighed, hvorfor han i 50'erne hører til Studenterforeningens mest typiske yngre Stikfælsere. Hans Komedier spillede paa Studenter-

foreningens Teater, hvorfra flere af dem gik umiddelbart over til Privat-teatrene, saaledes en Akts-Vaudevillen „Kærlighed paa Taget“, der opførtes paa Casino 1854, og „En Tale“, Eystispil med Sang i 2 Akter, der opførtes paa folketeatret.

„En Tale“ er selvfølgelig som flere af Mengels Arbejder ved forskellige Lejligheder bleven spillet i forfatterens fødeby, og særlig „En Tale“ indeholder en hel Del lokale Hentydninger, som kan nærmere bestemmes den Dag i Dag. Eystispillet handler om Troppernes Indmarsch i en lille By efter Treaarstrigens Afslutning. Handlingen er henlagt til Skelskør; men dette Navneskjul har ikke forvirret nogen i Datiden saa lidt som i Nutiden. „En Tale“ giver et godt Billede af al den Alarm, Troppernes festlige Modtagelse afstedkommer i den lille By: den ædle Kappestrid om, hvem der skal i festkomiteen, og hvem der skal holde festtalen, Uerporten, der ramler sammen, netop som man kan skue det fremmarscherende Militær

paa Sigersted Balle, den holstenſke
forpagter paa Nabogodſet og den
indvandrede tyſke Haandværker.

Storſtensfejeren Friedel har en ſær-
lig lokalhiſtoriſk Interesſe, da han
øjensynlig er modelleret over Glar-
meſter Vermehren, mod hvem der —
ſom ſchildret i et foregaaende Afſnit
— havde været hidſige Opløb i 1848.
Der er et ret betydeligt Udſlag af
den første Krigſtemnings Modvillie
mod den tyſkfødte Haandværker i den
Replik, hvormed Friedel (a la Ver-
mehren) præſenterer ſig:

„Jeg har ſpiſt danſk Brød i 26 Aar,
und jeg er derover bleven ſo danſk, ſo
danſk ſom nogen Mand, der er født i
Mecklenburg. Danmark har født mig op,
Danmark er bleven mit Heimath. Jeg
tale danſk Sprog, aber Dialecten, Hr.
Krone!“

Der er ſelvfølgelig en Del Ironi
over, at den lille By har givet en
halvttyſktalende Mand en fremtrædende
Plads ved Ordningen af en national
feſt; men iøvrigt er Velvillien og
det gode Humør her ſom i alle
Wengels Arbejder det fremtrædende.

— — —

I Biografist Lexikon har Nic Bøgh skildret Molt Wengel som en Mand, altid i ligeligt Humør, lidt magelig, uden egentlig Begejstring for noget, stærk i Modgang, sandhedskærlig og trofast, med Trang til at være noget for andre; men alt maatte gaa roligt og findigt, han vilde helst ene sørge for sit, pusle med det og under Arbejdet være fri for andres Raad og Kritik. Saavel H. C. A. Lund som forf. Carl Møller og Hofstrup omtaler ham i deres Arbejder.

En Tyfus bortrev ham i hans 38te Aar — den 24de September 1859. Og den 28de September samme Aar jordedes han paa Ringsted Kirkegaard, hvor hans Ligsten staar. Hans tidlige Død var en Sorg ikke alene for hans Hjem, men ogsaa for den Kreds, Studenterforeningen, i hvilken han havde fundet sit andet Hjem, og for hvis Fremfærd han var levende interesseret.

Dennerne fra Studenterforeningen samledes om hans Grav, og Digteren

Chr. Richardt skrev et Digt til den
Henfarne:

„Thi trofast var Du mod din Ven,
og glad og gerne gav Du hen,
hvad Smil Du fik i Eje:
Og uden Larm, men dog til Fryd
som Kilden med sin sagte Lyd,
Du vandred' dine Veje.“

Molt Wengel fortjener da ogsaa
sin Plads i Skildringerne af „Ring-
stedes Saga“ som en af dem af Byens
Sønner, der vandt Navn for Ester-
verdenen.

Digteren S. Schandorph

Digteren Sophus Schandorph.

Mellem „Skjoldene“, der hænger i Eystanlægets Pavillon og fortæller fuglestydningssekskabets Personalhistorie i tørre Navne og Tal, staar der paa Skjoldet fra 1851 paa fuglestyngernes Hædersplads: Postopsynsmand J. f. Schandorff.

Denne Schandorph — saaledes stavede Digteren sit Navn — er Digteren Sophus Schandorphs fader. Og gennem Digterens „Oplevelser“ I. (1889) faar man et Indblik i Tider og forhold i Ringsted, saaledes som disse har fremstillet sig for Digterens indre Blik ca. 40 Aar efter, at de var udspillet for den da barnlige Tilskuer.

Det er en ikke ualmindelig Mening mellem dem, der har forbindelser i Datidens Ringsted, at Digteren Schandorph har arbejdet stærkt med, og at de Tildragelser, han skildrer, ikke alle er fotografisk gengivne. Imidlertid er det givet, at naar et

saadant Stykke Lokalhistorie er tilføjer man den mest mulige Næring deraf for Skildringer som disse.

Gamle Schandorph, der var født i Holbæk, bellædt som nævnt i Ringsted en Stilling som „Postopsynsmand“, hvilket nok vil sige: Leder af Befordringsvæsnet, som den Gang — i Dagvognenes Tid — var en vigtig Del af Postvæsnet, og som, efter hvad Schandorph meddeler, har givet sin Mand saare meget at bestille.

Schandorphs Moder var en Datter af den allerede da afdøde Ejer af Oldengaarden ved fjenneslev; hun hed Andrea Møller og var en begavet Kvinde.

Af Hjemmet giver Digteren en meget tiltalende Skildring, og forældrene omfatter han med sønlig Hengivenhed og Kærlighed.

Han fortæller endvidere om, hvilket Røre Krigens Udbrud i 1848 skaber i Byen.

Ringsteds gamle Benediktinerkirke blev den Gang istandsat og stod tit aaben. En Eftermiddag gaar den

12-aarige Dreng derind og knæler i Stumringen paa Valdemar Sejrs Eigesten. Da han kommer hjem, skriver han, mens Mørket falder, en Krigsang — i Vinduestarmen, og i denne spaar han Darnarks Sejr og Tyslands Undergang . . .

Ringsted Realskoles Drengene danner et militært Korps, som Gymnastiklæreren kommanderer — med et froget Egespir som feltherrestav. Jeg fornåm en underlig Løftelse (fortæller Schandorph), som om jeg åandede en anden Luft. Der laa Solstær over de ellers saa dvaste Fysiognomier. Drengene førte Krig med „Hertugen og Hertuginde af Augustenborg“ — d. v. s. nogle usle Billeder af dem, som blev flaaet fast paa en Træstamme og gennemhullet for sluttelig at havne i Muddergroften. En Digterinde, Madam Greve, gift med en fordrunken Guldsmed, skrev Viser om Hertugparret.

Imens trækker Tropperne ustandseligt gennem Byen. Højt bankede Drengenes Hjerter, da Hestgarden kom med gyldent blinkende Kyradsfer og

Hjelme. Drengene holdt ferie hver Dag. Husene fyldtes med Indkvartering, og selv de mest Gerrige blandt Borgerne gav Punsch i lange Baner.

Da de første Sejre meldes, bruser Jubelen ud i festgilder, Sang og Klang, og ved fuglestydningsfrokosten i Pavillonon udbringer en Proprietær fra Egnen rørt et Løve for „vor sande Konge, Christian den Syvende“, som den Gang havde ligget 40 Aar under Mulde.

— — —

Selve det borgerlige Liv i den lille By dvæler Schandorph ikke nærmere ved, og vi kan for saa vidt i denne Skildring indskrænke os til disse Linier af den kendte Ringsteders Minder om sin fødeby.

Sophus Schandorph fødtes den 8. Maj 1836. Hans Barndomshjem er forsvundet; det stod ud mod Torvet nær Postgaarden og Præstegaarden. De tre mægtige Kastanietræer, som han omtaler i sine Minder, er derimod de samme, som staar endnu i Sparekassens Have. faderen døde

allerede 1855, og Schandorphs forbindelse med Ringsted har vel allerede da faaet sit Grundstud. Under Skoleopholdet i de første Ungdomsaar i Sorø staar Ringsted for ham med al Hjemstavnnens Glans, Stedet, hvorefter han længes paa Arbejdsdagen, og hvor hen han higer paa ferie- og Helligdage, hilst Velkommen af fader og Moder; her deltager han i de første Baller paa Raadhusalen og har sine første smaa Eventyr paa de muntre Markedsdage og sine første forelæelser ved Vinterens Baller.

I sit forfattervirke har han dog ikke sat Byen varige Minder. „Han har“ — som Dennen og Bysbarnet Otto Borchsenius skriver om ham — „mere haft Sans for Smaastadens Originaler og øvrige Personligheder end for Omegnens landskabelige Skønheder. De store Linjer giver overalt Egnen dens Præg . .

Men Schandorph foretrak det hollandske Genrebillede med levende figurer, og noget Slægtskab er der vel ogsaa mellem ham og hans andre to navnkundige Bysbørn, Ma-

lerne Roed og Vermehren. Den sidste herlige Billede, Sædemanden, der saar sit Korn ud over den pløjede Jord, kunde saaledes udmærket være et Motiv fra Ringsted og Torped."

Til Schandorphs 60 Aars fødselsdag skrev Borchsenius et Digt, i hvilket han dvæler ved de fælles Minder:

Jeg har kendt Dig fra jeg tælle kunde
knop til fem.
Hele Sceneriet ser jeg for mig fra vort
Ringsted-Hjem.
Med den gylbne Tresse om Kasketten kan
Din Fa'r jeg huske
og den gule Deligence med de røde Dag-
vogns-Kuffe.

Alt, hvad fiden Du har skildret, mens Du
vandt Dit Rh,
hører ogsaa med til mine Minder fra
den gamle Bh.
Snart jeg i halv Hundred Aar har hørt
Din Stemme,
fra Du med de Gamle sad som hædret
Gæst derhjemme.

Borchsenius skildrer Digterens senere færde. Da Holger Drachmann begynder at besynges de folk fra

Hellebæk og Stagen, studser Schandorph; han gaar ud i Terrænet og

„her er Sjællands Bondemand og hele
Borgerfabet“.

Dg mens Du Dit Brød fortjente, snart
paa Spansk og snart paa Fransk,
Smaaqaarsfolkets Saga skrev Du paa et
bredt og fastigt Dauss.

Og B. slutter med følgende Hilsen
til Digteren:

Dg saa vist Du selv har kæmpet mod alt
Hængeho'deri,
fra som Dreng Du indrullet blev i Hol-
bergs Kompagni,
skrev Du med Dit frie Blik og brede
danske Lune
som en ægte Sjællandsfar Din bedste
Minderne.

— — —

Forbindelsen med Ringsted blev aldrig helt afbrudt. Pressen blev her som i saa mange andre Tilfælde et Mellemlid. I 1894 skrev Digteren saaledes et Digt til „folketidende“s Julenummer, og da dette giver et ganske interessant Indblik i Digte-

rens Syn paa sin fødeby genoptrykkes
det her:

fra St. Bendtsgade i Ringsted

Mange hundred Gange har Du set, o
Sankt Bent!
Jul og Paaske, Rindelmisse, Pinse, Ad-
vent;
altid holdt Din Stentjortel ihærdig ud,
enten den fik Solskin eller Sne eller Slud.

Gamle Munte fhlde Din Ronka med
Sang,
over vore Helte den ringende klang
Etko fra vor Stortid fanger Dret hos
hver,
som thst vil bade sig i Mindernes Skær

Gaden, hvor Du ligger ud bag grønne
Træers Hang
kunde sagtens ogsaa fortjene min Sang.
At, saa mangen Gang, naar fra So'ers
Akademi,
om af Spanstrørs-Svip jeg gif Kirken
forbi

— jeg saa paa Torvet Huset, hvor Mo'r
bag sin Blug
smilte mig i Møde, saa jeg glemte mine
Sug.
Dog skotted jeg til „Dof'trens“ i Sankt
Bentsgades Hus,

han havde nogle Døtre, som fik Hjærtet
fat i Brus.

Ik, Sommermarkedsdage, hvor let man
Bejen fandt
til Kastanietræers Skygge paa Kloster-
havens Kant
og af en landlig Skønhed et Kys i Vøn-
dom fik!
Tilgiv, Sanct Benediktus! — Jeg var ej
Katholik.

Min Fødeby, Du lille — med Uglehavers
Duft,
paa Verbankens Kam i den blæsende Luft
Sid glad og sund Du leve og fostre raste
Mænd
og dejlige Piger til Frthd for hver Svend!

Schandorph var under sine sidste
Studieaar paa Akademiet bleven
stærkt religiøst paavirket.

Efter at han 1855 — samme
Aar som faderen var afgaaet ved
Døden — var bleven demitteret som
Student fra Sorø, sker der imidlertid
hos ham et Omslag i religiøs Hen-
seende; han fortsætter vel det teologiske
Studium; men Vægten lægger han
dog stærkest paa det sproglige.

Han møder Bjørnson, og Digter-
trangen vækkes i ham. Men Brødet

skal jo ogsaa tjenes, og efter i 1862 at have taget teologisk Attestats kommer han til Slagelse som Lærer.

Kort efter forlovede han sig med en Datter af Pastor Branner i Slagelse, Ida Branner, der var ham en udmærket, kærlig og forstaaende Hustru gennem de mange Aars Samliv.

Profesor Vilh. Østergaard skriver om Schandorph som Digter, at han som et Janushoved havde to Ansigter: drastisk Komik og blød Lyrik, bred folkelighed og et vist Aandsaristokrati, der gerne lod sin Videns Eys imponere Læserne.

„Hans folkelivsskildring er ikke altid paalidelig“ — siger Professor Østergaard videre — „thi naar det komiske Indfald faar Magt over ham, henfalder han let til Overdrivelse, og i sit Syn paa Bønder og Almuesfolk bliver han ofte ensidig...“

Hans forfatterskab var jo overordentligt omfangsrigt.

Han stillede sig politisk i Frisindets Rækker i de Aar, da det gjaldt at bryde det gamle aandelige og politiske

Enevælde i København. I andre Henseender var han paa en Maade en Mand af den gamle Skole; og i sine Arbejder holdt han nok af at lade Læseren forstaa, hvilken omfattende græsk og latinssk Videnskab han sad inde med. Men dyberegaaende Durdering af Schandorphs Digtergerning ligger det uden for vort Omraade at komme nærmere ind paa. Selv om han ikke kunde se uhildet paa den nye Tid, særlig paa Landet, vedblev han dog at føle Kærlighed til Landet og Provinsen. „Di gamle Bønder“, yndede han at udbryde, naar han traf sammen med Kaldsfæller, der ogsaa var runden af sjællandsk Jord som han selv.

— Det var blevet spaaet Schandorph, at han ikke vilde overleve det 19. Aarhundrede. Og da Aarhundredet nærmede sig sin Udgang, laa Schandorph ogsaa paa sit Smertensleje. I 9 Maaneder tog Sygdommen til, og det fortaltes, at den ellers saa lidet overtroiske Schandorph efterhaanden følte en egen Trost ved at vide, at det bar mod

det sidste. Hans Aand bevarede sin fulde Styrke til det sidste, og han plejedes med utrættet Omhu af sin „lille Ida“, hvem han i Dødsstunden sendte sin stumme Tak gennem Blikket.

Da Nytaarsklokkerne ved 12-Tiden klang, var det paa det sidste med Skjalden med den store Latter — denne Latter, som forøvrigt omtaltes saa stærkt i Nekrologerne, at det til sidst blev ubehageligt at læse derom! Schandorph døde den 1. Januar 1901, Kl. 5 om Morgen.

Schandorphs Eig blev brændt. Paa Baalfærdsdagen sendte Ringsted ham en sidste Hilsen gennem sin Borgmester, der nævnte ham som „en god fosterson“ af Ringsted og lagde en Krans paa hans Kiste.

fru Schandorph sendte Borgmesteren og Byen en varm Tak derfor.

Men endnu lever der gamle Ringstedere, der husker Schandorph fra hans evigglade Ungdomstid, og hans gamle Ven, den Gang Smedesvenden, gemmer endnu paa lystige Ungdomsbreve fra den senere navnkendte Digter.

Prof. Otto Borchsenius.

Otto Borchsenius — Niels Juel
Simonsen — Vilh. Malling og
andre Samtidige.

Mellem de nulevende Mænd, som
Ringsted har fostret, og som bærer
landskendt Navn, er der Grund til at
nævne Otto Borchsenius.

Som for Bysbørnene Vermehren
og Schandorph gif Vejen ud i Ver-

den ogsaa for ham over Sorø Akademi. Men Borchsenius er jo langt yngre end Vermehren og en Del yngre end Schandorph. Og medens den Sidstnævnte, skønt han kun var 8 Aar ældre end Borchsenius, alt længe har sovet den evige Søvn, staar Borchsenius stadig midt i Livets Uro, om end Sværdhuggene ikke falder saa tæt om hans Navn som i de store Opgørets Dage i 80'ernes Slutning.

Familien Borchsenius hører ikke til de gamle Slægter i Ringsted. Otto B.s fader, Gabriel Esaias Borchsenius, kom til Ringsted i 1837. Han var en Skolelærersøn fra Sydsjælland, f. den 1. August 1807, og havde paa det nærmeste fuldendt sin Uddannelse til Artium paa Slagelse Latinskole, da faderens Død tvang ham til at gaa over i praktisk Erhverv. Han kom i Lære hos en ældre Broder, Manufakturhandler C. W. B. i Næstved. I Ringsted fik han forretning i Nørregade, hvor nu Apoteket er. Samme Aar ægtede han Frederikke Emilie

Reistrup, Datter af Forlagsboghandler R. i København. Hun var en dygtig og energisk Kvinde, der tidlig havde staaet paa egne Ben. Saaledes var hun i flere Aar Privatlærerinde i Sydsjælland, en Tid Lærerinde paa Gissfeld, hvor hun bl. a. lærte den senere kendte Forfatter Adolph Recke at læse (hvad han aldrig glemte). Sin Lærerindevirksomhed fortsatte og afsluttede hun i Næstved, hvor hun oprettede et lille Pigeinstitut. Her stiftede hun bl. a. Bekendtskab med Goldschmidt'erne — den senere saa berømte Forfatter udgav i sin Tid herfra et Ugeskrift — og var Lærerinde for Forfatterens Søster, Ragnhild Goldschmidt. Af ulige mere Betydning for hendes fremtidige Liv blev dog Bekendtskabet med G. E. Borchsenius, hvem hun ægtede den 26. Decbr. 1837.

G. E. Borchsenius' forretning var som alle Ringstedforretninger i den Tid en udpræget Landhandel, i hvilken der handledes med „alt muligt.“ Til Gaarden i Nørregade hørte en stor Have, til hvilken den senere For-

fatters første Barndoms minder
 knytter sig.

Egteparret Borchsenius havde tre
 Børn, 1) Sønnen Johannes B., f.
 24. Novbr. 1839, døde d. 6. Decbr. 1899
 som Købmand i Ringsted), 2) Datter-
 ren Anina, f. 28. Aug. 1841, gift
 med Læge Kvist, Hovedgaard, senere
 Aarhus, d. 1890; fru Kvist lever
 nu i Meyercrones Stiftelse i Ros-
 kilde. Samt 3) Sønnen Otto, f. 17.
 Marts 1844.

G. E. Borchsenius ommede sig
 ved at ombygge den gamle Køb-
 mandsgaard; efter en Arrættles for-
 løb havde han tjent sig en saa smuk
 formue, at han kunde trække sig
 tilbage til Hovedstaden; her tabte
 han imidlertid mange Penge ved
 fejlslagen Anbringelse, og omkring
 1860 vendte han tilbage til Ringsted,
 byggede en Ejendom paa St. Hans-
 gade, hvor Sønnen Johannes B. op-
 toges som Kompagnon i den der
 etablerede Manufakturhandel. Senere
 overtog Johs. B. ene forretningen
 efter i 1868 at have ægtet Louise
 Augusta Høhling, Datter af mange-

aarig Postmester Høhling i Ringsted
(Ægteparrets eneste genlevende Barn
er fru Ellen Dohn.)

Andre af Slægten var Bager
Thornam, Nørregade, samt Sto-
mager Nyboe i Næstved og Pastor
Schmidt i Jodby, gifte med Søstre
til Otto Borchsenius' Moder.

Otto Borchsenius har ved mange
Lejligheder givet sine følelser for sin
fødeby smukke Udtryk. Skønt kun
fire Aar gammel, da Trearskrigen
udbrød, mindes han de bevægede
Indkvarteringsdage ved Krigens Ud-
brud. Barndomstiden gik med Læg
og begyndende Kundskabstilegnelse.
Haven bag den gamle Købmands-
gaard var den bedste Legeplads. Sin
første Lærdom hentede B. hos Kor-
degn Corfitzen, der boede paa Torvet
tæt ved Schandorphs Barndoms-
hjem. Senere kom han i Realstolen,
hvorfra han mindes senere Kordegn
Tshøj, og hvorfra han nævner som
sine bedste Kammerater Carl Høh-
ling (Søn af Postmesteren) og Niels
Juel Simonsen, den senere Kam-
mersanger.

Niels Juel Simonsen var ikke indfødt — men i bogstavelig forstand „indført“ — Ringsteder; hans fader var fgl. Kapelmusikus Hans Sophus Simonsen. Men Niels Juel S. var kun 3 Aar gl., da han mistede sin Moder, Operasangerinde Catharine Elisabeth, f. Ryslander. Og det hedder sig — fortæller Borchsenius i nogle Oplysninger, han velvilligst har tilstillet forf. af nærværende Arbejde —, at Kapelmusikus Simonsen efter sin Hustrus Død og tog en Tur pr. Vogn ud paa Sjælland og havde en Del af sine Børn i Vognen hos sig. Rejsen gik rundt til gamle Denner, hvor de smaa Simonsen'er blev afleverede og fandt en venlig Modtagelse.

Saaledes gik det til, at Niels Juel S. landede i Ringsted. Her boede nemlig tidl. Musiker, daværende Uhrmager Guldager, der kendte H. S. Simonsen fra det fgl. Kapel. I Guldagers Hus blev N. J. S. sat i Pleje — det var i 1849. Da Guldagers og Borchsenius' Ejendomme laa op til hinanden, blev de to om-

trent jævnaldrende Drenge snart gode Kammerater. Senere i Tiden, da Vejene havde ført de to Mænd ad ret forskellige Baner til Hovedstaden, mindedes de ofte deres Barndomsdage i Ringsted.

Guldager var meget musikalsk interesseret, i mange Aar formand for den, som vi senere skal se, meget virksomme Musikforening i Ringsted.

Han gav Musikundervisning og var Akkompagnatør ved Dilettantkomedier og Koncerter. „Med den Trofast og Pietet, der var Simonsens Hovedegenkab hele Livet igennem glemte han aldrig“ — skrev Borchsenius i nogle Mindeord ved Simonsens Død — „sit lille lave og pæne Barndomshjem i Ringsted. Baade som uberømt Ungling og senere som den navnkundige Operasanger gæstede han hyppigt sine Plejeforældre og andre gamle Venner i Staden, og man behøvede kun at kalde paa ham for at nyde godt af hans herlige Røst“ . . . „Plejeforældrene var to prægtige stille gamle Mennesker“ . . .

I Ringsted Musikforening —

— svarende til Sangforeningen nu — havde vistnok Danmarks senere saa berømte Kammerfanger sin første offentlige Optræden, uden at vi dog har kunnet opdage Datoen. Niels Juel Simonsen var i Ringsted til Tredsernes Begyndelse, hvorefter han kom til København for at faa Undervisning i Violinspil. Han skulde dog først ogsaa prøve Landmandsvejen — ligesom han som frivillig deltog i Krigen —, inden han fik sin Livsbane endelig fastslaaet. Da han efter Krigen opholdt sig i København var det ikke for at lære at synge, men for at holde Udkig med ledige Forvalterpladser! Pladsen, han fik, blev dog som Elev ved det kgl. Theater, og dermed var hans Bane afstukket.

Midtpunktet for Selskabslivet i Ringsted var i Borchsenius' Ungdomsdage det Harhoff'ske Embedsmandshjem. Otto B. var jævnaldrende med Sønerne Conrad og Georg Harhoff og var samtidig med dem paa Sorø Akademi.

I Sorø kom B. de første 2 Aar

fra 1855 i Huset hos en gammel Soldat fra Napoleonstiden, Kaptejn Buchwald. Inden Jærnbanen kom i Gang, gik Turen i Reglen hver anden Søndag pr. Vogn til Ringsted — sammen med Brødrene Harhoff i familiens Vogn. Blandt Kammeraterne fra disse Aar nævner B. ogsaa den senere i Studenterforeningen som Digter og Skuespiller kendte Niels Engberg, Søn af Brændevinsbrænder og Avlsbruger Engberg i Nørregade.

I Barndoms- og de første Unglingeaar tilbragte Borchsenius en Del af sine ferier i Næstved, hvor han bl. a. færdedes sammen med fætteren Hans Borchsenius, der senere udvandrede til Amerika, blev Officer under Borgerkrigen, og siden blev en af de første Grundere af en dansk-amerikansk Presse (vistnok i Wisconsin.)

Senere, da forældrene flyttede til København, gik Turen did, tidligt var han livligt interesseret i Theaterforhold og en flittig Theatergænger, naar Lejlighed bød sig.

Otto Borchsenius blev Student 1863. Og efter at han havde taget filosofikum tog hans Udvikling og Livsbane den bestemte Retning, den siden har fulgt. „Literært Blod“ havde han arvet fra sin Moder. Allerede som 22-aarig traadte han første Gang frem paa Literaturens Arena med en Oversættelse af den romantiske tyske Digter Clemens Brentano. Men det var dog særlig hans skandinaviske Interesse, der allerede nu gav sig Udslag. Sammen med M. Weibull udgav han den nordiske Studenterkalender „Idun“; for Indtægten af denne lagdes den første Grund til det Øhlenschläger-Tegnér'ske Stipendium.

Gennem de siden da forløbne mere end 40 Aar har Borchsenius udfoldet en overordentlig omfattende literær Virksomhed, som Stedet ikke her er til at komme dybt ind paa. Hans fortjeneste af at have omplantet et stort Tal af svenske Nutidsforfatteres Værker paa Dansk (Rydberg, Snoilsky, Strindberg m. fl.) er betydelig. Hans publicistiske Virk-

somhed strækker sig gennem en Række af sin Tids mest kendte periodiske Skrifter og Dagblade: „Fædrelandet“, „Nær og fjærn“, „Hjemme og Ude“, „Morgenbladet“ og „Dannebrog“. Og selv efter at han nu som Censor ved det kgl. Theater, er traadt noget tilbage fra det publicistiske Arbejde, faar han dog jævnlig Lejlighed til gennem sine instruktive Artikler at yde vægtige Bidrag til Værdsættelsen af Nutidens Aandsproduktion.

Hans større samlede literaturhistoriske Arbejder — som „Fra Fyrerne“ og andre — staar som vægtige og varige Minder om hans mangesidige Kundskab. Han hørte til de frisindede Akademikere, der ved Optrækket til den store Kamp tog Stæde i Venstres Sejrsom „det literære Venstre.“ Men hans Livssyn kunde ikke i Længden tillade ham at være i Stue sammen med Brødrene Brandes. Og — som hans Skildrer i Biografisk Leksikon udtaler — uden at fravige sit frisindede Standpunkt paa det literære Omraade, optog

han Kampen med G. Brandes og dennes Tilhængere . . .

For den folkelige Litteratur, der vorede op i Halvfjerdserne og senere, særlig baaret frem af den danske Lærerstand, har Borchsenius haft den største Betydning. Paa en Tid, da Litteraturens Justérkammer ene indehøvedes af en snæver Kreds af Akademikere, og hvor Hovedstadspresen var lukket for forstaaelse af de gryende og spirende Tanker, der banede sig Vej gennem „Skolelærerlitteraturen“, var Borchsenius den, der aabnede Døren.

Født i Provinsen havde han trods sin tidlige Indvandring til Hovedstaden bevaret en føling med Tanker, som ikke var gangbare derinde paa den Tid.

Og hans store Viden paa Litteraturens Omraade gjorde hans Domme betydningsfulde.

Hvad Litteraturlundskab angaar — udtaler en kendt forfatter til os — er der ikke mange, der kan staa ved Siden af ham. Hans Viden omfatter ikke alene den danske, men lige

faa fuldt den svenske og norske Litteratur. Han har staaet i Venstabsforhold til en Række fremragende svenske og norske Digtere; tidligere ogsaa i meget nær forbindelse med Bjørnson. Borchsenius er en selvstændigt tænkende og selvbevidst Natur.

Hans skandinaviske Interesse har været af en egen ledig Art, præget hans indgaaende Kundskab om nordiske forhold. Ogsaa paa Pressens Omraade og i dens Sammenlutninger har han gjort et godt Stykke Arbejde for at udvikle den skandinaviske Samfølelse i dens moderne Stikfelse. For en Bladmand er der forøvrigt en særlig Anledning til at nævne en enkelt Sag, til hvilken Borchsenius har givet den første nærmere skitserede Plan. Den danske Provinsjournalistforening udsender hvert Aar en Del unge Journalister paa Stipendierejser. En Del af disse Stipendierejser afholdes af en fond, til hvilken et stort Tal af danske Dagblade yder Bidrag. Paa det første alm. danske Journalistmøde i

Aarhus 1901 holdt Prof. Borchsenius foredrag om og forelagde en Udtalelse til Gunst for Rejsestipendier for Journalister efter en Plan, i meget nær lig den, der senere blev virkeliggjort.

— — Vi slutter vor Omtale af Ringstederen Borchsenius med Gengivelsen af et Digt, han skrev i 1887, og som i smukke Vendinger tolker Stemninger, der vaagner, naar Vaaren nærmer sig. Digtet er en Konfirmationsfang og gengives her uddragsvis:

Der er en Tid paa Aaret,
 hvor Ringsted Bk er smuk;
 naar Luften did har baaret
 det første Foraarsfuf,
 naar ud fra Aaens Leje
 sig Vandet bredt har strakt
 og Møllens Hjul sig dreje
 i dobbelt Arbejdstakt;

naar Værlens Triller ryster
 — en solklar Paastedag —
 et Væld af Foraarslyster
 ned over Jordens Lag,
 hvad eller Jævnøgnsvæden
 sig sænker grødetyl
 og grønner Vintersæden
 paa Torpedbankens Ryg.

Da er det værd at gæste
 den gode gamle Bj
 og mildt sin Barndoms bedste
 Erindringer fornj.
 Og alt, hvad selv vi statter
 fra vore unge Aar,
 i vore Børn os atter
 nu her i Møde gaar.

Derefter følger et Par Vers af en
 mere personlig Karakter, og Digtet
 slutter:

Stig da fra grønne Enge
 om Ringsted gamle Stad,
 Du Lærke, højt og længe
 i Foraarslysets Bad!
 Lad Sol og Sommer lægge
 i Aret Rørne tung,
 men lad en Stund det strække
 mod Skj fig glad og ung.

— — —

Et Bysbarn fra omtrent samme
 Tid som Borchsenius er forfatteren
 og Præsten Vilhelm Malling.
 Vilhelm Malling er født i Ringsted
 den 5. April 1846. Hans fader var
 Haandværker, men samtidig saa
 musikalsk, at han flædte Organist-
 stillingen ved St. Bendts Kirke. Som
 ganste ung kom Malling paa Jon-

strup Seminarium, hvor han, som den livlige og dygtige unge Mand han var, blev meget afholdt af saavel Kammerater som Lærere. Efter at have taget Skolelærerexamen i 1863 fik han Ansættelse som Lærer i Veterslev 1867. Men efter faa Aars forløb tog han Afsted med Stolen; endnu mens han læste til Artium, udfyldte han Lærerstillingen, tog saa sin Afsted, blev Student i 1871 og i 1876 teologisk Kandidat med første Karakter.

Malling fik først Ansættelse i folkekirken, bl. a. som Kapellan hos Digteren Hostrup. Men han følte sig ikke hjemme i folkekirken og tog sin Afsted fra denne.

Siden 1886 har han været Præst ved Valgmenigheden i Odder.

Malling er ivrig friskole- og frikirkemand, Redaktør af Ugestriften „Baunen“, der er Organ for den fritirkelige Bevægelse. Hans Navn er kendt over hele Landet, dels gennem en Række Bøger, han har skrevet, og hvoraf her skal nævnes „Dagny“

„En af folket“, „formaaende
Denner“, „Bodil“ og flere, dels gen-
nem sin foredragsvirksomhed —
Malling er meget søgt, som fore-
dragsholder og er en fængslende,
kundskabsrig Taler.

Livsytringer

for et halvt Hundredaar siden.

Endnu for en halvanden a to Menneskealdre siden var Ringsted en By, der vistnok ikke i nogen Henseende virkede imponerende. Byens Indbyggertal var kun en Tredjedel af det nuværende, og Værten var, om end stadig, dog ringe. Indbyggertallet ved forrige Hundredaars Midte bevægede sig saaledes: 1845: 1223 Indbyggere, 1850: 1380 og 1855: 1477.

Fra sidstnævnte Aar har vi forøvrigt en Nærings-Tælling, der giver ganske lærerige Indblik i Byens Erhvervsliv paa den Tid. Der var i Ringsted den 1. Marts 1855: 1 Apotheker, 5 Bagere, 2 Barberer, 1 Bogbinder, 1 Boghandler, 1 Bogtrykker, 6 Brændevinsbrændere, 2 Bundtmagere, 4 Bødlere, 1 Kunstdrejer, 3 farvere, 1 Garver, 7 Gæst-

givere og Værtshusholdere, 1 af hver af følgende: Glarmester, Guldsmed, Handskemager, Hattemager, Hestehandler, Møller, Pottemager, Kaffe-drejer, Stenhugger, Tobaksspinder, 42 Skomagere, 2 Hjulmænd, 2 Hølere, 18 Købmænd, 2 Kobbersmede, 4 Malere, 1 Marskandiser, 3 Murere, 3 Rebslagere, 6 Sadelmagere, 6 Stræddere, 5 Slagtere, 3 Smede, 5 Snedkere, 3 Tømrere, 3 Uhrmagere, 9 Vognmænd og 4 Vævere.

Sammenligner man disse Oplysninger med de nuværende forhold vil man finde, at adskillige Erhverv er forsvundne, og at andre har byttet Rolle. Typisk for den Tid er det store Tal paa Skomagere — et Erhverv, som den Gang var det alt beherskende her i Byen. Byens centrale Beliggenhed, inden Jernbanen kom, gjorde den vel egnet for et Erhverv, der for en stor Del, foruden paa Hjemmesalg, var grundet paa Markedsalg i andre Byer. Skomagernes i Ringsted drog omkring til Nabobyernes Markeder, ja, over

hele Sjælland med deres Boder og solgte lange Støvler i lange Baner.

Gæstgiveres og Værtshusholderes Tal er forholdsvis ringe set i Sammenligning med Nutiden; til Gengæld er jo Brændevinsbrændernes Tal et Vidnesbyrd om, at den danske Kornsnaps den Gang spillede sin Rolle som Tilværelsens Kulør. Forøvrigt kan man ikke fra Værtshusenes Tal slutte noget med Hensyn til Uedrueligheden; thi der var intet til Hinder for, at man i Købmændenes saakaldte „Kælderstuer“ gav Talentet den lille Streg af fugtighed, som Livet tilskikkede En.

Dognmændenes Tal var endnu ret anseeligt; men Dognmændenes store Tid som førere af den gennemgaaende Samsærdsel nærmede sig nu sin Afslutning. Anlægget af Vestbanen var jo i fuld Gang, og man imødesaa med Spænding Tidspunktet for dens Aabning. Allerede nu kunde man „løre paa Toget“ fra København til Roskilde, og man haabede saa smaat paa, at naar Banelinien var færdig til Ringsted,

vilde denne Strækning blive ind-
 draget i Samfærdslen, selv om Stræk-
 ningen til Korsør endnu ikke var
 færdig. Dette blev dog kun et for-
 fængeligt Haab.

— — —

Vidnesbyrd om politiske Livs-
 ytringer har vi ikke mange af fra
 vor By fra Tidsaffnittet omkring
 forr. Hundredaars Midte. I saa
 lille en By som Ringsted affpejlede
 Tidens Rørelser sig ganske utvivlsomt
 med mere udviffede Linier end i de
 større Samfund, hvor baade Be-
 frugtningen ude fra og Gnidnings-
 modstanden indadtil maatte blive
 stærkere.

Alligevel kan man dog være over-
 bevist om, at man i de fremmelige
 Hjem har været stærkt optaget af
 det, der skete udenom En.

Vi har fra Schandorphs Pen en
 drastisk Skildring af, hvorledes den
 slesvigiske Krigs Udbrud rustede op i
 Sindene. Og Borgerstanden i denne
 By maa utvivlsomt ogsaa have følt
 sin Standsfølelse kildret ved Bevidst-
 heden om, at det havde været Stands-

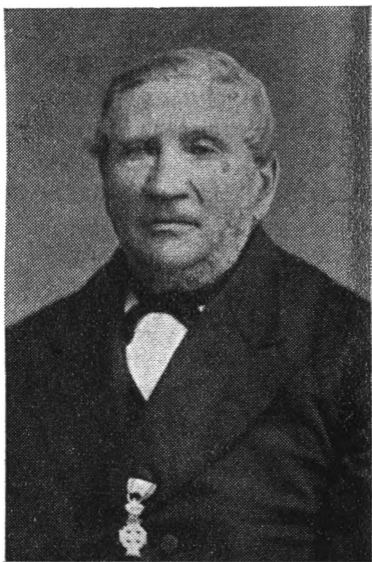
fæller i Hovedstaden, der gik frem i Rækkerne i de bevægede Martsdage.

Og selv her, hvor en nidkær Embedsmand af Frederik den Sjettes Skole sørgede for Byens Bedste, har Frihedens Daarbrud øvet sin Berøring i Sindene.

Men forøvrigt overskyggede Efterretningerne fra Krigsskuepladsen alt andet i „det mærkværdige Aar.“ Dertil kom saa en saadan ret nærliggende Hændelse som det store Bondetog mod Bisselsfeld og Rosendal, hvor væbnede folkeskrarer søgte at give den patriotiske Stemning haandgribelige Udtryk. De troede, at Hertugen af Augustenborg var flygtet hertil, og selve Øvrighedens uniformerede Mænd maatte i Spidsen for de væbnede Skarer gennemsøge de to sjællandske Herregaarde fra Kælder til Kvist for at fastslaa, at Augustenborgerens „helvedlumre Hjerte“ ikke bankede indenfor en dansk Herregaards Mure. Og man fandt sikkert Udgangen paa Eventyret meget fornøjeligt, idet Amtmanden over Præsto Amt had de

patriotiske Bønder tage til Kroen i
 fare, hvor man sluttede af med kraf-
 tige Hurraraab for Kongen.

Ringstedkredsens første Lovgivere.

L. A. Høkkerup.

1848 betegnes jo med Rette som
 en Samlingens og frigørelsens Tid.
 Men dette skal selvfølgelig ikke for-

staas altfor bogstaveligt. I Virkeligheden var der et stort Tal af Befolkningen, der imødesaa den ny Tingenes Tilstand med stor Skepsis. At den lille Haandværker, der sad og bankede Plokke i gamle Støvlesaaler, skulde have samme politiske Ret som Embedsmændene og de store Købmænd; at Bonden, til hvem man sagde „Du“ paa de offentlige Kontorer, skulde have samme Ret som Godsejeren, gav Bedsteborgerne Hjertebanken. Det Modsætningsforhold, som i lange Tider ogsaa senere til gensidig Skade har været mellem de jævne Middelstandsfolk i By og paa Land, ytrede sig ogsaa i den politiske Morgenrødes Aar. Bondestanden var mistroisk; men den vaagnede i disse Aar gennem Bondevennernes Arbejde. Den mindre, næringsdrivende Købstadborger lod sig endnu gennem adskillige Tider føre af folk, med hvem han ikke havde fælles Interesser.

— — —
 Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling fandt Sted den 5te

Oktober 1848. Det giver for Ringsteds Vedkommende ikke Anledning til mange Betragtninger.

Raabet mod „Bonderegimentet“, der ellers — den Gang som for nyligt — gav Genlyd, synes ikke at have haft særlig Klang her.

Men at Bondevennerne her i Kredsen var vaagne, fremgaar deraf, at de gav deres Kandidat, Parcellist Lars Andersen Hællerup i Vetterlev, 828 St., medens den „intelligente“ Kandidat, Kontorchef V. Rothe, der vel hovedsagelig støttedes af Embedsmænd, Godsejere osv., kun fik 119 St.

Stedet er ikke her at komme ind paa Lars Andersen Hællerups politiske Betydning i al Almindelighed. Men paa dette Sted vil et Par Linier om Ringstedkredsens første Rigsdagsmand have sin Interesse. Lars Hællerup var født den 16de Juni 1819, og han var saaledes ikke 30 Aar gl., da han valgtes til den grundlovgivende Rigsforsamling. Tidligt havde han været med i Sogneforstanderskabet. Og hans patriotiske

Interesse gav sig i 1848 et stærkt Udslag, idet han i Løbet af en Nat udsendte en hel Del Breve, der forskaffede de frivillige Befordring henholdsvis fra Ringsted og Sorø til Slagelse. Der menes paa den Maade at være stillet ca. 500 Køretøjer til Raadighed. Senere var han — sammen med Justitsraad Poulsen i Sorø og Gaardejer Lüders i Alsted — i Spidsen for det frivillige Indkøb af Heste til Hæren. Indkøbet fandt Sted i Sorø, og der indløbtes 26 Heste, medens den senere Biskop, dav. Sognepræst P. Chr. Kierkegaard i Pedersborg selv kom ridende til forsamlingen og overleverede Komitéen sin smukke Hest med disse Ord: „Den skænker jeg til fædrelandet.“

Allerede fra 1846 havde han — gennem et Par flyveskrifter — deltaget i den offentlige forhandling. I 1849 bestilledes han til Medlem af Landbokommisjonen, var senere Medlem af Kommisjonen til Tagering af Sorø Akademis, Universitetets og Kommunitetets fæstegods. fra

1864—66 var han Medlem af Landstinget og stemte som saadan for den reviderede Grundlov, hvad der selvfølgelig bragte ham i et vist Modsetningsforhold til det gamle Bondevenne-Denstre, fra hvilket han dog allerede paa et tidligere Tidspunkt havde skilt sig ud. Senere gennem Aarene var han Medlem af forskellige betydningsfulde Kommissioner, saaledes baade for den sydsjællandske Bane, for det første Baneanlæg paa Falster, for den nordvestsjællandske Bane, for Dobbeltsporet mellem København og Roskilde. I de politiske Kampaar sluttede han sig afgjort til Højre. I sine sidste Leveaar indtog han en meget tilbagetrukket Stilling paa sin Gaard i Detterslev. Han døde i Foraaret 1903, 84 Aar gl. Hans Enke af andet Ægteskab lever endnu.

Allerede ved det første ordinære folketingsvalg (d. 4. December 1849) stiftede Ringstedkredsens forøvrigt Repræsentant; J. A. Hansens „Almuevennen“, der ved Valgene til Rigsforsamlingen havde holdt stærkt paa,

at der i videst muligt Omfang skulde opstilles „en af vore Egne“, gjorde sig forud for Decembervalget 1849 til Talsmand for den Opfattelse, at det ikke først og fremmest gjaldt om at vælge en Mand fra „Byen derhjemme“, særlig ikke saalænge man ikke vidste, om der i noget Distrikt var aabnet Plads for Venner af Bonden og af folket som Tscherning, Balth. Christensen, Magister Steen, Spandet osv. Sidste Ord i denne Bemærkning har stedlig Interesse. Lars Hællerup blev ikke opstillet her, men „flyttede“ til Næstved, og Etatsraad Spandet opstilledes i Ringsted. Hans Modkandidat blev Jægermester Grüner til Ravnstrup; men allerede ved Kaaringen var Spandets Stemmetal saa uomtvistelig det overlegne, at Kaaringsvalget blev det endelige. Der blev ikke skriftlig Afstemning.

Om Spandet, der valgtes i Ringsted tre Gange, indtil han i Maj 1853 traf sig tilbage, skal i denne forbindelse meddeles nogle faa Oplysninger. (Et Billede har det ikke været os muligt at skaffe.)

Spandet var meget tidlig — allerede som 23aarig — bleven paavirket af Grundtvigs Tanker. Han var Jurist og fra 1819 Assessor i Lands-overretten; hele sin Levetid var han stærkt optaget af aandelige, kulturelle og folkelige Spørgsmaal.

Han var en ideel Natur, der ved den fri forfatnings Givelse kaldtes frem til Deltagelse i den aktive Politik.

Han søgte Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling, idet han stillede sig i Aalborgkredsen, men han opnaaede ikke Valg. Ved første ordinære Valg valgtes han altsaa i Ringsted.

Elberling skriver om ham, at han tog ikke megen Del i forhandlingerne, men han opfattede sit Hverv med saadan Alvor, at han aldrig forsømte noget Møde.

I kirkelige Sager holdt han paa absolut Trosfrihed, og han nærede megen Interesse for Tyendespørgsmaalet. I Kampen for Kvindens Rettigheder indtog han en banebrydende Stilling forud for sin Tid.

Han har Æren af at have banet Vej for Tanterne om, at Kvinder skal have lige Myndighed, Arveret og Næringsret med Mænd. At han paa Tingene nød stor Anseelse fremgaar deraf, at han, saalænge han var Rigsdagsmand, var Viceformand i Folketinget.

Ringstedkredsen har saaledes haft Ære af denne sin første egentlige Folketingsmand. Hvorvidt der har været noget nærmere personligt forhold mellem ham og hans Vælgere, ser vi os paa nærværende Tidspunkt ikke i Stand til at udrede.

Men vi har ment, at disse Oplysninger paa dette Sted vilde læses med Glæde af den Slægt, hvis fædre eller forfædre stemte i Ringsted.

Ved Valget den 26. februar 1853 viste der sig en stærk Opposition mod Spandet, der dog valgtes med 532 St. mod 484, der faldt paa en fhv. Lærer Thyboe. Anledningen til Modstanden var vel nærmest, at Spandet paa visse Spørgsmaal (Helstatsspørgsmaalet og Arvesølgesagen) havde brudt med Bonde-

vennerne. — Ved Valget i Maj samme Aar traf han sig tilbage. Han døde 4 Aar efter, 70 Aar gl., og blev begravet paa Assistens Kirke-

Major Müllen.

gaard i København, hvor hans Eg-
sten staar med følgende Indskrifter:
„Han var en stille fyrste (Jeremias
51, 59). „Højagtelse og Hengiven-
hed satte ham denne Sten.“

Spandets Afløser blev Major
Müllen. Som et Vidnesbyrd om,

hvilke fredelige Tilstande der den Gang raadede i Ringstedkredsen, tjener, at Møllen valgtes tre Gange efter hverandre ved Kaaring og uden Modkandidat.

Til Gengæld skete der imidlertid saa i 1858 en Eksplosion, der fik følger langt frem i Tiden. (Se folketidende Nr. 132—133, 1908.)

Efter den lille storpolitiske Afstifter gaar vi nu imidlertid atter over til en Omtale af stedlige forhold i snævrere Forstand.

Da Ringsted fik sit første Blad.

fra Nytaar 1853 tilførtes der Byens offentlige Liv et nyt Moment, hvis Betydning ikke kan underkendes: Byen faar sit første Blad.

En saadan Tilsynkomst var selvfølgelig en frugt af den fri Forfatning og den af Begivenhederne i Treaarstrigen skabte Trang til — forholdsvis — hurtig Kundskab om, hvad der hænder ude i den store Verden.

Det var endda sent, at Ringsted kommer med paa dette betydningsfulde

Omraade. Nabobyerne havde allerede under eller forud for det forrige Gennembrud (i Trediverne) faaet deres Presse: Roskilde saaledes 1829, Køge i 1830, Næstved fra 1837, Holbæk havde faaet Avis fra 1848 og Slagelse havde Avis fra 1815. De eneste sjællandske Provinsbyer, der endnu i 50'erne ikke havde Avis, var Støvsø, Sorø og Nykøbing paa Sjælland.

Avislæsning var selvfølgelig for denne Bys og Egns Vedkommende noget, der ikke kunde regnes stærkt med. De mere fremskredne Købstadsfolk holdt „Dagbladet“, der var stiftet et Par Aar i forvejen (1851), og allerede ved den for sin Tid enestaaende Hurtighed havde vundet sig et Navn og fortrængt „Københavns-posten“ (der en Tid i 40'erne havde været bl. a. et af Haandværkerne paaflønnet Organ, og som forøvrigt allerede langt tidligere her paa Egnen havde vundet sig et Navn ved sin Indgriben i en fejde mellem Degnen Brodersen i Nordrup og de stedlige Myndigheder.)

Endvidere var „fædrelandet“ jo et meget anset Blad.

Embedsmænd og Eigestillede læste „Berlingske Tidende.“

Paa Landet var fortrinsvis de ny opdukkende politiske Bondevenneblade, som „Almuevennen“ (senere kaldet „folkebladet“) og „Morgenposten“ læste af de oplyste Bønder. Stærkt standsbevidste Haandværkere i Byerne kendte dog ogsaa til „Almuevennen“, hvis Udgiver jo oprindelig var en almindelig Skomager — noget, der egentlig maatte antages at kunne skaffe ham Ørelyd netop i en By som Ringsted med dens 42 Bærere af dette Erhverv.

Enkeltvis holdtes et og andet af Provinsens Blade.

Men det siger sig selv, at saalænge der intet Blad eksisterede med Hjemsted i By og Egn, blev Bladholdet ikke nogenlunde almindeligt. Vi siger udtrykkeligt „nogenlunde“; thi saavel Hovedstadspressen som Provinsbladene havde kun Holdertal i Tiere, hvor de virkelig udbredte Blade nu har Hundreder. Paa det første

almindelige danske Journalistmøde i Aarhus 1901 oplystes det (af Red. fr. v. Jessen), at medens der i Aaret 1848 forsendtes et samlet Tal af $3\frac{1}{2}$ Million Avisnumre (af samtlige Danmarks Aviser) med Postvæsenet, forsendtes der 50 Aar efter, nemlig i Aaret 1898 ialt $74\frac{1}{2}$ Million Numre af samtlige Danmarks Aviser. Og hvis vi gaar yderligere 10 Aar frem i Tiden vil Tallet vise sig at være noget stærkt — rimeligvis over de 100 Millioner, maaske langt over!

— Men dette skal vi ikke komme nærmere ind paa. Vi har kun villet optrække et Par Linier af den Baggrund, paa hvilken Ringsted fik sit første Presseorgan.

Stifteren af „Sjællandsposten“ var, som Tilfældet med de fleste af den Tids Blade, en Bogtrykker, der til sit Trykkeri knyttede det Dovestykke, som Udgivelsen af en Avis mentes at maatte være for den Tid. I December 1852 udsendtes et Par Prøve-numre, og den 2den Januar 1853 udkom det første Nummer af „Sjæl-

landsposten", redigeret og udgivet af Bogtrykker Christian Schou. Navnet var forøvrigt ikke Bogtrykkerens egen Opfindelse. Det var

Bogtrykker Chr. Schou.

jo i det hele taget altfor vidtsænnende baade i Sammenligning med Udstyret og Udbredelsen, det fik. Navnet

stammede fra Næstved, hvor den senere berømte Digter, Meyer Aron Goldschmidt i 1837 havde købt „Næstved Ugeblad“ og givet det den opadstræbende Titel „Sjællandsposten.“

Chr. Schou begrundet ikke nærmere, hvorfor han vælger netop dette Navn til sin lille Avis. Muligvis er det Udslag af en stedlig patriotisk følelse; sandsynligvis er det en ren Tilfældighed.

Forøvrigt ligner „Sjællandsposten“ til at begynde med helt Samtidens smaa Provinsblade.

I Tiltrædelsesartiklen betoner Schou, at det „ikke er uden Betæneligheder“, at han er gaaet til Udgivelsen af et Blad i Ringsted; men han har overvundet disse Betæneligheder, da „mange af Omegnens respektable Mænd har lovet deres Bistand.“ Iøvrigt lover han, at Avisen vil blive „redigeret i en demokratisk Aand“, alle skal være ligeberettigede til at komme til Orde i Spalterne. Som særligt Trækplaster averteres

en fædrelandst Novelle: „Peter Tordenskjold.“

For den, der har sat sig som Opgave at fremdrage Træk af en Bys Historie, er det selvfølgelig en Sag af Betydning, at denne By faar en Presse. Desværre byder 50'ernes Aviser kun et temmelig begrænset Materiale af stedligt Stof. Det er meget lidt, der findes værdigt til at komme i Avisen, mest vistnok fordi det journalistiske næppe har været Udgivernes stærke Side.

Bekendtgørelsernes Tal er selvfølgelig ogsaa ringe. I det første Nummer af „Sjællandsposten“ findes følgende: En Annonce fra Bogtrykkeren selv, en do. fra Professor Michoult i Warschau, hvilket dog ikke skal forstaas saaledes, at Læsefredsen allerede har udviklet sig saa kolossalt, men kun beretter, at nævnte Michoult „fremviser en Glas-Hytte med et Glas-Pusteri i Stole-Kokalet.“ Endvidere et Opraab om Hjælp til brandlidte Tjenestefolk i den Juledags Morgen nedbrændte Kongskilde Mølle. Samt endelig en Annonce

fra J. f. Barchaliu, der anbefaler sig med forskellige Slags Spiritus, Paraplyer og Spadsferestoffe. I det følgende Numer viser sig en udenbys Annoncør: „Frederikshaab Hørberegningsværk og Klædefabrik“ i Alsted.

De lokale Meddelelser er ellers yderst sparsomme i alle de første Aar.

Dette hænger vistnok i nogen Maade sammen med, hvad en endnu levende Samtidig har berettet os, at „Sjællandsposten“ fra første Færd lagde stærk Vægt paa at være et almindeligt Nyhedsblad, der særlig bragte en Rigdom af den Slags personlige Smaanyheder, som Datidens store Blade saa ned paa med foragt. Den holdtes ifølge samme Kilde i foreninger og paa Cafeer i København, og det ses ogsaa, at den undertiden kan være temmelig nærgaaende i sine Skildringer. Hvad der ogsaa bidrog til at præcisere dens Særstilling, var dens forbindelse med „Dagbladet“, hvis toneangivende Mænd satte Pris paa at have en

Afløb i Provinsen, gennem hvilket Meddelelser af forskellig Slags kunde lanceres.

Bladets mindre udprægede Lokal-
farve gør, at det eksempelvis i høj
Maade hører til Undtagelserne, naar
der — som efter en stor Mafferade
den 13 Februar 1853 — fremkommer
en temmelig lang Meddelelse i Bladet.
forklaringen maa dog vistnok nær-
mest søges i, at en eller anden —
muligvis Digteren selv — har haft
en Interesse i at faa en ved Lejlig-
heden affungen Sang yderligere
kundgjort. Vi skal som Prøve paa
ringstedst Verskunst paa den Tid
hidsætte nogle Linier af Visen, der
var betitlet: „En Skaal for ved-
varende Gemytlighed i Ringsted By.“
Et Vers lød:

Vad Folk kun sige, at Ringsted By
er uanseelig og lille;
med Tiden kommer den dog i By
og spiller ej sin Rolle ilde.

Da pas kun paa — maasse til næste
Aar —

naar Jærnbane her forbi vi faar
saa kan I tro
den slaar Sparto,
til hvilken By det saa skal være.

At Avisen har haft fremgang fremgaar deraf, at medens den til at begynde med kun udgik 2 Gange om Ugen, udvidedes den fra 1. April til at udkomme tre Gange ugentlig.

„Den vedvarende Gemytlighed“, hvorom den foran aftrykte Sang taler, blev forøvrigt hen paa Sommeren 1853 sat paa en Prøve. Nævnte Aar gik nemlig den største Kolera-Epidemi, Danmark har haft, hen over Landet, og lagde i Løbet af nogle Maaneder 7000 Mennesker i Graven. For den nystiftede Avis var det spændende Stof, selv om dette naturligvis for den væsentligste Dels Vedkommende maatte laanes af Hovedstadsbladene.

Det var i Juni, at Koleraen brød løs i Københavns Nyboder, og i Juli fandt Politimesteren i Ringsted det rigtigst at indskærpe daglig Renholdelse af Rendestene samt omhyggelig Rensning af Latriner og Møddingsteder.

Og bedst som folk faar det at vide, fortæller Avisen saa, at to Rejsende fra København ved Ankomsten til

Roskilde overfaldes af Koleraen og dør. Den uhyggelige Gæst nærmede sig altsaa.

Ovenpaa den forstrækkelse holdt Ringsted fuglestydningselskab — uanfægtet af Begivenhederne — sin aarlige fuglestydning, hvor Borgerne synes at være mødt godt frem. Man glemmer dog ingenlunde for den „vedvarende Gemytlighed“ de stakkels Kolerasyge. Paa Pastor Helms' foranledning indsamles der ved frokosten 56 Rigsdaler til Børn i København, hvis forældre er døde af Kolera. Og efter saaledes at have stænket sin lidende Næste en venlig Tanke, plaffede man lystig løs paa fuglen.

I Slutningen af Juli og Begyndelsen af August forefalder der imidlertid Koleratilfælde i Haraldsted, Ousted, hvor en Mand falder død om i Landevejsgroften, og Alsted.

Men Ringsted By synes stadig at skulle gaa fri. Det vækker vel nogen Uro, at der den 30. August forefalder

tre mistænkelige Sygdomstilfælde og et Dødsfald paa Benløse fællede.

Men allerede Dagen efter kan det meddeles, at det ikke er Kolera.

Og Borgerne og deres Damer gaar derefter med rolig Samvittighed til Koncert i St. Bendts Kirke for at yde deres Skærv til de forældre-løse Kolera-Børn i Hovedstaden.

Først den 5te September er der virkelig fare for Haanden. Naar man nu ser den lille Meddelelse i Avisen, faar man kun en ringe forestilling om den Bevægelse, den har vaakt. Det meddeles, at der er foresaldet flere pludselige Sygdomstilfælde, og i næste Numer kundgøres det, at det er Kolera.

Myndighederne indskræper folk ikke at nyde Blommer, og i Anledning af det forestaaende Marked bekendtgør Politimester Harhoff, at umoden frugt, der fremføres til Salg, vil blive beslaglagt.

Markedet den 22. September synes forresten ikke at have været foruroliget af Kolerafaren.

Der kommer senere nogle spredte

Meddelelser i Bladet, om at der er forefaldet endnu nogle Tilfælde paa Benløse fæled og i Nordgaardshusene. Men Sagen synes ikke mere at kunne glæde sig ved Avisens Bevaagenhed.

Og „Sjællandsposten“ ender Kolerakampagnen den 8de Oktober med en Meddelelse om, at „Koleraen næppe har ladet sig mærke i Ringsted og Omegn.“

— — —

„Sjællandsposten“ var til Huse i Nørregade hos Spæthøfer og Vognmand Bruhn. Det var selvfølgelig ikke noget stort Personale en saadan hver tredje, senere hveranden-Dags-Avis beskæftigede. Der var foruden Udgiveren selv Trykkeren Stecker og Sættereren Eriksen; og den første Sætterlærling i Ringsted var Valdemar Mortensen, der her hentede sin første Uddannelse; han blev senere en kendt Mand i dansk Amerika, idet han udgav „Folkevennen“ i Chicago, et religiøst og folkeligt Nyhedsblad, der til sin Tid havde en betydelig Udbredelse mellem de

skandinaviske Udvandrere i Amerika; Vald. Mortensen døde for faa Aar siden i Amerika, just som han havde besluttet at rejse til Danmark for at henleve sin Alderdom her. Avisens første Bud var Valdemars Haarige Broder, Alfred Mortensen, der besørgede Ombæringen til samtlige Bladets Holdere i Ringsted By og nærmeste Omegn. Alfred Mortensen var Bladbud i 3 Aar og afløstes af en anden, senere kendt Ringstedborger A. C. Grahf.

Selvfølgelig kunde den lokale Avis ikke erstatte et Hovedstadsblad, eftersom den ikke kom hver Dag. Men man forstod at hjælpe sig. Otte familier om én „Berlingske Tidende“ kunde ikke siges at være Luxusforbrug af Dagblade. Og naar saa Posthornet lød og Schandorph kom ud paa Trappen, vidste folk, at de kunde hente „Berlingeren.“ Var der vigtige Ting paa færde, var der selvfølgelig intet til Hinder for, at Avisen blev læst i fælleskab. Ellers gik den paa Omgang. Og den var præget deraf, naar den kom til Nr. 8.

Ogsaa om den stedlige Avis slog man sig sammen, dog ikke i det Omfang.

Hvad var det da for stedlige Spørgsmaal, der optog Bysens folk, naar de om Aftenen de tre af Ugens Dage fik deres Avis ind af Døren.

Ja, der var ét Spørgsmaal, der mere end mange andre bestæftigede Sindene: det store Baneanlæg, som der i 1854 arbejdedes stærkt paa i Ringsteds allernærmeste Omegn. Ved Begyndelsen af nævnte Aar var Banen i alt væsentligt færdig til Ringsted.

Den 15de Maj 1854 lagdes Grundstenen til Broen over Næsby Aa, som Ringsted Aa altsaa den Gang er bleven kaldt. Det er den største Opfyldning paa hele Banelinien, og det omtales som en Mærkværdighed, at mange Rejsende kom hertil for at bese Anlægget. I det hele taget er der stadigt Røre om Jærnbaneanbejdet. Hvert Øjeblik er der Stridigheder mellem Arbejderne, der synes at have været urolige Hoveder, hvad jo ikke er noget usædvanligt, hvor

Talen er om Jærnbaneanbejdere. Det engelfte Sefkab, der foreftod Anlæget, fynes heller ikke altid at have været fulant med Betalingen. førft paa Aaret 1854 indtraadte der en længere Standsning, fom omtales med Beflagelfe. En fælden Gang fremkommer der i Bladet Befværinges over den langfomme Arbejdsmaade.

Ad Landevejen var der i de Tider en mægtig færdsel; en Mængde Materialier til Anlæget fendtes fra England til Korsør Havn og førtes derfra ad Landevejen helt til Ringsfæd. Langs Vejen var der oprettet midlertidige Øl- og Brændevinsudfalg, og det gif ikke altid tørt til.

Jærnbaneanbejdernes Løn var 7—8 Mark, hvilken betegnedes fom meget høj. Mellem Arbejderne var baade Tyffere, Englændere og Svenskere, og til Tider fom det til Slagsmaal — — faaledes kommer en ffønne Dag en lang Erklæring fra Købmand f. J. Møller i Anledning af et Slagsmaal af færligt Omfang. Midfte Konkurrenter har nemlig paaftaaet, at Slagsmaalet er begyndt i

hans Butik. Men det er ikke sandt — bare Misundelse, fordi han kan tale med de fremmede, hvad de andre Næringsdrivende ikke kan.

Til Tider antog disse Slagsmaal en hel patriotisk Karakter — Vidnesbyrd om Stemningen i Tiden mellem de to Krige. Saaledes havde nogle Tyffere overfaldet en dansk Arbejder; men nogle af de ringstedste Tjenestekarle tog deres Landsmands Parti med saa overdreven Virkning, at de bagefter baade ved Under- og Overret blev idømt Bøder og Erstatning til de gennempryggede Tyffere — til et samlet, saa anseeligt Beløb som 177 Rdlr. 3 Mark. En Del af disse Penge — ialt 85 Rigsdaler — tilvejebragtes dog ved en frivillig Indsamling mellem samtlige Tjenestekarle i Ringsted.

— — I Byens selskabelige Liv spiller foreninger som fuglestydnings-selskabet og Musikforeningen (Sangforeningens forløber) den væsentligste Rolle. Ved fuglestydningerne lykkedes det i Reglen ikke at faa Bugt med fuglen paa én Dag eller ogsaa

faldt der flere Gevinster paa én Gang; saa holdt man Skivesfydning, og somme Tider holdt man en extra Skivesfydning eller man lavede Hjortefydning eller anden Morsskab.

En stor Begivenhed var det Skærfommer 1854, da Studentersangforeningen holdt Koncert i Ringsted den 23de Juni til fordel for sin planlagte Bygning. Entréen til Koncerten var 4 Mark. Efter Koncerten holdtes folkfest i Klosterhaven, som var oplyst med fulørte Lamper. Og muntre Minder om Sommerfesten stiger op gennem en Annonce om, at der er udkommet en Udgave af musikalske Erindringer: „En Kattepolka med Kattemusik.“

forfællelige offentlige Spørgsmaal bestægtiger Borgerstabet og affpejler sig svagt, men dog synligt i Byens Avis. forskønnelseskomitéen for Ringsted og Omegn hed den Sammenslutning, som den Gang varetog de Opgaver, der nu nærmest forterer under foreningen „Ringsted Eystanlæg.“ Denne forskønnelseskomité maa den Dag i Dag

af Nutidens Ringsted omfattes med Samhu. Uetop i 1854 tog denne Komite sammen med en anden Komite med Apoteker Wengel i Spidsen Initiativet dels til en Regulering af forholdene paa St. Hans nedlagte Kirkegaard, dels til at de eksisterende Gangstier rundt om Byen forsynedes med nye Plantninger. Disse Gangstier kom til dels i Stand ved Delvillie fra Klosterets Side, og den forstaaelse, man i det hele paa den Tid mødte fra fideikommis'et gav Anledning til, at Spørgsmaalet om at anlægge Hovedvejen til Jærnbanen gennem Sogade over Klostermarken blev optaget til Drøftelse. Der var dog paa det Tidspunkt for mange Interesser, der traf til andre Sider, og Sagen synes ikke — i hvert fald ikke i Avisen — at have af født nogen indgaaende Drøftelse.

Forsommeren 1854 var politisk meget bevæget.

Krimkrigen var udbrudt. Engelse Krigsskibe krydsede i vore farvande. Ministeriet var indbyrdes uenigt om, hvad der skulde foretages til Neu-

tralitetens Sikring. Betydelige Troppe-samlinger fandt Sted paa Sjælland, og der udspreddes Rygter om, at Regeringen omgibtes med Statskup-planer. Da Grundlovsdagen nærmede sig, blev der planlagt en Grundlovsfest i Ringsted. Indbyderne til denne var: Peder Jensen, Estrup, Søren Andersen, Nordrup, Anders Earsen, Studerløse, Hans Christophersen, Jydstrup, Henrik Jensen, Haslev, Jens Frederiksen, Ørslev, Peder Johansen, Øde-førslev, og Gæstgiver Bille, Ringsted.

Og „Sjællandsposten“ havde i en af sine ikke mange ledende Artikler anbefalet festen paa det varmeste: „Vor Friheds Stilling har aldrig været ugunstigere, været mere truet end netop i disse Øjeblikke.“

Men Dagen efter gik hele festen i Vasken. Bladet bragte nemlig følgende:

Rundgørelse.

Følge Justitsministeriets Cirkulærskrivelse af 27. d. M. bekendtgøres herved, at en saadan Samling som den, der efter Bladet „Sjællandsposten“ Nr. 61 for

Løverdagen den 27. d. M. attraas afholdt paa et Sted i Nærheden af Ringsted, og ved hvilken bl. a. tilsigtes taget saadanne Beslutninger, der udtaler Mistillid til Hs. Majestæts nuværende Ministerium og i Forbindelse dermed Ønsket om at se samme fjærnet — i Henhold til Grundlovens § 93 ikke maa afholdes og derfor herved forbydes.

Til Bekræftelse under min Haand og Embedssegel.

Ringsted Politikammer, den 29. Maj
1854.

Garhoff
(L. S)

„Sjællandsposten“ tager — meget nedslaaet — denne Kendsgerning til Efterretning.

Der blev strax af Indbyderne indgivet Anmodning til Amtet om forbudets Ophævelse, bl. a. ogsaa fordi den Artikel, som foranledigede forbudet, var Komitéen aldeles uvedkommende.

Men disse Bestræbelser endte uden Resultat. festen blev ikke til noget.

Den paafølgende Tavshed i Pressen afspejler kun svagt de følelser, der har besjælet den mere politisk interesserede Del af Befolkningen under disse forhold.

I samme Aar (1854) skete der for Ringsted By en betydningsfuld Begivenhed, idet Grundstenen til Byens Sygehus nedlagdes den 28. Juli.

Samme Dag festligholdt Borgmester Harhoff sit 40 Aars Embedsjubilæum — en Tildragelse, der ses at have vaft hele Byens udelte Opmærksomhed og Deltagelse. Den Harhoff'ske Embedsvirksomhed strakte sig over et saa usædvanlig langt Tidsrum som mere end Halvdelen af et Hundredaar. Han kom hertil i 1814 i den fattige Tid, da en fast og kyndig Mand kunde tiltrænges i mange forhold.

Og han blev hele sin Tid en Embedsmand af Frederik den Sjettes Skole. Han skal ikke maales med Nutidens Maalestof, men ses i Belysning af en Tid, der nu ligger over 100 Aar tilbage. Han var en enevældig Embedsmand; men hans Energi, Omsigt og Virkelyst var sikkert Byen til stor Værdi.

Adskilligt af, hvad han har foretaget sig, har kunnet give Anledning til Kritik, men da vi savner Ma-

teriale til i rent lokalhistorisk Interesse at maale Værdien af denne Kritik, vil vi indskrænke os til at fremhæve, at hans finansstyrelse gennem stiftende Tider bragt Byens Økonomi paa en udmærket fod. Men Byen vedblev at være den gamle By. Det Ny i Tiden kunde han ikke optage i sig. Hans Bedømmelse af forhold og Mennesker bundede i en anden Tid. Hans Grundsyn var Frederik den Sjettes faderlige.

Sparekassen for Ringsted og Omegn, der stiftedes 1832 paa hans foranledning, vidner om et sundt samfundsmæssigt Syn. Denne Sparekasse fik Betydning langt ud over den Kreds, hvortil den i snævrere forstand var knyttet; den er en af de ældste af sin Slags paa Sjælland, og den havde fra sin første Begyndelse Indskydere fra selv fjerne Dele af Sjælland.

Det foran omtalte Sammenstød, som Harhoff umiddelbart før sit Jubilæum havde haft med Befolkningen, ses ikke at have grebet for-

styrrende ind i festlighederne ved Jubilæet.

Om Harhoffs Jubilæum meddeles i det stedlige Blad, at der holdtes en

By- og Herredsfoged Harhoff.

fest paa Raadhuset med ca. 100 Deltagere og med mange Taler. Efter festen begav Deltagerne sig gennem den illuminerede Klosterhave

til Klostermarken, hvor et fyrværkeri afbrændtes. Herfra fulgtes Jubilaren hjem af „en talrig Menneſſemængde“ og hylledes ved Afſteden — ſom en Konge — med et niſoldigt Hurra.

Harhoff, der var f. 29. September 1785, var By- og Herredsfoged i Ringſted fra 1814 til 1869 — da den ny Kommunalforfatning ændrede hele Styreſættet i vore Købſtæder. Han døde to Aar efter — den 25de Marts 1871 — 86 Aar gl. og ligger begravet paa Ringſted Kirkegaard. Mærkeligt nok omtales hans Død ikke med en redaktionel Stavelſe i „Sjællandsposten.“

— Med Henblik paa den foran omtalte Epiſode med den strandede Grundlovsfeſt ſkal kun lige nævnes, at ſamme Aar (1854) i September Maaned ſtiftedes en Grundlovs-værneforening for Ringſted og Omegn og umiddelbart derefter en Vælgerforening for Kredſen. Sidſt paa Aaret afholdtes alm. folketingsvalg, ved hvilket Major Müllen ſaares uden Modkandidat.

— — —

Jøvrigt gaar Livet sin muntre Gang — man gavner andre og glæder ogsaa lidt sig selv. Saaledes holdes først paa Aaret 1855 en Koncert „til fordel for Husarme“ (Husvilde) i Ringsted. Programmet har ikke mindre end 22 Numre, blandt hvilke Bellmann spiller en fremtrædende Rolle, medens dog ogsaa nationale Kompositioner er stærkt fremtrædende som Hornemann: „Bøn for Danmark“ og „Danmark mit Fædreland.“ Billetterne koster 2 Mark, og de Assisterende er: Frøknerne Mathiesen, Ravn og Anna Klüwer og d'Hr. Guldager og Wittrup. Bladet værdiger dog ikke Koncerten nogen Anmeldelse, men indskrænker sig til at omtale den reelle Side: at der indkom 73 Rigsdaler, hvilket maa siges at være smukt.

Det har heller ikke manglet paa anden Lystighed — saaledes naar A. von Olivo fra Italien giver „Trylleproduktioner“ — bl. a. „med en gammel Kone, der viser sin Færdighed med to Kommetørklæder og forsvinder ved Stud“, hvilket sidste er sket med

Spørgsmaalet ses aldrig at være bleven løst.

Hans Majestæts allerhøjeste Bifald. Eigervis maa det siges at være meget a propos naar en Igl. Danser, der kommer hertil at optræde, hedder Hoppensact.

Forøvrigt har Husvildespørgsmaalet ojsynligt spillet en ikke ringe Rolle i Ringsted denne Vinter — maasse som følge af, at Jærnbaneanlægget har draget mange fremmede Arbejdere.

Den første Gang man i Byens Avis ser en Medborger optræde som Kritiker, gælder det et Levemaadespørgsmaal, der i al sin Alvor lyder saaledes:

„Hvad er Grunden til, at et 4 Skillings Suurbrod herfra Vhen kun vejer 14 Lod, medens et Suurbrod til samme Pris, kjøbt i Slagelse vejer 22 Lod.

En Suurbrodsstøver.“

To historiske Tildragelser i Ringsted.

Midten af Halvtredserne i forrige Hundredaar bringer Ringsted By to Begivenheder af historisk Rang, nemlig Aabningen af Kongegravene

i St. Bendts Kirke 1855 og København—Korsørbanens Aabning for Samfærdslen i 1856.

Hver af disse to Tildragelser satte deres stærke Præg paa forholdene i det lille Samfund, den ene et mere forbigaaende, den anden et blivende Præg.

— — —

Vi har Gang paa Gang i svundne Tiders Skildringer set St. Bendts Kirke fremhæve som Byens eneste Seværdighed. I Virkeligheden var der jo meget tit handlet ilde med dette ærværdige Minde. Ikke alene havde fjendehaand og Ild hærget Kirken. Men selv de, der skulde varetage dens forhold, havde mangen Gang gaaet frem med unænsom Haand. Heldigvis havde forskellige Tider dog ogsaa frembragt Mænd, der som Biskop Lave Urne, Lensmand Jørgen Seefeldt og senere Tiders Præster vaagede over Kirkens Velfærd. Men en grundig historisk Undersøgelse af den var ikke hidtil bleven foretaget.

I September 1855 skulde en saa-

dan Undersøgelse finde Sted under Kong Frederik den Syvendes personlige Ledelse og i Nærværelse af Statens mest fremragende Mænd i den politiske og videnskabelige Verden. Der var anskaffet 9 nye Gravstene — de, der nu ligger over Gravene — og det var Meningen, at de gamle (fra Seefeldts Tid) skulde opbevares i Kirkens søndre fløj.

Begivenheden imødeses med store forventninger. „Sjællandsposten“ opfordrer kort, men kraftigt til Illumination af Byen. Og da Kongen Mandag Aften den 3dje September kommer til Staden med et Extratog, er Opfordringen efterkommet saa stærkt, at Bladet i sit Nummer Dagen efter kan udbryde: „Aldrig har vor By haft et saa festligt Udseende. Enhver havde bidraget sit til at vise vor ophøjede Landsfader, at hvor han end færdes iblandt sit Folk, besjæles man af den samme Hengivenhed, den samme Kjærlighed.“

Kongen boede i Provstegaarden paa Torvet, foran hvilken var rejst en Weport med følgende Indskrift:

„Velkommen Konge! Gi blot store Minder,
men trofast Kjærlighed hos os Du finder.“

En Afdeling af Lumbyses Orkestre ledsagede Kongen og fyldte snart Torvet med klingende nationale Toner. Omegnens og Byens Embedsmænd og Borgerrepræsentanterne modtoges i Audiens og en Deputation af Sangere sang et Digt, hvis første Vers lød:

Velkommen Konge! Eldgamle Bn
hilser Dig jublende høit imod Stn,
Starer de ile
Dig kjærligt at tilsmile
Thi Du er Folkenes Fader og Ven.

Kongen selv talte fra et Vindue med de Ord: „Elskede Børn! Modtager min hjerteligste Tak. Ret mange Tak!“

Den 4de September aabnedes Kongegraven. Men om de nærmere Begivenheder er der før fortalt indgaaende her i Bladet („folketid.“ 298 A 1906.) Til Stede var bl. a. Kultusminister Hall, Biskop Martensen, Professor Worsaae, Gehejmearkivar Wegener og mange flere. Medens flere af

Gravene fandtes forstyrrede, viste det sig, at Valdemar den Stores Grav i de 673 Aar, der var forløbet siden hans Gravlæggelse, havde ligget ganske urørt. Om Gravenes Aabning udarbejdede Worsaae senere sit store udmærkede Værk.

Kongebesøget strakte sig forøvrigt over flere Dage. Den 5te September indmurede Kongen saaledes den sidste Sten i „Gisselfeldbroen“ (ved Rønnevej), og de følgende Dage foretoges dels Udflugter til Haraldsted, dels til Fjenneslev og Bjernede. Den 7de September rejste Kongen tilbage til København.

— — —

Selvfølgelig kan denne Begivenhed dog i ingen Henseende sammenlignes i Betydning med den d. 26. April 1856 stedfindende Aabning af Vestbanen.

18 Aar efter at Verdens første Jernbane (fra Liverpool til Manchester i England) var bleven aabnet, fik Danmark sin første Bane: fra København til Roskilde. Det var et privat Selskab — det sjællandske

Jærnbanelstak — der, væsentligst med engelsk Kapital, havde foretaget dette Jærnbaneanlæg; men nogen Guldgrube var det ingenlunde. I nogle Aar gav Banen vel $1\frac{1}{2}$ —2 pCt., men f. Ex. i 1855 gav den slet intet Udbytte. Og naar man læser om forhandlingerne angaaende Statsgaranti for Jærnbanelstakets Laan til Banens fortsættelse til Korsør, faar man et Indtryk af, at man egentlig ogsaa i den lovgivende Forsamling saa meget skeptisk paa dette Jærnbanebyggeri. En saa fremskridtsvenlig Mand som Tscherning udtalte saaledes, at en Jærnbane, der gik gennem en lille Ø med mange Havne, næppe vilde faa nogen Betydning som Transportmiddel. Jærnbanedirektør Rothe, der repræsenterede en Københavnsk Kreds, saa anderledes forstaaende paa Sagen og anbefalede den med alle de gode Grunde, der maatte staa til Raadighed ogsaa paa den Tid. I Landstinget betonedes Treschow derimod bl. a., at i England har Jærnbanen „ødelagt mange familier.“

Naa, trods alle Betæneligheder vedtoges dog Statsgarantien for Anlægget, som overdroges det engelske firma Fox, Henderson & Co.

Af de førte forhandlinger fremgaar det forøvrigt, at det allerede paa dette Tidspunkt var en af mange Mennesker delt Opfattelse, at Ringsted skulde være Midtpunktet for det sjællandske Banenæt. Først med vort Hundredaars første Tiaar skulde denne Tanke faa praktisk Betydning gennem Vedtagelsen af den sjællandske Midtbane.

Den 26de April 1856 gled Indvielsestoget med Kongen med Gemalinde, Ministrene, de udenlandske Gesandter ned igennem Sjælland. Store Menneskemængder havde samlet sig, Næstved Dragonregiments Musik spillede, og i 1ste Klases Ventesal fandt en højtidelig Modtagelse Sted. Efter $\frac{1}{2}$ Times Ophold gled Toget under Kanonsalut og Hurraraab videre.

En ny Æra var dermed indledet for den sjællandske Samfærdsel. Om Aftenen afholdtes i Vognhallen en

stor Borgerfest. Jærnbanedirektør Rothe havde „med sin sædvanlige Uhøflighed mod Publikum“ (saaledes hed det i et Blad fra den Tid), nægtet Tilladelse til, at festen afholdtes i Ventesalen.

Det er ikke vor Agt at give en detailleret fremstilling af den sidste Menneſkealders Historie. En enkelt forenings Stiftelse er der Grund til særlig at fremhæve, nemlig Ringsted Industriforenings.

Som en Organisation for Næringslivets Mænd rager Industriforeningen nemlig stærkt op i Byens Erhvervs- liv og ikke alene for Haandværk og Industri. Under dens faner er der udført og vil der ventelig i fremtiden blive løst betydningsfulde Opgaver for Byen.

Den udsprang af en Opposition mod det bestaaende Styresæt, der netop paa det Tidspunkt nærmede sig sin Afslutning. Foreningen stiftedes først paa Aaret 1868, og det følgende Aar traadte den ny Kommunalforfatning i Kraft. Grunden til Haandværkerens selvstændige Op-

træden var, at Borgerrepræsentationen havde nægtet at være Deltager i det da paatænkte „Industrilotteri for indenlandste Haandværksfrembringelser og gode Handelsvarer for Købstæderne i Sorø Amt.“ En Opfordring fra „flere Haandværkere“ i „Sjællandsposten“ om, at Kommunalbestyrelsen skulde tage Sagen op til fornyet Drøftelse, førte ikke til det ønskede Resultat. Den 15de februar 1868 holdtes saa et Borgermøde, paa hvilket det vedtoges at danne en Industriforening, og den 26de februar holdt foreningen stiftende Generalforsamling og valgte som sin første Bestyrelse: Lærer Ishøj, Guldsmed Kjølstруп, Købmand Brüel og Tobaksfabrikant Roy. Ishøj blev foreningens første formand. Om foreningens Historie henvises iøvrigt til „folketidende“ Nr. 47, 1905. 1891 indviedes den tekniske Skole. Foreningens formænd har været: Kordegn Ishøj, Cand. polyt. H. V. Jensen, Købmand Brüel, fotograf Boë sen., Tobakshandler H. E. Jensen, Købmand Bræstrup.

Nielsen, Strædermester Graf og
Armager Klint.

Et foretagende af en anden Slags,
men et foretagende, som vi ganske natur-

P. Chr. Zahle.

ligt omfatter med en særlig Interesse
og derfor vil omtale ganske kort, er
omtrent jævnaldrende med Industri-
foreningen. Det er Dagbladet „folke-

tidende", der stiftedes 1871. Bladets Grundlægger var Cand. theol. P. Chr. Zahle, og Bladet hed til at begynde med „folketidenden for Midt-Sjælland“. „folketidende“ hører til den Kreds af Blade, der opstaar under det vaagnende politiske Røre i 70'erne. De gamle Organer, der oprindelig var Talsmand for en efter forholdene tilpasset National-liberalisme, var bleven for gammeldags. Der var Trang til nye selvstændige og frifindede Blade, der mere umiddelbart kunde blive Talerør for den arbejdende Befolkning. „folketidende“ grundlægges af Zahle „efter Opfordring af en stor Kreds af Beboere i Sjællands Midte.“ Man havde den Pudsigheid, at „folketidende"s Redaktør boede i København (Zahle var den Gang ansat i 2det Revisions-departement), og „folketidende"s første Redaktionskontor var i Boldhusgade 3, 1. Sal, ligesom Bladet ogsaa tryktes i København, nemlig i f. E. Bordings Bogtrykkeri. Det folkeoplysende Moment var fra

første færd som den Dag i Dag et af Bladets vigtigste formaal. Zahle begyndte med at udlevere til Læseforeninger og Sognebiblioteker en Del større og mindre Skrifter af hans eget forlag. I Spidsen for de Mænd, der arbejdede for „folketidende“, stod den senere landskendte Peder Jensen fra Estrup; men der lever den Dag i Dag mange folk i Midt-sjælland, der var med fra første færd og har været en trofast Kreds om Bladet i Tider, hvor det ikke saa' saa lyst ud som i dette Øjeblik.

Fra 1. Jan. 72 tryktes „folketidende“ i sit eget Bogtrykkeri, „Zahles Bogtrykkeri“, der var til Huse i Amtstuegaarden, altsaa egentlig ude i Ringsted Landsogn. Her var „folketidende“ til Huse til Oktober 1875, da den flyttede hen i St. Knudsgade. Her boede „folketidende“ i 23 Aar, indtil Bladet, som fra 1887 var overgaaet til et Aktieselskab af Egnens folk, i Slutningen af 1897 flyttede ind i sin ny Ejendom i Sogade, hvor den siden har været til Huse.

Bladets ansvarhavende Redaktører

har i den suundne Tid været: P. Chr. Zahle 1871—78, R. P. Jensen 1878—88. fr. Martin (midlertidig) 1. Januar—1. Maj 1888. M. Aaberg fra 1. Maj—1. Oktober 1888. H. Glud fra 1. Okt. 1888—1. Avg. 1891. fr. Martin (midlertidig) fra 1. Avg. 1891—16. April 1903. Siden nævnte Dato har J. V. Christensen været Bladets ansvarh. Redaktør.

Bladets faktorer eller forretningsførere har været: Melhede til $\frac{1}{10}$ 1889. H. Glud til $\frac{1}{8}$ 1891. H. Christensen faktor og Bogholder fra $\frac{1}{10}$ 89 til $\frac{1}{8}$ 1891 Derefter tillige forretningsfører til Dato.

Aktieselskabets formænd har været: P. Andersen, Jydstrup, til $\frac{1}{8}$ 1891, P. Rasmussen, Krøjerup, til $\frac{30}{4}$ 1895, Ole Hansen, Bringstrup, til Dato.

„folketidende“ beskæftiger dagligt i Ringsted: 3 Mand i Redaktionen, 2 i Expeditionen, 12 i Sættetiet, 4 i Trykkeriet samt 1 Bydreng og 7 Avisbude, ialt 29. Ældste Medarbejdere i Sættetiet er Typograferne

J. A. Sørensen (fra August 1888) og E. Mathiesen (fra Januar 1893).

I kommunal Henseende er der for den sidste halvanden Menneſſekalders Vedkommende ſtet overordentlige fremſkridt i Byen. Paa alle Omraader er der under Selvſtyret draget Omſorg for en tidsſparende Udvikling. Alle-rede før dettes Indførelſe var Gas-værket anlagt (1866—67, ſenere gen-tagende Gange udvidet, ſidſt meget betydeligt i 1909), 1871 nedreves den gamle Præſtegaard (mellem Poſt-gaarden og Sparekaſſen) og St. Knudsgade blev udfuſtet, i 80'erne bebyggedes Dagmarsgade, i 1885 an-lagdes Vandværket (ſenere forſynet med Vand fra arteſiſt Boring), i 90'erne ombyggedes ſtore Dele af Byen, „Børſen“ opførtes, Køgevej bebyggedes, Electricitetsværket an-lagdes 1902, ſenere udvidet; førſt i det ny Hundredaar bebyggedes Røn-nedervejſvarteret, i 1903—04 blev Villafvarteret udfuſtet og bebygget, i 1906 og følgende Aar paabegyndtes det ny Skoleanlæg (eſter Pavillon-

systemet). Af humane Stiftelser er friholigen, Jærnbanevej, af ældre Dato, medens Borgerstiftelsen, opført af fondet for værdige Trængende, opførtes 1909. Endelig har Byens Omgivelser rundet meget ved Eyst-anlæget, der anlages 1898.

De Byraadsmedlemmer (og Borgmestre), der har virket i Byens Tjeneste siden 1869, er følgende, hvis Billeder er ophængte i Byraadsalen:

Borgmester Harhoff	1814 - 69
Købmand C. A. Meyer	1869 - 72
Bagerm. P. Nielsen	1869 - 72
Købmand J. Peetz	1869 - 78
Læge D. Bølling	1870 - 75
Agent Holst	1870 - 93
Lærer Ishøj	1870 - 81
Borgmester Buchwaldt	1872 - 83
Købmand B. J. Bang	1873 - 78
Cand. polyt. Jensen	1873 - 75
Kæmner Gustavus	1875 - 82
C. Hasfeldt	1876 - 81
Maler Rørbye	1876 - 87
Gastaserer Brüel	1879 - 84
Amtsstuefuldm. Hammerich	1879 - 84
Redaktør J. M. Hansen	1882 - 84
Drejerm. Larsen	1882 - 93

1. Række: Harhoff, C. A. Mejer, P. Nielsen, J. Beek, D. Bølling, Holst, Ishøj, Buchwaldt, B. J. Bang, Jensen, Gustavus, C. Hasfeldt. 2. Række: Rørbye, Brüel, Hammerich, J. M. Hansen, Larsen, Mathiesen, Carl Nielsen, P. Petersen, Thalbitzer, J. C. Frandsen, Vollhorn, S. C. Jensen. 3. Række: C. F. Larsen, Rørbye, C. B. Mejer, Schaldermose, Evers, Knudsen, Andersen, S. Christensen, S. Christensen, H. Christiansen, Jürgens, N. P. Hansen. 4. Række: Steffensen, Dreher, Svendsen, Andersen, Faber, P. Jensen, Mint, A. C. Nielsen, Wengel, Lyngby.

Brygger, Kaptejn Mathiesen	1882—84
Gæstgiver Carl Nielsen	1882—96
Jærnstøber P. Petersen	1882—84
Borgmester Thalbitzer	1883 - 96
Dampmøller J. C. Frandsen	1884—93
Købmand Bollhorn	1885—90
Tobaksfabr. H. E. Jensen	1885—90
Garver C. f. Larsen	1885—87
Købmand Rørbye	1885—02
Blikkenslager C. D. Meyer	1888—93
Tømmerh. Schallemose	1888—93
fuldmægtig Evers	1891—96
fabrikant Knudsen	1891—09
Toldofficiant Andersen	1894—02
faktor Christensen	1894—06
Dyrlæge Christensen	1894 - 02
Købm. H. Christiansen	1894—99
Borgmester Jürgens	1896—04
Boghandler N. P. Hansen	1897—02
Tømmerm. Steffensen	1897—02
Distriktslæge Dreyer	1900—03
Sagfører Svendsen	1900—06
Bladhandler Andersen	1903—09
Murermester Faber	1903—09
Tømmer P. Jensen	1903
Uhrmager Klint	1903—09
Købm. A. C. Nielsen	1903 - 09
Apotheker Wengel	1903
Borgmester Lyngbye	1904 - 10

(Samtlige disse Medlemmers Billeder findes paa den ophængte Billedtable — se Gengivelsen.*) Endvidere:

Drejer Larsen	1906—07
Gartner Mortensen	1907
Købmand Chr. A. Jensen	1909
Overretsfagf. G. Graversen	1909
Tandlæge Jørgensen	1909
Bagermester Sarup	1909
Maskefabrikant H. Nielsen	1909
Typograf Mortensen	1909
Borgmester Prahl	1910

Slutning.

Det lille Samfunds Historie afspejler det store. Ringsted har gennem Tiderne været et lille Samfund; men det har været i stadig Udvikling. Vi har sluttet denne Skildring med en fortegnelse over de Mænd, der — kommunalt set — har ført denne Udvikling.

Byen staar muligvis nu ved et nyt Punkt af Betydning for dens Udvikling; den skal have Garnison, og den

*) Lønberg var Medlem af Byraadet fra 1894—1900, men har ikke ønsket sig foreviget.

skal have en ny Banelinie, der i nogen Maade gør den til det, som den var i den gamle Tid: Sjællands naturlige Trafik-Centrum.

Men det gode Borgersind, der har hørt til denne Bys Goder, vil sikkert ikke skifte Karakter. Dette Borgersind har hidtil kunnet besejre Snobberi og Klisevæsen og vil sikkert ogsaa kunne det i fremtiden.

Den fremtid, som hver Medborger i stort eller lille Erhverv, i eget eller andres Brød, er med at bygge!

— — —

Hermed slutes Ringsted's Saga (der fremtræder som 2den Del af „Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie.“) Jeg har søgt at opretholde en vis kronologisk Orden i disse Skildringer. Men da Arbejdet er udført i fritid, er der selvfølgelig noget Tilfældigt over, hvad der er kommet med under dets fremadskriden. En udtømmende Ringsted-Historie har min Tid ikke tilladt mig at skrive. Jeg ser det bedst deraf, at jeg nu ved Arbejdets — i

hvert fald foreløbige — Afslutning ligger inde med forskellige supplerende Emner til yderligere Belysning af vor Bys forhold. Dette Stof vil senere blive offentliggjort i „folketidende.“

Credie Del af „Tider og Stik-fer“ vil atter blive Landsby- og Herregaardshistorie.

Ringsted, 4. Maj 1910.

J. V. Christensen.

Nogle Kilder.

Trap: „Danmark“. — Ufh. i „Verdenskulturen“. — Daugaard: De danske Klostre. — Reinhardt: Baldemar Atterdag — Saxo Grammaticus: Danmarks Krønike. — Kolderup Rosenvinge: Dansk Retshistorie. — Aarsberetninger fra Gehejmearkivet. — Kirkehistoriske Samlinger, Historisk Tidsskrift, Aarbøger for nord. Oldkyndighed m. fl., en Række Aargange af hvert Skrift. — Danske Magazin. — M. Mackeprangs og B. Munds Bøger om dansk Røbstadsforførelse. — Danske Rancellis Brevbøger (forst. Aargange). — Pontoppidan: Den danske Atlas. — Resens danske Atlas. — Eucomion Regni Dania. — K. Nyerup: „Lügendorphiana“ og flere Bærker. — Tavler og Indskrifter i St. Bendts Kirke. — Enkelte Uddrag af Ringsted Bys Raadstuebog og Kirkebog i Provinsarkivet. — Biografisk Lexikon, en Række Bind. — Jørgensen: Danmarks Læger og Lægebæsen. — Carøe: De gamle Bartskærkister. — Schandorph: Oplebber. — Vilh. Østergaard: Litteraturhistorie. — Helene Nyblom: Jørgen Roed. — Hannover og Been:

Danmarks Malerkunst. — Reergaard: Under Junigrundloven. — Otto Borchsenius: Digte og Sange, 1888. Samme: Minder og Stemninger 1899. — Rigsdagstidenden 1851—52. — Stamtable over Slægten Spandet. — En Artikel om E. A. Hællerup (uden Tidsangivelse). Dsb.

Trykfejl. Side 12, 15. Linie fra oven staar Marstallet 1125, skal være 1135, Side 184, 3. Side fra neden staar Tornald, skal være Torn ved, og Side 185, 2. Linie fra oven staar Wadun, skal være Wadum.

Ringsted St. Bendts Kirke.

Naar St. Bendts Kirke ikke har faaet et særligt Afsnit i denne Bog, er Grunden den, at Kirkens Historie gentagende har været udførligt omtalt i „Folketidende“ (Numrene 298 A., 1906, og Festsnumret i Anledning af Kirkens Genindvielse efter Restaurationen 21. Marts 1909) Kort Beskrivelse af Kirken findes i „Illustreret Vejleder for Ringsted og Omegn, St. Bendts Kirke“. Text ved J. B. Christensen (Flensborgs Forlag, Ringsted, 1909).